Roj

Yıl: I Sayı: 15 16 Eylül 1995

haftalık haber yorum gazetesi

20.000 TL. Yurtdışı 3 DM (KDV dahil)

Ehmedê Xanî mirası
Dil ve gerçekliğimiz

Büyük düşünür, edebiyatçı ve felsefeci Ehmedê Xanî, Kürt ulusal tarih bilincinin ve karakter zincirinin oluşmasında ilk halkadır. ● S. 7'de

Cigerxwîn
Helbestvanê azadî û serxwebûne

Cigerxwîn di sala 1903 an li gundê Hesarê hatiye dinê. Ji 11 xwûşk û bira tenê sisê mane: Bi xwe, birayê xwe û xwûşka xwe. Ev yeka gelek tişta nîşan dide: Feqetiyê, belengaziyê û nexweşiyê. ● R. 8

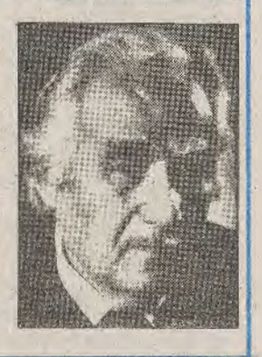

Kürt sorununda devletin tutumuna ilişkin yeni kuşku:

Savaş kronikleşecek mi?

✔ Kürt sorununa ilişkin barış talepleri artar, çeşitli çözüm önerileri tartışılırken, TC'nin 'Kronikleşmiş savaş stratejisi' tercihini yapmış olduğu kuşkuları da artıyor. Bu görüşe göre, devlet savaşın bitmesini istemiyor; kalıcı bir savaşı, yönetim manivelası olarak kullanmak istiyor. Sanıların aksine, savaşın TC kapitalizmi için 'geçim' olduğu da söyleniyor.

✔ TC'nin 'kronikleşmiş bir savaş' tercihi yaptığını ifade eden çevreler, devletin PKK'nin silahı bırakmasını özellikle istemediğini ve savaşı sürdürmek için gerektiğinde kışkırtacağını da ileri sürüyorlar. Bu tercihin altında ekonominin militarize durumu ve 'savaş atmosferi altında kolay yönetim' olgusunun yattığı belirtiliyor.

Dursun YAPRAK

'Bu savaş nasıl bitecek?' Bir çok çevrenin merakla sorduğu bu sorunun yanıtı hiç bulunmayabilir. Eğer 'Kronikleşmiş savaş teorisi' doğruysa, Kürt ve Türk toplumu, "Bir süre sonra kanıksanacağı umulan" süreğen bir savaşla hep iç içe olacak demektir. Bu teori, ilk soru yerine ortaya yeni bir soru atıyor: Bu savaş bitecek mi?

Kürt sorununda devletin temel çözümünün çözümsüzlük olduğu ve kronik bir savaşı tercih ettiği görüşü, giderek daha sık dile getiriliyor. Buna göre devlet, PKK'nin savaşı bitirmesini istemediği gibi, gerektiğinde kışkırtmaya da hazırlanıyor. Devletin, dar alana sıkıştırılmaya çalışılacak bir savaşı sürgit yaşatmaya çalışmak biçiminde özetlenebilecek bir strateji benimsediği kuşkusu artıyor.

'Kısmi çözüm' tartışmalarının yoğunlaştığı ve son olarak TOBB raporunun böylesi girişimlere hazırlık sayıldığı bir dönemde, savaşın bitme olasılığını yok denecek kadar zayıf gören yaklaşım, daha çok kimi sosyalist çevrelerde dile getiriliyor. Sözkonusu çevreler, kimi gelişmelerin yargılarını güçlendirdiklerini de ifade ediyorlar. PKK'nin bir dizi ateşkes çağrısına ve toplumun barış özlemine özellikle yanıt verilmemesinin ve 'savaş düşüncesinin hakimiyeti için en aptalca önlemlerin bile alındığı'nın altı çizilirken, devletin 'savaşla yaşamak' prensibini oturtmaya çalıştığı belirtiliyor.

● Devamı 11. sayfada

'Anayasa Mahkemesi demokrasiye engel'

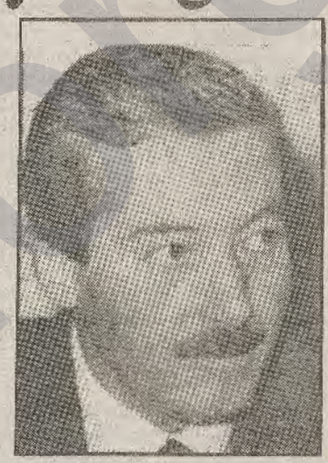

Anayasanın 84. maddesinin değiştirilmesiyle dokunulmazlıkları kaldırılan DEP'li parlamenterlerin haklarının iadesi gereği doğrultusunda Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvurunun reddedilmesini hukuksuzluk olarak değerlendiren avukat Hasip Kaplan, Anayasa Mahkemesi'nin demokrasi ve insan hakları önünde bir engel haline geldiğini belirtti. ● S. 5'te

Devlet yeni ölümler istiyor

Buca Cezaevi'ndeki koşulların yeni hastalıklar doğmasına ve varolan hastalıkların daha da ilerlemesine elverişle olduğunu kaydeden tutsaklar, M. Salih Işık adlı tutsağın hastaneye götürülmediği için hayatını kaybettiğini aktardılar. Tutsaklar, tüm başvurularına rağmen bu sorunlarının çözülmemesini, "Devletin bizden yeni ölümler istediğini göstermektedir" şeklinde yorumladı. ● S. 3'te

Öğretmen Dünyası dergisi Yayın Yönetmeni Zeki Saruhan:

Eğitim sistemi halkın yararına göre düzenlenmeli

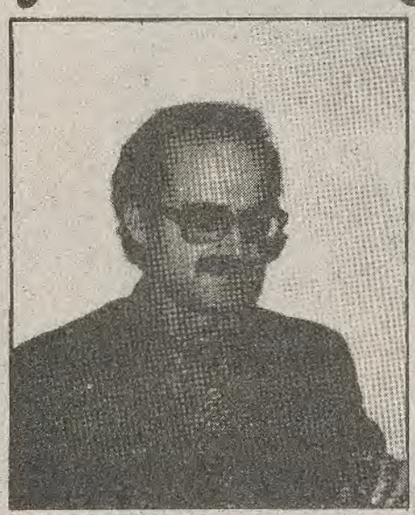

"Türkiye'deki eğitim Türk milliyetçiliği üzerine kurulmuştur. Türkiye halklarını barıştıracak, kardeş yapacak, onların eğitim ihtiyacını karşılayacak bir düzeye getirilmesi gerekirken bu noktada adımlar atılmadığını görüyoruz. Sorunlardan biri de anadilde eğitimdir. Eğitim halkın yararına göre düzenlenmelidir"

Şerif KAPLAN

ANKARA- Öğretmen Dünyası Yayın Yönetmeni Zeki Saruhan ile eğitim-öğretim konusunu görüştük. Saruhan, Türkiye'deki eğitim sistemiyle ilgili sorularımızı yanıtlarken, "Türkiye eğitim sistemi cumhuriyetle birlikte laik temeller üzerine oturtulmuş, bağımsızlıkçı, aydınlatıcı bir eğitimdi. Ancak bu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemli ölçüde tahribata uğradı ve önce laik özelliği zedelendi. Sonra, giderek özel okul, paralı eğitim yaygınlaştı" dedi.

Zeki Saruhan'a göre eğitimde bugün gelinen nokta, parası olanın daha iyi eğitim alması esasına dayanan, laiklikten uzaklaşmış, teknolojik olarak kendini yenileyemeyen bir eğitim düzeyidir. ● Devamı 11. sayfada

Van polisi boş kalınca çareyi sokaktaki gençleri gözaltına almakta buluyor

Van'da genç olmak suç

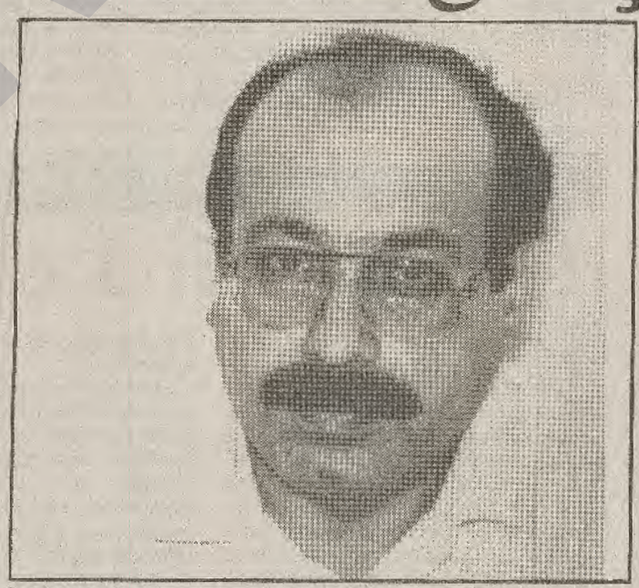

İş bulmak imkansız, işsiz olmak ise suç.

Van'da bir süredir polis tarafından gençlere yönelik başlatılan gözaltı operasyonları sürüyor. Van'da her gün onlarca genç gerekçe gösterilmeksizin gözatına alınıyor. Genç olmak adeta suç haline geldi. Gözaltına almayı hobi haline getiren polis, eli boş kalınca, çareyi sokaktaki gençleri 'şüpheli' diye gözaltına almakta buluyor.

Ali ACAR

VAN- Van'da genç olmak suç haline geldi. Gözaltına almayı hobi haline getiren polis boş kalınca çareyi sokaktaki gençleri gözaltına almakta buluyor. Van'da her gün onlarca genç gerekçe gösterilmeden polisçe gözatına alınıyor. Van polisinde gözaltına almak hobi haline geldi. İhbarlar sonucu yapılan gözaltıları yeterli görmeyen polis Van'ın cadde ve sokaklarında gerçekleştirdiği operasyonlarda son bir ayda yüzlerce genci gözaltına aldı. Şimdiye kadar gözaltına alınan hiçbir genç suçlu bulunup tutuklanmazken, gözaltı süresi de bir gün ile bir hafta arasında değişti. ● Devamı 11. sayfada

▶ **12 Eylül yıldönümünde protesto edildi** S. 3'te

▶ Adil Düzenciler işçinin ekmeğiyle oynuyor S.4'te

▶ **Tarımcılar da Ankara'da** S. 4'de

▶ Oslo durağı tenhalaşıyor! S. 5'de

▶ **Zülfü, yardan vazgeçmiyor** S. 5'de

▶ Eski cuntacılar hak peşinde S.6'da

▶ **Koruculara ait köyler yakıldı** S. 11'de

▶ Anadilini konuşamayanların çocukluk yılları kayıp S. 12'de

Pekin'de Kürt kadınları da vardı

Kısa bir süre önce Çin Halk Cumhuriyeti'nin başkenti Pekinde, hükümetler dışı örgütler (NGO-Non-goverment organisatios) tarafından gerçekleştirilen Dünya Kadınlar Konferansı'dan önen Kürdistan Kadınlar Birliği Başkanı Boyne Cegerxwin ile görüştük. Cegerxwin, İsveç'te bulunan Kürdistan Kadınlar Birliği (YJI-S), Kürt kadınlarının sorunları ve Pekin Konferansı ile ilgili açıklamalarda bulundu. ● S. 12'de

Mehmed Uzun'la Kürt edebiyatı üzerine konuştuk

'Yeni bir dil yaratmak zorundayız'

■ Uzun, "Tehdit altında olan bir dilin kurtarılması, geliştirilmesi söz konusu. Biz bunu yapmak zorundayız. Kürtler çok fazla acı çekiyor, her tarafta büyük bir baskı altındalar. Eğer dilde kaybedersek, çekilen acıların, verilen mücadelelerin hiçbir anlamı olmaz" diyor.

■ Kürtçe yazmak gerekliliğini vurgulayan Uzun, özellikle gençlerin Kürtçe yazmasını arzuladığını söyledi. Hazırladığı Antolojiya Edebiyata Kurdî kitabıyla ilgili olarak "zenginliği ortaya çıkarmak önemli" dedi. ● S. 9'da

Roj

Savaş politikalarında ısrar kimlere yarıyor?

Toplumar tarihi boyunca, sınıfsal çelişkilerin ortaya çıkış süreci, bu çelişkilerin keskinleşmesi ile eşzamanlı olarak savaş ve çatışmalarında o oranda tırmandığını rahatlıkla gözlemlemek mümkündür.

Haklı ve haksız savaşların olduğu söylenir, elbette; hak sahibi ve hakka tecavüz olduğu sürece bu kısır döngü de sürüp gider. Ancak savaşın hertürlü kötülüğün ebesi olduğunu unutmamak ve halkların çıkarından ziyade silah tekelerinin karına kar katmaktan öte bir şeye yaramayacağını bilince çıkarmak gerekir.

Evet biz de ilan edilmemiş bir savaş yaşıyoruz; her gün yüzlerce insanımız katlediliyor, onlarca köy ve kasaba yakılıp yıkılıyor ya da boşaltılıyor, binlerce insan yerinden yurdundan sürülüyor ve metrepollerde işsiz güçsüz çok kötü koşullarda yaşamaya mahkum ediliyor. Düşman, halkımızın kurtuluş umudunu bombalamak için her gün yeni senaryolarla ortalığı bulandırıyor.

Böylesi bir süreçte ulusal kurtuluş güçlerinin birbirleriyle çatışmayı, didişmeyi bir kenara bırakıp ideolojik mücadele politik dostluk temelinde eleştiri ve özeleştiri mekanizmasını işletip demokratik bir zeminde ulusal örgütlenmeyi çağdaşça sağlamalı ve 30 milyonu aşkın Kürt halkının örgütlü gücünün mevcut statükoları nasıl altüst edebileceğini dosta düşmana göstermeyi becermelidir.

Bundan hareketle politikalarımızı belirlerken ülke çıkarlarını gözardı etmemeye ve olayları ulusal bir parspektifle irdelemeye özen göstermeliyiz.

Bu, haksız, özel savaşta ısrar edilmesinde türk halkınında hiç bir çıkarı yoktur. Olsa olsa emperyalist- kapitalist silah tacirlerinin ve onların yerli bağlaşıklarının çıkarı vardır. Çünkü, kronikleşmiş savaş politikasında bir tek onlar kazançlı çıkabilir.

www.arsivnet.org

SBP-PT'da M-L'den ayrı duruş

Hasan CUNİ

Bir sosyalist- komünist parti, ülkenin bir bölge ya da parçasını değil, dayandığı toplumsal kesimi tüm ülke sathında temsil ve kurtuluşu için mücadele eder. Komünist partiler isimlerinden de anlaşılacakları üzere azami program olarak komünizmi hedeflerler. Komünizme kadar önüne koyduğu diğer aşamalı hedefler asgari programa dahildirler.

Parti hiçbir zaman netsizliklerle yaşayamaz. Kendisini sürekli yenileyen ve yenilerken sağ ve sol sapmalara karşı netliğini korumak zorundadır.

SBP Program Taslağı (PT)'nın hemen ilk paragrafında "...kuzeyin kurtuluşunu amaçlayan sosyalist bir parti.." tanımı, program hedeflerini daraltmaktadır.

Leninist devrim teorisi; her ülkeyi emperyalist zincirin birer halkası, dünya devriminin de tek tek halkaların parçalanmasından geçeceğini formüle eder. Her partinin kurtarmakla yükümlü olduğu bir devrim coğrafyası vardır ve bu coğrafya ülkeden müteşekkil halkanın tamamıdır. Ülkenin parçası ya da çeyreği devrimin halkası olamaz. En tutarlı ve kararlı yurtseverler komünistlerdir. Komünistler, ülkelerinin her karış toprağını eşit düzeyde sever ve onun kurtuluşu için mücadele ederken programlarını da buna uyarlarlar.

Bir ülke ya da ulus birden fazla devlet kurma hakkına haiz olamadığı gibi, emekçiler de her parçada ayrı partilerini kurma hakkına haiz olamaz. Bölünmüşlük, bir ülkede (parçalara göre) birden fazla "komünist şurâ" tarafından temsil edilme hakını da vermez. Bu açıdan parti, ülkenin birleştirilmesini asgari bir program olarak önüne koyar. Kurtuluş mücadelelerinde sosyalistlere önemli tarihsel miraslar bırakan Vietnam, Kore, Arnavutluk, Polonya, Almanya, Filistin, Yemen vs. ülkeler de parçalanmışlığı yaşadılar. Ancak bölünmüşlük bu ülkelerin yurtsever ya da komünistlerinin ufkunda parçaya göre örgütlülüğü yaratmadı. Böyle bir tartışma bile yaşanmadı.

Tekrarı pahasına da olsa, altını çizerek belirtmeliyiz ki; bizim devrim coğrafyamız ülkemizin her karış toprağıdır. Bu bilinçle mücadelenin ağırlık merkezi şu veya bu bölgeye ya da parçaya kayabilir. Bu göreceelidir ve partinin taktiksel düzeyde eğilmesi gereken sorunlarıdır. Bugün ülkemizi parçalayan ve parçalı bilinci kafamıza kazıyan sömürgeciliğin karşısına birleşik ülke şiarıyla çıkanların parçaya çark etmeleri akıl kârı değildir. Şoven ve sosyal-şovenlere karşı devrimci-yurtsever-sosyalistlerin; devrimin coğrafyasını sömürgeci ve varyantlarına karşı yıllarca can pahasına onurla ve övünülecek doğru mücadele perspektifiyle savundular. Bu mücadele ülkemizde yankısını bulduğu için birçok reformist parti bile isminin önüne koyduğu "Türkiye", "Irak", "İran" terimlerini kaldırma kararı aldı.

Ülkemizdeki demokratik sosyalist mücadeleyi, "Kuzeyde son otuz yıllık sosyalist mücadelenin politik mirası" olarak belirlemek, politik bakışımızı dar bir zaman dilimine ve bir parçaya endeksleyerek sahiplenmek, geçmişi doğru irdelememizi kararır.

1917'de "Erzincan Hükümeti Şurâ", halkımızın Bolşeviklerle ortak eylemlilik gerçekleştirdiği 1920'lerde Bakü Doğu Halkları Kurultayı'nda sekiz delegeyle edilerek, Bolşeviklerle ortak bir platformda yer aldı. 1930'larda faaliyet içerisinde olan, Moskova ve Kuzey Kore'ye giderek dayanışma ve ülkemiz adına diplomatik faaliyetlerde bulunan komünist şair Goran, ülkemiz adına girişimlerde bulundu. 1932'de Kerkük işçileri sosyalizm şiarıyla ayaklandı, 1940 yılında kurulan Kürdistan Komünist Partisi, tarihimizde bir harç. Kars'ta çobanlığı bırakarak Sovyetler'e sığınan Ereb Şemo, Kürt Kadın Komitesi'nde faaliyet yürüten ve faaliyetlerini sadece Sovyet Kürtleri ile sınırlamayıp Aras'ın Batı ve Güney yakasına da uzatan Nurê Polat'ın kadın kuruluşlarımızca anılmaması eksiklik. 1930-40'lardan beri sosyalist Cîgerxwîn'in ve onların mücadelesine binbir bağla bağlı otuz yıllık demokratik sosyalist mücadelemiz tümüyle bütünlüklü bir mirastır. Araştırıldığında, sosyalist mücadelemizin tarihi, Ortadoğu'daki diğer komşu halklardan geri bir yerde değildir. Yete rki ülkemiz küçük-burjuvalarının hatasına düşerek tarihi kendimizden başlatmayalım ve diğer parçalardaki sosyalist geleneği "başka ülkelere ait" görmeyelim. En korkutucu olanı da, ülkemizin tarihini parçalara göre ele alma mantığına düşmeyelim. 1940'larda "Ronahi" dergisine sinen anti-emperyalist ve sosyalist düşünceleri, ülkemizin tüm parçalarındaki aydın ve yazarları birlikte ördü. Riya Teze ile Ronahi'yi birbirine bağlayan bağın sadece ve sadece ulusal düşünce olduğu iddia edilemez. Bunların tümü bizim mirasımızdır, feodal-burjuvaların değil.

"Bağımsız demokratik bir ülkedeki cumhuriyette sosyalist bir toplumun kurulmasını amaç" edinmek, "Ancak sosyalizmin nasıl kurulacağının, bunun nasıl bir yol izleyeceğinin, o günkü tarihsel koşullar tarafından belirleneceği inancındadır." şeklindeki belirleme de ideolojik güvensizlik ve hedefi karartma vardır.

Ülkemiz devrimi iki aşamalıdır. Ulusal Demokratik Devrim (UDM) ve Sosyalist Devrim. ilk aşama UDM, stratejik olarak, milli yönüyle işgali kırıp bağımsızlığı ve parçalanan ülkemizin bütünlüğünü, demokratik yönüyle de, henüz tümüyle tasfiye olmayan yarı-feodal yapıyı ve işbirlikçileri tasfiye edip toprak reformunu gerçekleştirerek, işçi sınıfının önderliğinde, işçi-köylü temel itifakında, Lenin'in kesintisiz devrim tezinde belirttiği gibi ikinci evreye - sosyalizme- evrilerek proletarya diktatörlüğü (*) altında sosyalizmi sürdürerek ulusun, sınırların ve devletin kendisini de ilga ettiği sınıfsız toplum nihai hedefine doğrulur. Bu istikametteki mücadeledeki tartışmalar ve olası gelişmeler, asla belirsiz bir geleceğe ertelenemez. Bunun için dünyadaki komünist partilerle hiç vakit geçirmeksizin tartışma, dayanışma toplantıları yaparak geçmişten ders çıkarma ve geleceğe ilişkin siyasal ve politik boyutta enternasyonalistler olarak girişimlerde bulunmak gerekir. Böylece yanlış bir zemine çekilen "diplomatik faaliyet!" asıl rotasına çekilmiş olur ve sosyalizme -geleceğimize- ilişkin teorik bazda silahlanmak mümkün olur. Burjuvaziye karşı, sosyalizme dair tartışmaları geleceğe tehir etmek, geçici de olsa silahlı burjuvaziye karşı silahsız kalmayı tercih etmekle özdeş olur ki bunun yaratacağı sonuç, ölümü yeğlemek olacaktır.

İlk etapta partiyi oluşturanlar aydın, küçük-burjuva, yoksul köylü kökenliler ile işçiler olsa da, M-L'in, bilinçli işçi sınıfının yegâne ideolojisi olduğu unutulmamalıdır. Köylülük ile tüm küçük-burjuva ideolojilerin yeniden burjuva emeller taşıyacağı, partiyi yozlaştıracakları, disiplinden düşürecekleri ve önderlik silahından alıkoyacakları asla gözden kaçırılmamalıdır. Sosyalizmin inşaasında da geriye dönüşe temel teşkil eden tabakalar, geçmişte her ne kadar demokratik devrimde komünist partinin müttefiki ise de; kararsız, yozlaştırıcı ve sosyalizmde geriye dönüşün maddi unsuru yine bu sınıf tabakalar oldukları hatırlanmalıdır. Bu nedenle, Program Taslağı'nda işçi sınıfının önderlik vasfının vurgulanmaması önemli bir eksiklik olarak durmaktadır.

Taslakta belirtilen "Ülkemiz... halen dört parçaya bölünmüş uluslararası sömürge bir ülke statüsündedir." cümlesindeki "Uluslararası" kavramı çıkartılmalıdır. Çünkü dünyanın bütün ulusları ülkemizi sömürgeleştirmiş değildir. Irak, İran, Türkiye ve Suriye, emperyalizmi ardlarına alarak ülkemizi parçalamış ve sömürge konumunda tutmaktadırlar. "Uluslararası sömürge" kavramı Marxist literatürde olmadığı gibi tez'e kaynaklık eden zihniyet de Türkiye solunun, 1970'lerde "Çağımızda emperyalizmin dışında bağımlı ülkelerin sömürgesi olamaz." sosyal-şoven tezine karşı geliştirilen zorlama bir tespittir. Ancak emperyalist devletlerin kendi aralarındaki pazar savaşı neticesinde küçük devletlerin yaygın olmayan sömürgelerini koyarak dünyadaki sömürgecilik tablosunu tamamlamak mümkün. Bu tarz ülkeler emperyalizmin sömürgecilik politikasının tamamlayıcı zincirlerinin birer halkaları olup emperyalizm çağında her zaman rastlanması olası ilişkilerdir. Ülkemiz de bu genel tanım içerisinde dört devletin sömürgesi olup, bu sömürgeci ilişkilerin dayandıkları emperyalizmin sermaye, askeri vb. yardımlarıyla elde tutabilmektedirler.

Tarım politikasına dair, "Köylüye kredi, tarım araçları verilecek" denilirken 'özel mülkiyeti teşvik etme' tezinin hayata geçirilmesi demek olacak ki, Sovyetler'de geriye dönüşün buradan başladığını, şu anda geriye dönüşü yaşayan tüm ülkelerin devrimcilerinin çıkardığı dersler pek önemsenmeyince ve devrim aşamaları arasındaki genel hatlardaki farklılıklar konulamayınca bu duruma düşmemek mümkün olmaz.

Ülkemizde de Sovyetlerde uygulanan NEP politikasına ihtiyaç olabilir. Yani kooperatifler (Sovyetlerdeki devyim ile kolhozlar) de örgütlenen köylülüğü üretken kılmak ve işçi sınıfıyla süreçte sosyal ve siyasal olarak adaptasyonunu sağlamak gayesiyle, proletarya demokrasisi altında geçici olarak zorunlu kapitalist tarzda örgütleyerek işe girişmek yanlış değildir. Ancak, onlara, yani kooperatif ya da kolhozlara üretim araçlarını devretmek, her gün ve her saat yeni burjuvalar yaratmaya müsait tabakanın burjuvalaşmasını sağlamak, inisiyatifi kendi eliyle işçi sınıfı aleyhine bırakarak burjuvaziye ortam hazırlamak olur. Bu tarz tartışmalar da sosyalistler açısından yeni değildir. Kooperatiflere ilişkin, Stalin "İktidarın üretim araçlarını kolhozların denetimine vermek, kendi eliyle kapitalizmi inşa etmek olacaktır. Bu da uyumlu olan üretim araçlarıyla üretim ilişkileri arasındaki uyumluluğu çatışmaya götürür ve proletarya iktidarını zaafa uğratır. Burada doğru politikanın belirleyiciliğini belirtmek gerekir" derken, tarih Stalin'i doğrulamıştır.

Yine taslağın bir başka yerinde, "Türkiyeli demokratik güçlerle ilişkiler" kavramı yerine, Kürt ulusunu ezen uluslardaki (Türkiye, İran, Irak, Suriye) demokratik güçlerle ilişkiler kavramını getirmek daha doğru olacaktır. Devrim coğrafyası ülkenin tümü olan bir partinin Türkiye muhalefeti kadar Irak, İran ve Suriye muhalefeti de önemlidir. Bu açıdan Türkiye'yi alıp diğerlerini almamak devrimimizin dolaylı yakın ittifaklarını gözden kaçırmak olur.

Yenilenmek geçmişle hesaplaşmayı öngörür. Ancak yenilenmenin inkârcılık, sağcılık ya da solculuk(!) olmadığı gözden kaçırılmamalı. Sağlam ideolojik temellere oturmayan birliklerin sancılı olacağı bir gerçektir. Birlik, siyasal, iradi birlikten geçer. Bu, 'tornadan çıkmış tek tip düşünce' olarak algılanmamalı. Temel konularda (Parti, devlet, devrimin sürdürülmesi, UKKTH, emperyalizmin tahlili) ve mücadeledeki hareket tarzında (demokrasi, eleştiri, özeleştiride) yoldaşça birlik olmazsa olmaz.

Eleştirdiklerim, taslakta gördüğüm bariz hatalar. Ayrıca çıkanlıp eklenmesi gerekenler üzerinde durmaya da ihtiyaç var. Yazı yeterince uzun oldu, bağışlayın. Bu eleştiriler bir geleneğin devamının savunması olarak algılanmamalı. Yanlış olanı tartışmak, bilinçleriyle ülkemiz sorunlarına emek harcayan insanların birliğine katkı olması dileğiyle....

*Parti taslağında, sosyalistlerin iktidar mücadelesini sürdürmeleri için en büyük silahı olan proletarya diktatörlüğünden bahsedilmemesi Makxsizm-Leninizmden kopuşa götürür. Lenin'in, "Tüm oportunist ve anti-Marxistlerin saldırdıkları ilk şey onun devlet teorisidir" tespitinin hassasiyetimizi artırması yerindedir. Kaldı ki, en geniş demokrasiyi içeren iktidar, proletarya diktatörlüğünden başkası değildir ve ondan korkanlar emekçiler değil, burjuvalar ve sosyalizm düşmanlarından başkası olamaz. Geçmişte yaşanan sosyalist uygulamada yanlışlıklar olmuştur. Bunları irdelemek ve yanlışlardan arınmaya önemle ihtiyaç var. Ancak, uygulamadaki bu yanlışlıkların bizi M-L'in temel ilkelerinden uzaklaştıracak tespitlere götürmesi vahim olur. Lenin "modern toplumlarda devlet ya proletaryanın, ya da burjuvazinin olacaktır. Devlet, hiçbir zaman 'özgür halkın' ya da 'tüm halkın' olmayacaktır. O, bir sınıfın, diğer sınıf üzerindeki diktatörlüğü olacaktır." derken, ya da Marx, "Benden çok önce burjuva tarihçiler sınıflar savaşımının tarihsel gelişimini betimlemiş ve burjuva iktisatçılar bunun ekonomik anatomisini dile getirmiş bulunuyorlardı. Benim tek olarak yaptığım şey; 1) sınıfların varlığının, üretimin tarihsel gelişme evrelerinden başka bir şeye bağlı olmadığını, 2) Sınıflar savaşımının zorunlu olarak proletarya diktatoryasına gütürdüğünü, 3) Bu diktatoryanın kendisinin de bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız bir toplumun kurulmasına geçişten başka bir şey oluşturmadığını kanıtlamak oldu..." tespitine bağlı kalınmaksızın Marxizm savunulamaz.

Roj name

Tarihe karşı sorumlu olmak...

Yazılı metinler onları yazanları tarihe karşı sorumlu kılar. Yazarların, özellikle bir ülkenin kaderi üzerinde etki yapabilecek metinleri salt kendilerini bağlamakla kalmaz, yanlış ya da doğru birçok başka insanın tutumunu da etkiler. Ülkemizde siyaset arenasındaki kişi ve kurumların hemen hepsi ulusumuzun birliğinden yana olduğunu söyler. Oysa tarihimiz incelendiğinde bunun böyle olmadığı görülecektir. Peki bunun böyle olmamasında geleceğimizle ilgili siyaset yapan ve bu konularda yazıp-çizen siyaset adamlarımızın hiç mi sorumluluğu yok? Toplumumuz birçok bakımdan feodalizmin etkisi altındadır, dolayısıyla modern siyaset geleneğimiz çok az gelişmiştir. Bizde siyasi parti ve örgütlere mensup kimseler kendi grupsal çıkarlarını ülke çıkarlarının üzerinde tutarlar. Bağlılıkları daha çok aşiret yapılalarında görülebilecek türdendir. Siyasi hoşgörü ve tahammül yoktur. Ülkenin geleceğine ilişkin kimi eleştiri ve tartışmalar ya düşmanca yapılır ya da düşmanca karşılanır. Siyasette demokratik bir geleneğimiz yoktur; böyle olunca, birden çok siyasi oluşumun varlığı, zenginlik sayılacak yerde, onları ortadan kaldırmanın yolları aranır. Siyasette demokratik bir yarıştan söz edilemez.

ülkemizin bu gerçekliğinin bilinciyle yayın yaşamına giren gazetemiz ROJ, ülkemizde siyasi hoşgörü ve demokratik bir geleneğin yaratılması amacıyla çok sesliliği esas almıştır. Sayfalarımızda birçok yorum ve analiz yayınlanmaktadır. Bu yazarların hepsi de kendi imzalarıyla yazmaktadırlar. Dolayısıyla yazdıklarının tarih karşısındaki sorumluluklarını taşıyabilecek yetkinlikte insanlardır.

Kimi zaman redaksiyonumuzun dikkatinden kaçan kimi yazıların olabileceği de tabii sayılmalıdır. Koşullarımızın ağırlığını bilen okurlarımızın bizleri hoşgörüyle karşılayacağını umuyoruz. Yayın ilkelerimizde esas aldığımız en önemli şey, toplumumuzun genel çıkarları, yurt sevgisi ve sosyalist ideallere bağlılıktır. Bizim toplumumuz da diğer tüm kardeş toplumlar gibi insanlığın bin yıllara dayalı mücadelesi ile ortaya çıkan çağdaş değerleri kendi toplumsal yaşamında yaşamaya ve yaşatmaya layıktır.

Gazetemiz ROJ'un son iki sayısı bir çok olumsuzluklarla çıktı. Gazetemizde kültür sayfasından ve düzeltmenlikten sorumlu arkadaşımız yazar ve şair Safa FERSAL sürdürülen bu haksız ve özel savaşın bir parçası olmamak için vicdani red hakkını savunduğu davada askeri mahkemece tutuklandı. Bu boşluktan kaynaklanan bir çok hata 13. ve 14. sayılarımızda yaşandı.

Eğer son iki sayıda çoğalan tashihleri bir yana bırakırsak, özellikle 14. sayımızdaki ciddi yanlışlarımızdan söz etmek gerekecek. Bu sayıdaki, örneğin, Dursun Yaprak arkadaşımızın başka bir sayfa için bıraktığı yazının haber sayfasına ve manşet haber yerine girmiş olmasını da bir yana bırakabiliriz; fakat, dış haberler sayfamızın manşet haberine dair ciddi hatayı zikretmeden geçemeyiz.

Bu, dikkatli ve ROJ'un böyle yapmayacağını bilen okurlarımızın gözünden kaçmadı; biz ise ancak baskı sonrası hatayı fark edebildik: Güney'deki çatışmaya ilişkin manşet haber, tam bir burjuva medya diliyle yazılmış bir haberdi...

Gerçekten de öyleydi; haber, Anadolu Ajansı'nın geçtiği haberdi. Bir yanlışlık sonucu, olduğu gibi dizilmiş ve gazetenin haberi gibi haber havuzumuza girmişti... Kontrol ve dikkatin azaldığı bir anda ise, olduğu gibi sayfaya alınmıştı ve bizler, gazetemizle ilgisi olmayan bir dil ve içerik taşıyan bu ajans metnini, ne yazık ki ancak basım sonrası fark edebilmiştik...

Biliyoruz ki, özür telafi etmez kimi hataları. Yazılan tarihe kaydolmuştur. Ama aynı şekilde maruzatımız ve hatasız çıkma azmimiz de tarihe kaydolmaktadır...

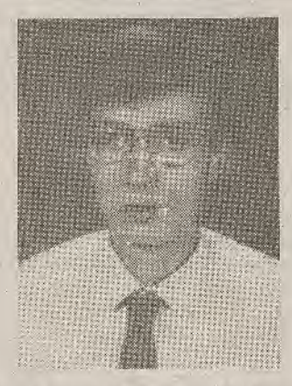

13.8.1995 tarihinde elim bir trafik kazasında Recep Çınar'ı yitirdik. Ailesine ve tüm halkımıza başsağlığı dileriz.

Diyarbakır Roj çalışanları

OKURDAN... OKURDAN... OKURDAN... OKURDAN... OKURDAN...

Orada bir köy var uzakta

Ülkesinde mal ve can güvenliği tehdit edilip göçe zorlanan milyonlarca kürtten biriyim. Bende diğer kürtler gibi Almanya'nın yolunu tuttum. Buradaki yaşamda karşılaşılan sorunlar ve zorluklarında bahsetmeyeceğim. ancak buralarda yaşanan her an ve her olay düşünen duyurlı insanlar için yazılabilecek konuya malzemedir. Örnegin bir iltica kampının tam karşısında bir köpek eğitim merkezinin olması ve almanların günboyu köpeklerini ilticacıların karşısında eğitilmesi belkide tesadüfi bir olaydır ama insan duyguları beyni zorlayarak oayın mantığı aramaya itiyor. Yaşamın her alanında mantığımızı zorlayan yüzlerce olayı yazmak ve ramanlaştırmak olasıdar.

Tıpkı ülkemizdeki Ulusal Kurtuluş Mücadelesinde düşünene duyarlı insanların karşıaştığı her olay gerillanın günlüğündeki her sayfa yakılan her köy, ormanın dilindeki her kelime bir romana sığmazsa ilticanın karşılaştığı her olayda bir ramana sığmaz. TC devleti ve yöneticileri utansın . Tabiikiutanma duyguları varsa?

Aslında benim yazmak istediğim konu geçenlerde Almanya'ın Manheim şehri ve çevresindeki KıWA taraftarı aileleri ile birlikte düzeredikleri pikniğe gitmiştir. Orada 1e5 ıl görmediğim köylülerimle karşılaştın Piknik boyunca geçmişten gugüne, bgünden gelecee sohbetler yaptık. Sohbemizin bir yerinde bu yı başında köyllerce yapılacak eğlence toplantısına sözteldi. Orada yapılacak toplantıya bir almizin getireceği öneriden bahsetmeon geçemeyeceğim. abimiz şöyle diyrdu,"Köyümze öncülük yapalım, Almaya'daki evlerin altyapılarına uygun evle ve köy inşaa edelim" diyordu.

Gerekçeside TC devlıi (düşmünü) inat orada göç etmemeli v yerleşimi sağlamlaştırmalıyız. Tabik biu önerinin mantığı irdelemek ihtıacı duydum. Önerinin bana yanlış gen yanı şudur. TC devleti tarafında yayl yasağı konan, yakmakla, kıkmakla, tehit edilen 1980 öncesi ve sonra her yıl bir insanı demokrasi ve insanlık düşmanlarınca şehit edilen köyümüze kurulacak Avrupa-i evlerin TC tarafından yakıamayacağının güvencesi yoktur. ancak böylede olsa mantığın iyi yanı "Düşmana İnat" tabiki bu kelime bana ve benim gibi mücadele yılgınlarına cevaptı. Tabiki şurasında bir gerçekti. TC devleti nice Avrupa-i görünümlü köylerimizi, dağlarımızı ve ormanlarımızı yakmadımı? Bu karışık duygular içerisinde bizler geminin batışında gemiyi ilk terk eden farelermiyiz yoksa ülkesinde namussuzlar kadar cesaretli olamayan namuslu korkaklarmıyız.

Halkımızın yüce adaleti karar versin

Bu şiarla ROJ çalışanlarına başarılar diliyorum. Kürdistanlı Sosyalistlerin birliğinin Kürdistan mücadelesinde yerini alacağına inanıyor inanç şevk ve heyecanla birliğin yol katetmesini bekliyoruz.

Almanya'dan bir roj okuru
Kürecikli (Doktor)

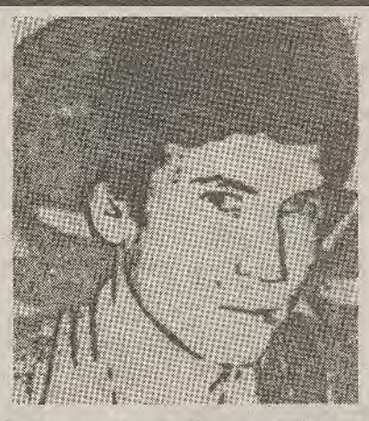

Hüseyin Morsümbül

18 Eylül 1980 tarihinde Bingöl'de sömürgeci güçlerin işkencehanelerinde ser verip sır vermediği için Murat nehrinde kaybettirilerek şahadete erişti. Anısı mücadelemizde yaşıyor.

Dava arkadaşları adına
Cemalettin TUNÇ

Türk basını ve sansür

Lokman POLAT

Türkiye'de sansürün kaldırılışının 87. yıldönümü kutlandı. Aslında sansürün kaldırılışı sadece kağıt üzerinde oldu. Fiiliyatta ise sansür her zaman var. Pratikte sürekli uygulanıyor. Sultan Abdülhamitt'en günümüze dek yurtsever sol muhalif basın üzerinde sürekli sansür uygulanmıştır. Sansür demoklesin kılıcı gibi basının üzerinde asılı kalmıştır.

Günümüzde, Batı Avrupa ülkelerinde basın üzerinde sansür yoktur. Latin Amerika, Asya , Afrika ve özellikle Ortadoğu ülkelerinde sansür halen muhalif basın üzerinde uygulanmaktadır. Ortadoğu'daki burjuva basını devletçi bir basındır. Bu basın devletin çizmiş olduğu sınırlar dışına çıkamaz.

Bu basın kendi kendine otosansür uygular, habercilik anlayışını devletin resmi kurumları ve polis haberciliğine göre şekillendirmektedir. Bunların habercilik kaynakları polis bültenleri olmaktadır.

Onun için devletin bu tür bir basına sansür uygulamasına gerek yok. Devletin sansür uyguladığı alan bellidir, oda sol ve muhalif yurtsever Kürt basınıdır.

Sansür uygulamasından en çok nasibini alan Kürt basını olmuştur. Özellikle son dönemlerde Kürt basını sıkı bir şekilde sansür uygulamasına maruz kalmıştır. Birçok kez Kürt basınının sarsürlü sayıları bile polis tarafından toplatılmıştır.

Günlük Özgür Ülke ve daha sonra Yeni Politika gazetesi bazen aynı günde sansürden dolayı iki-üç kez sansürlü yazılar çıkartıldıktan sonra (birçok kez sansürlü yazıların yerleri beyaz çıkarak) basına verilmiştir. Haftalık Kürt basını sürekli sansürlenmiş, toplatılmıştır. Sömürgeci devlet, Kürt basını ekonomik yönden çökertmek, Kürt yurtseverlerinin sesini kısmak, Kürtlerin haklı istem ve taleplerinin geniş kitlelerce bilinmesini engellemek ve daha saymadığım birçok nedenlerden dolayı Kürt basını toplatılmakta, onu susturmaya çalışmaktadır.

Şimdiye kadar birçok Kürt yayını kapatıldı. Günlük Özgür Gündem, Özgür Ülke, haftalık Azadi, Dengê Azadî, Jîyana Nu, aylık Vatan Güneşi, Hevdem ve en son Yeni Politika gazetesi anti-demokratik uygulamalarla, temelsiz suçlamalarla resmen kapatıldı.

Şimdi haftalık olarak yayınını sürdüren Roj ve Ronahi gazetesi ile aylık olarak yayınlanan Özgür Halk ve Stêrka Rızgari'nin çıkan her sayısı toplatılıyor. Türk devleti, Kürt basını etrafındayoğun bir kıskaç oluşturmuş, onla çökertmeye çalışıyor. Ama nafil!.. Tüm bu toplatma, baskı ve vaşete rağmen Kürk basını susmayack, tüm zorluklara göğüs gerecek, sesini yükselteceektir.

Kürt basını ürindeki sansür ve uygulamalara kşı Türk basını sürekli suskun kal'or. O, her zaman çifte standartlı d/ranıyor. Türk basını özgür bir ban değildir.

Türk basını rhmetçik basınıdır. Türk basını ahlakurallarına uymuyor. Özgür basın değer yargılarına sahip çıkmıyc Gerçek basın anlayışını savunmıyor. Evrensel basın ilkelerini hyata geçirmiyor. Türk basını bir ube haline gelmiş durumdadır, kntralaştırılmıştır. Resmi devlet banı haline gelmiştir.

Türkiye'yi fiin yöneten MGK, 26 Temmuz toplantısında "Kürt basınına daha çok baskı" kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda harekete geçen DGM hanl hanl çalışarak Kürt gazete ve dergileri için toplatma kararları çıkartmış, haklarında dava açmıştır.

Bugün Kürt basınından onlarca yazıişleri müdürü zindanda yatmaktadır. Türk basını, Kürt basını üzerindeki baskı ve zorbalığa, sansür uygulamalarına ve toplatmalarına karşı hiç sesini çıkartmadığı gibi, MGK'nin bu kararı ve DGM'nin uygulamalarına karşı da yine sessiz kalmış, onlara onay vermiştir. Türk basını, Yeni Politika gazetesinin kapatılmasını haber bile yapmamıştır.

Basın büroları havaya uçurulan, daha matbaada basılırken el konulup toplatılan ve susturulmak istenen Kürt basını susmayacaktır.

Roj

ABONE KOŞULLARI

ADI :

SOYADI :

ADRES :

6 aylık : 750.000 TL. / 75 DM
1 yıllık : 1.500.000 TL. / 150 DM
Nûjen Basın Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.
Adıgüzel İNCESU Yapı ve Kredi Bankası AŞ. Aksaray Şubesi İstanbul
TL. Hesap No: 1004470-1
Döviz (USD) Hesap No: 3003005-6
Döviz (DM) Hesap No: 3003010-6
Çakırağa Mah. Çakırağa Camii Sk. Utku Apt. 18/7 Aksaray/İST.
Tel: 530 65 24 - 530 64 73
Fax: 530 65 58
Avrupa İçin
F. Gözler- Deutsche Bank / Köln
Konto: 2166791
BLZ: 37070060

Devlet yeni ölümler istiyor

Yaşadıkları baskıları defalarca basın açıklamalarıyla kamuoyuna duyurduklarını, cezaevi idaresinin keyfi uygulamaları karşısında Adalet Bakanlığı, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunduklarını belirten Buca Cezaevi'ndeki tutsaklar, hiçbir sonuç alamadıklarını vurguladılar.

Haber Merkezi - Buca Cezaevi'nde sorunlar bitmiyor. Buca Cezaevi'ndeki hemen tüm tutsakların imzaladığı basın açıklaması geçtiğimiz hafta içinde gazetelere ve çeşitli kurumlara gönderildi. Tutsaklar, kendilerine yönelik baskıların son bulmadığını, sorunların çözülmemesinin devletin yeni ölümler istediği anlamına geldiğini söylediler.

Yaşadıkları baskıları defalarca basın açıklamalarıyla kamuoyuna duyurduklarını, cezaevi idaresinin keyfi uygulamaları karşısında Adalet Bakanlığı, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunduklarını belirten tutsaklar, hiçbir sonuç alamadıklarını vurguladılar.

Son olarak 40 gün önce 4 tutsağın firarı bahane edilerek saldırıya uğradıklarını aktaran tutsaklar, bu saldırılarda çoğu ağır olmak üzere 59 tutsağın yaralandığını, sevk edildikleri halde 10 kişi dışında kimsenin hastaneye götürülmediğini belirttiler. Tutsaklar, gerekli müdahalenin yapılmaması yanında, yaralıların da koğuşlarda dayak ve hakarete uğradıklarını dile getirdiler. Halen pek çok tutsağın durumunun tedavi gerektirdiğini söyleyen tutsaklar, "Yaralılardan 31 tutsağın durumu Adli Tıp raporuyla da belirlenmiş, 22 tutsağın durumu ise hakim müşahadesi ve mahkeme kararıyla belgelenmiş, DGM saldırıyı gerçekleştiren asker, gardiyan ve cezaevi idaresi hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur" dediler.

Buca Cezaevi'nde yaşanan en önemli sorunun sağlık problemlerinin çözülmemesi olduğunu aktaran tutaklar, ilaçlarının Adalet Bakanlığı tarafından karşılanmadığını, cezaevi doktorları tarafından sevk yapılmasına rağmen askerler tarafından hastaneye götürülmelerinin engellendiğini, hastaneye götürülenlerin ise ya tedavilerinin engellendiğini ya da işkence yapılarak geri getirildiklerini anlattılar. Bu durumda bir çok ağır hastanın hastaneye çıkamadığını vurgulayan tutsaklar, bu olayların defalarca Adli Tıp raporlarıyla belgelendiğini, olayların sonucunda 17 Mayıs'ta verdikleri dilekçeden ise sonuç alamadıklarını söylediler.

Buca Cezaevi'ndeki koşulların yeni hastalıklar doğmasına ve varolan hastalıkların daha da ilerlemesine elverişle olduğunu kaydeden tutsaklar, M. Salih Işık adlı tutsağın hastaneye götürülmediği için hayatını kaybettiğini aktardılar. Tüm başvurularına rağmen bu sorunlarının çözülmemesini, "Devletin bizden yeni ölümler istediğini göstermektedir" şeklinde yorumlayan tutsaklar, diğer sorunlarını da şöyle sıraladılar: "Ziyaret günleri adeta bir işkenceye dönüştürülmüştür. Ziyarete gelen aileler dışarda saatlerce bekletilmekte, zaman zaman asker ve gardiyanlar tarafından tartaklanmaktadır. Bu durumu cezaevi savcılığına şikayet etmek isteyen ziyaretçiler, herhangi bir sonuç alamadıkları gibi, bazen hakaretlerle kovulmaktadırlar. Avukat ziyaretleri ise çeşitli bahanelerle kısıtlanarak savunma hakkımız açıkça engellenmektedir. Yine mahkemelere gidiş gelişlerde tutsaklar askerin saldırısına uğramakta ve yoğun işkencelere maruz kalmaktadır."

Bu insanlık dışı uygulmalara karşı yaşamlarına mal olsa bile sessiz kalmayacaklarını belirten tutsaklar, benzer uygulamaların çeşitli biçimlerde siyasal ve toplumal yaşamın bütün alanlarında az ya da çok görüldüğünü aktardılar. Tutsaklar, asıl kaygı verenin, tüm bunların yaşam biçimi halini alarak neredeyse kanıksanması olduğunu söylediler. Her türlü baskı ve işkenceye karşı tüm demokratik kurum ve kuruluşlarda ortak tavır alma bilinci gelişmedikçe, devlet terörünün artarak gelişeceğini vurgulayan tutsaklar, "İşte o zaman bir şeyler yapabilmek için çok geç kalınmış olacaktır"dediler.

21. yüzyıla hazırlık yapıldığı sıralarda, ülkede ortaçağ zindanlarını anımsatan uygulamalar yaşandığını vurgulayan tutsaklar, şöyle devam etti:

"Toplum yaşananları izlemekle yetiniyorsa, kendine insanım diyen herkesin tepki göstermesi gereken bu insanlık dışı uygulamalara karşı demokratik kurumlar, gerekli tepkiyi göstermiyorsa, despotik iktidarların baskı ve zulmü giderek kalıcı hale gelecektir. Tüm demokratik kitle örgütlerinin, basının ve kendine insanım diyen herkesin zindanlardan yükselen seslere kulak vermesini istiyoruz."

Polis otosuna saldırı

Diyarbakır'ın Ergani içesinde devriye gezen polis otosu tarandı. Üç polis yaralandı. Ergani ilçesinde 12 Eylül Salı gecesi, devriye gezen bir polis otosu kimliği belirsiz kişiler tarafından otomatik silahlarla tarandı. Saldırıda üç polisin ağır yaralandığı ve yaralıların Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanasi'ne kaldırıdığı belirtildi.

Diyarbakır'da satırlı saldırılar devam ediyor

Diyarbakır'ın Fatih mahallesi ve Mardinkapı semtinde meydana gelen iki ayrı olayda iki kişi ölürken bir kişi de yaralandı. Edinilen bilgiye göre, ilk olay 13 Eylül sabahı saat 07.00 sıralarında meydana geldi. Fatih mahallesindeki evinden işyerine gitmek üzere dışarı çıkan 41 yaşındaki Sedat Aslan evinin önünde kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğradı. Çevrede bulunanlar tarafından hastaneye kaldırılan Aslan, yolda yaşamını yitirirken, saldırganların olay yerinde yaya olarak uzaklaştıkları belirtildi. Aynı gün saat 11 sıralarında Mardinkapı semtindeki evlerinden çıkan Vedat Fidan ile Abdullah Başaran adlı kişiler, Aynalıcemil yakınlarında kimliği belirsiz iki kişinin satırlı saldırısına uğradı. Saldırganlar olay yerinden kaçarken, Devlet Hastanesine kaldırılan yaralılardan Abdullah Başaran hastanede yaşamını yitirdi. Vedat Fidan ise ilk tedavisi yapıldıktan sonra yoğun bakıma alındı. Cinayetlerin kimler tarafından ve ne amaçla işlendiği öğrenilemedi.

Ronahi toplatıldı

Haftalık Ronahi gazetesinin 17. sayısı da, bugüne kadar yayınlanan diğer sayıları gibi toplatıldı. 5 ayrı yazıda, "Devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda" yapıldığı gerekçesiyle İstanbul 2 Nolu DGM tarafından toplatılan gazetenin sahibi Burhan Erdem tarafından yapılan açıklmada, gazete üzerindeki baskılar kınandı ve tüm kamuoyu duyarlı olmaya çağrıldı.

Bir yazıişleri müdürü daha tutuklandı

Partizan Sesi gazetesi Yazıişleri Müdürü Şengül Yalçın, 13 Eylül günü ifade vermek üzere gittiği İstanbul 4'nolu DGM tarafından tutuklanarak Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderildi. Gazeteden yapılan açıklamada, yayın hayatına başladıkları günden beri çeşitli baskılara maruz kaldıkları, yazıişleri müdürlerinin tutuklandığı, bütün sayılarının toplatıldığı, hatta bir sayılarının üst üste iki kez toplatıldığı aktarıldı. Açıklamada kendilerine yapılan bu baskıları kınadılar.

'Özgürlüğe beş var'

İstanbul'da bölgesel yayın yapan Ulusal Radyo, halk gecesi düzenliyor. "Özgürlüğe Beş Kala Halkın Radyosundan Halk Gecesi" adı altında düzenlenen gece, 18 Eylül'de, saat 18'de başlayacak. Sunuculuğunu Orhan Aydın'ın yaptığı geceye konuşmacı olarak İlyas Salman, Şanar Yurdatapan katılıyor. Harbiye Açık Hava Tiyatrosu'nda yapılacak geceye çeşitli sanatçılar katılacak.

12 Eylül, 15'inci yılında çeşitli eylemliliklerle protestolarla geçti

'Yaşam çarmıha gerildi'

Haber Merkezi - 12 Eylül, 15'inci yılında çeşitli çevreler tarafından kınandı. 12 Eylül yasalarının ülkeyi cezaevine çevirdiği, düşünce özgürlüğünü yok ettiği vurgulandı.

DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, yaptığı yazılı açıklamada, 12 Eylül'le birlikte siyasal, sosyal ve kültürel yaşamın çarmıha gerildiğini söyleyerek, "Özellikle işçiler ve DİSK'liler 12 Eylül'ün 15'inci yılını nefretle anıyor" dedi.

Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı Ataol Behramoğlu ise yaptığı yazılı açıklamada şunları söyledi:

"Aydınların, yazarların, sanatçıların, düşünen insan ve emekçi halkın düşmanı olan bu harekat, '5 Nisan' uygulmaları ve 'köşe dönücülük' felefesinin de yaratıcısıdır. Bütün aydınlar, bütün meslek grupları ve emekçi halk örgütlenmedikçe, parlamento ve devlet kurumları üzerinde baskı gücünü duyurmadıkça, darbeciler cezasız kalacağı gibi, yeni darbeler de her zaman söz konusu olabilecektir."

Demokratik Mücadele Platformu da çıkardığı özel bültende, generallerin yargılanmasını istedi. 12 Eylül koşullarının halen sürmekte olduğu vurgulanan bültende, şöyle denildi: "12 Eylül Anayasası, yasaları ve tüm kurumlarıyla lağvedilsin; cunta generalleri ve tüm sorumlular yargılansın; kayıplar, infazlar ve katliamlar son bulsun; antiterör yasası kaldırılsın; özel tim ve koruculuk sitemi kaldırılsın; OHAL kaldırılsın, Kürt halkına yöneltilen kirli savaş son bulsun; YÖK lağvedilsin; 12 Eylül sonrası yaygınlaşan ve resmileşen faşist kurumlar dağıtılsın."

DİSK Lastik-İş Sendikası Merkez Yönetim Kurulu ise yaptığı yazılı açıklamada, başta Anayasa olmak üzere, 12 Eylül'ün bütün yasal ve hukuksal kalıntılarının tümden ortadan kaldırılmasını, bütün kurum ve kurallarıyla çağdaş bir demokratik düzenin tesis edilmesini istedi.

12 Eylül'ü protesto eylemleri

12 Eylül günü, İstanbul DGM önünde toplanan Kamu Çalışanları Sendikalar Platformu, 12 Eylül yasalarının ülkeyi cezaevine çevirdiğini, düşünce özgürlüğünü yok ettiğini söyledi. Platform, Terörle Mücadele Yasası'nın kaldırılmasını, tutuklu bulunan yazar, sendikacı ve tüm aydınların bir an önce serbest bırakılmasını isedi.

Aynı gün Taksim'de de korsan gösteri yapıldı. Meydanda toplanarak, "12Eylül generallerinden hesap soracağız" şeklinde slogan atan göstericiler İstiklal Caddesi'ne yürümeye başladı. Polisin olay yerine gelmesi üzerine göstericiler dağıldı.

Ankara'da ise Demokrasi Platformu Yüksel Caddesi'nde protesto eylemi düzenledi. Burada okunan bildiride, işkence, ölüm ve yargısız infazların yaşandığı, bunun da 12 Eylül zihniyetinin sonucu olduğu belirtildi.

Öte yandan Buca Cezaevi'nde tutsaklar, pankart ve sloganlarla 12 Eylül'ü protesto ettiler. Protestoya gardiyan ve askerlerin müdahale etmek istemesi üzerine çıkan olaylarda, koğuş camları kırıldı ve 8 gardiyan rehin alındı.

Gece boyunca süren olaylarda, cezaevine asker takviyesi yapılırken, cezaevi dışına da çok sayıda polis yığıldığı gözlendi. Tutsak avukatlarının devreye girmesiyle, rehin alınan gardiyanlar bırakıldı ve eylem bitirildi. Olay ardından başlatılan soruşturmaya İzmir Terörle Mücadele Şubesi yetkililerinin de katıldığı öğrenildi.

Gülüşleri saflık sayılır

Sokaklar, adeta keder biriktirme maratonundaymış gibi yaşayan insanlarıyla, artık daha çok asık suratlı. Sokaklar, her adımında bir sır dökülüp çıkılsa da dilsiz. Her kaldırımda bir çok suret avcısı, dışındakilere kaçamak bakışlar atıp, çalınmış mutluluğunu bir başka yüzde arar. Tek tük yüzde çıldırmaya ramak kalmışlığın habercisi bir gülüş yakalamak, elbet de mümkün. Ve sanılır ki, her pencerenin açık-gizli bir gözetleyeni vardır. Yaşını başını almışlar, çılgın çocukluklarını anıp gülebilmek için canlarını dişlerine takadursun, 'zamane' çocukların gülüşü saflık sayılır. Çünkü gelecekleri acıklı bulunuyordur. Ama onlar, omuzunda fotograf makinesi görmesin, "abla bizi de çeksene" deyip gülüverir. Gülüşe yüklenmiş bu dileği, film karelerinde dondurmak ve böylece sonsuzlaştırmak zorundasınız.

(Fotograf: İlkay ÖRNEK)

TMMOB'un Güneydoğu değerlendirmesi

Toplam teşvik miktarı turistik bir tesisle eş

Fırat YILMAZ

DİYARBAKIR- Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Bliği Başkanı Yavuz Önen, beraberinde la başkanlarının da bulunduğu 16 kişilikir heyetle, 9 Eylül günü Diyarbakır'a gelek bazı incelemelerde bulundu.

Önen başkanlığındaki heyet, birliğin Diyarbakır şubesi, Ele Üniversitesi, Diyarbakır Ticaret ve nayi Odası, Diyarbakır Valisi, İHD, bazendika ve sivil toplum örgütleri yöneticilini ziyaret ederek, bölge sorunlarıyla ilş görüşmeler yaptı.

Önen, incelemeriyle ilgili olarak basına yaptığı açıklamda, OHAL Bölgesinde süregelen olağanü rejimin bölge ekonomisini olumsuz nde etkilediğini belirterek, bölgeye 15 dan beri hiç bir önemli yatırımın yapılmığını söyledi.

Son 10 yıldaberi, bölgeye verilmiş olan toplam teşvmiktarının, sahillerdeki bir turistik tesiserilmiş miktarla eşdeğer olduğunu açıklay Önen, resmi çevrelerin bölgeye 'on veri bir alıyoruz' şeklindeki sözlerinin gerçleri yansıtmadığını kaydetti.

Açıklamasınd koalisyon hükümetleri döneminde 3 kraçıklanmış olan bölge için yatırım vaarinin hiçbirinin gerçekleşmediğini vurgyan Önen, en son getirilen 3 trilyonlurredi paketinin de aynı akıbete uğrayacna kesin gözüyle bakıldığını belirtti.

Bölgenin eğitsorununa da değinen Önen, ilk ve orta ctimin tam olarak yapılmadığını ifade eek, Dicle Üniversitesinde de öğretim gelisi açığının mevcut olduğunu, bu nede gerekli eğitimin verilmediğini öne sü.

Sorun bitmiyor

Açıklamasındbölgenin diğer sorunlarına da değinen ön, askeri nedenlerle orman alanlarının tümüne yakın bir bölümünün yakıldığını belirterek, doğal felaketlere karşı savunmasız olduğunu dile getirdi.

Yine askeri ve zorla göç ettirme politikaları neticesinde hayvancılığın da ölme aşamasına geldiğini aktaran Önen, açıklamasına şöyle devam etti: "Tarım ve hayvancılıkta teknik eğitim yapılamamakta, bölgedeki teknik eleman sayısı giderek azalmakta, bu alanda var olan devlet kurumları işlevsiz kalmış bulunmaktadır. OHAL bölgesinde özgür demokratik yaşam kısıtlılık altında bulunmakta, yöre insanı Doğu ve Güneydoğu sorunlarını radyodan izlemekte ve doğruyu bulmaya çalışmaktadır.

Diyarbakır'da son yıllarda artan göç nedeniyle, kentleşme giderek içinden çıkılmaz bir hal almakta, yerel yönetimlerde ise, tam bir kargaşa yaşanmaktadır. Bölgede çalışan üyelerimize ulaşma çabalarımızı yoğunlaştırdığımız son bir yıl içerisinde pek çok birim yöneticisi arkadaşımız gözaltına alınmış, bir kısım yönetici arkadaşımız da bölgeden ayrılmak zorunda kalmıştır."

Doğru siyasal hat

Siracettin KIRICI

Dünyadaki güç dengeleri, global sorunları hümmaniter ve burjuva demokratik gelişmeleri, yeni dünya düzensizliğini, savaşları irdelediğimizde; Kürtlerin de kendilerini yaşanan bu sürece uydurmalarının gerektiği ortaya çıkarıyor.

Toplumsal çelişkier, demokratik yaşam tarzı, "Kimlik sorunu", halkların dilediği gibi yaşama talebi ve kendi kaderini belirleme hakkı, kısacası toplumun tümünü ilgilendiren, dinden felsefeye, ulusal taleplerden siyasal taleplere kadar, siyasal partilerin önemi biliniyor. Bu önem, dünyayı, değişen dünya koşullarına uygun yorumlama ve değişimi kendi bünyesine uyarlamayı zorunlu hale getiriyor.

Türkiye'de legal demokratik zeminde TİP'ten başlayarak, bugünkü sürece kadar, sisteme ve "Resmi ideolojiye" muhalif, değişimi kendi bünyesinde yaratan çok az sayıda legal parti var.

Var olanlar ya devlet tarafından kapatılıyor, ya da kendi ilişki ağını dar tutarak kendi ekseni etrafında dönüyor.

Son yıllarda ödediği bedel ve düzene muhalifliği ile göze çarpan parti HADEP ve mirasçısı olduğu DEP ve HEP'tir. Gelinen aşamada önceki yanlışlar ve doğrular bir tarafa, HADEP, yaşadığımız süreçte tarihi bir misyon üstlenmiştir.

Kimilerinin aklına hemen şu soru gelebilir. HADEP toplumsal çelişkileri çözmede, demokrasi mücadelesinde misyonuna uygun davranabiliyor mu? Kuşkusuz bu sorunun farklı farklı yorumları vardır. Zaten bu ve benzeri sorular nedeniyle bugün demokrasi güçleri, Kürtler bir ayrışmayı yaşıyorlar.

Siyaset biliminde genel bir belirleme var. "Siyasal partiler ülke çıkarları doğrulutusunda birer araçtırlar". Ama bakıyoruz bizim gerçekliğimiz bundan çok farklı. Hemen hemen bütün siyasal çevreler, ülkesel çıkarlar bir tarafa, "Siyasal yapısının" subjektif doğrularını haklı bir zemine oturtmak istiyor.

Subjektif siyasal doğruların haklı bir zemine oturtulması, değişen dünya ve ülke koşullarına uygun değişimi de geciktiriyor. Ama bizler bundan yoksunuz. Legal demokratik zeminde HEP-ÖZDEP-DEP ve HADEP süreci yaşanıyor. Gelinen bu süreçteki kadro erozyonu ve arayış, sanıyorum hiç bir ülkede yaşanmadı. kuşkusuz bu ayrışmada kimileri ağır siyasal mücadelenin ağırlığını taşıyamadıkları için, süreçteki yerlerini alamadılar. Ama bence olaya salt bu boyutuyla bakmamak gerekir. Yanlışlar, eksiklikler, hatalar ve benmerkezci tutumlar da oldu. Bununla birlikte sevindirici olanı, insanların yaşanan süreçlerden kısmi dersler çıkardıklarını somut olarak yaşıyor olmamızdır.

Bugün ülkedeki gelişmelere baktığımızda; demokratikleşmeden enflasyona, emekçi sınıfın taleplerinden parlamentonun bileşimlerine kadar her şey, Kürt sorununa endeksli. Türkiyeli emekçiler ve çalışanların durumu içler acısı. Ülkede faşist ve gerici gelişme giderek palazlanıyor. Böylesi gelişmeler legal demokratik zeminde politika yapan devrimci, demokrat, yurtsever ve sosyalist çevreleri ortak bir yapı altında birleşmeye zoruyor. Bugün legal demokratik zeminde küçümsenmeyecek değerler ve mevziler kazanılmış. Yanlışlık ve yetmezliğe rağmen güçlerin birleşimi ile bu mevziler daha ilerilere taşınabilir.

Legal demokratik zemindeki ayrılıkları irdelediğimizde, kuşkusuz herkesin kendine göre gerekçelendirmeleri vardır. HEP, legal zeminde bir süreçtir, bir yeniliktir. Gelinen aşamada bu yenilik, bağrında bütünsellik oluşturduğu gibi ayrışmayı da meydana getirdi. HEP, DEP, HADEP ve ya oluşan ve oluşmakta olacak partilerin kendi siyasal doğruları vardır. Bu siyasal doğruların, kendi mantığı içinde ilericilikleri, yurtseverlikleri, demokratlıkları, devrimcilikleri tartışılmaz.

Ancak, partilerin tek tek programı incelendiğinde herkesin "Türkiyeli" bir parti olduğu, kısa ve uzun erimli stratejik hedeflerin aynı olduğu çok net görülür.

Eğer bugün var olanlar ya da var olacaklar "Ben legal demokratik zeminde bir Kürt partisiyim" deseydi, inanın, belki bu tartışmalar yapılmazdı. Ama programatik hedefleri aynı olan bu yapıların birleşmelerinin ardında yatan, her kesimin siyasal doğruda ısrarı ve iç işleyiştir.

Bugün her alanda saf bir siyasal ve kültürel organizasyon düşünmek, iyimserliktir. Her bünyede gerek iç yapı ve gerekse yapılar arasında rahatsızlıkların var olması doğaldır. Neden doğaldır? Düşünsel ve eylemsel planda homojen bir parti, yaşamın hiçbir alanında yok. Önemli olan dünyadaki gelişme ve değişime uygun çoksesliliği, demokrasiyi kendi bünyemizde yaşatmaktır. Çoğunluğun azınlığın haklarını koruması, azınlığın da partisel çıkarlar doğrultusunda hareket etmesidir.

HADEP ve mirasçısı olduğu gelenek, tek tek bireylerden bileşenlerine kadar herkesin ortak ürünüdür. Kiminin az, kiminin çok, ama bir üründür. Tarihsel gelişimi içinde kimine göre çok stratejik yanlışlıkları da oldu. (Yerel seçimlere girmeme, DEP'li parlementerlerin tutumu vb). Ya da bunun tersi düşünceler dile getirildi. Bu ve benzeri değerlendirmelerin hakemi ve yargılayıcısı tarihtir. Bugün bazı emarelerin görülmesine karşın, somut yargıyı tarihin kendisi verecektir.

Sonuç olarak herkes farklı yerdeki siyasal doğrularını birbirine dikte ettirmeden, tüm demokrasi güçerinin birleşmeleri gerekiyor. Legal demokratik zeminde DDP, KDP, BSP, Yenidenciler, vb. tüm bireylere kadar herkes, süreci yeniden değerlendirip biraraya gelmenin zeminini yoklamalıdır.

Siyasal doğruları, ülkesel çıkarlar ve ortak paydalarla bütünleştirme çabaları, sorumluluk ve görevdir. Buna uygun davranmak, ülkeye ve halka karşı tarihsel bir sorumluluktur.

Yazıişleri müdürü 'soyguncu' oldu

Haber Merkezi - Bazı TV ve gazetelerde, Odak dergisi eski yazıişleri müdürü Mithat Erdoğan ve dergi okuru Yusuf Erdoğan soyguncu olarak gösterildiler. Odak dergisi yazıişleri müdürü Erhan Dumanlı, yaptığı yazılı açıklamada, polisin insanları kanıt yokken TV ve yazılı basında teşhir ederek, yeni yargısız infazlara zemin hazırladığına dikkat çekti.

Odak dergisi eski yazıişyeri müdürü Mithat Erdoğan ve dergi okuru Erhan Dumanlı'nın, 2 Eylül'de Bahçelievler'de yapılan döviz bürosu soygununun failleri olarak 13- 14 Eylül günü TV ve basında yer alması tepkilere yol açtı. Odak dergisi yazıişleri müdürü Erhan Dumanlı yaptığı yazılı açıklamada, şunları söyledi: "Polis, elinde geçerli hiçbir delil yokken, insanları TV ve yazılı basında fotoğraflarıyla birlikte suçlu ilan edip, asılsız iddialarla teşhir ederek yeni yargısız infazlarına zemin hazırlamaktadır. Yalan ve amaçlı polis iddiaları ile TV ve basında hedef olarak gösterilen arkadaşlarımızın yaşamlarından endişe duyuyoruz. Başlarına gelecek herhangi bir olumsuz durumdan polis sorumlu olacaktır. Polisin bu oyunlarına karşı tüm demokratik kitle örgütlerini ve kendine insanım diyen herkesi duyarlı olmaya çağırıyoruz."

Yeni bir haftalık dergi çıkıyor

Haber Merkezi- Yayın dünyasına yeni bir dergi katılıyor. Eylül sonunda okurlarla buluşacak olan ve henüz ismi belirlenmeyen dergi, kendisini solda haber yorum dergisi olarak tanımlıyor. İstanbul merkezli olan derginin geniş büro ağı ve 80 kişilik kadrosu bulunuyor.

Dergi yetkilileri, "Türkiye'de dergi okunmuyor" fikrinin yaygın olduğunu belirterek, bunu gerçek anlamda haber dergisi olmamasına bağlıyor ve bu alanda başarılı olacaklarına inanıyorlar. Dergide, diğer dergilerin yanı sıra günlük gazetelerin de değinmediği konulara değinilecek. Dergide analize dayalı araştırma haberlerine ağırlık verileceği belirtiliyor. 64 sayfa olarak tasarlanan dergide, özel haber sayfalarının dışında, medya, sanat, yaşam, ekonomi sayfaları da bulunuyor. Bunların içinde mizah, foto haber ve röportaj da yer alıyor. Bu alanların köşe yazılarıyla destekleneceğini aktaran yetkililer, İsmet İmset, Fikret Başkaya, Yalçın Küçük, Mehmet Oğuz, Murathan Mungan ve Münir Ceylan'ın isimleri belirlenen yazarlar olduğunu açıkladı.

Derginin tanıtım kampanyası önümüzdeki hafta başlayacak.

24 kitle örgütünden oluşan Diyarbakır Demokrasi Platformu:

Adil Düzen'ciler işçinin ekmeğiyle oynuyor

İşçiler üyesi oldukları Belediye-İş Sendikası'ndan istifa ederek Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş sendikasına üye olmaya zorlaniyor.

RP'li Diyarbakır belediyelerinin işçilerine olan borcu 452 milyar TL. Bölge genelindeki belediyeler de ise bu rakam 1 trilyon 600 milyar.

DİYARBAKIR/Roj- 24 demokratik kitle örgütü, sendika ve mesleki kuruluştan oluşan Diyarbakır Demokrasi Platformu, bölgedeki belediyelerin ve özellikle Diyarbakır belediyeleri bünyesinde çalışan işçilere yönelik uygulamalarla ilgili bir açıklama yaptı. Açıklamada, işçi ücretlerinin aylardan beri ödenmediğine dikkat çekildi.

Diyarbakır Demokrasi Platformu, işçilere Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş sendikasına geçiş yapmaları için belediye başkanları ve yönetim kademelerinden yapılan baskıları da kınadı.

12 Eylül günü, Türk-İş 7. Bölge Temsilciliği'nde platform adına dönem sözcüsü Ali Öncü'nün okuduğu basın açıklamasında, 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde yönetimin değişmesinden sonra, Diyarbakır belediyelerinde çalışanları huzursuz eden bir takım gelişmelerin yaşandığı belirtildi. Belediye işçilerinin geçmiş dönemden kalan alacakları da dahil olmak üzere ücretlerinin ödenmediği ya da çok kısıtlı ödemelerin yapıldığı kaydedildi.

Kendinden olmayana tasfiye

Geçtiğimiz aylarda Sur İçi Belediyesi'nde 230 kişinin geçici oldukları gerekçesiyle, işten çıkarılmaya çalışıldığı belirtilen açıklamada, "ardından aralarında teknik elemanların da bulunduğu 188 kişi, kadrolarının temizlik işleri ya da Zabıta Müdürlüğü bünyesinde olduğu savı ile adı geçen işyerlerinde çalışmaya, açıkça istifaya zorlanmıştır" denildi.

Yeni yönetimin kendisinden saymadığı çalışanları tasfiye etmek, kalanları da sindirmek amacıyla her yolu açıkça ve pervasızca kullandığı ifade edilen açıklamada, yeni yönetimin çok düşük bir oy oranı ile Diyarbakır belediyelerini ele geçirdiği vurgulanarak, yönetimin kendisine güçlü bir görüntü sağlayabilmek amacıyla çalışanların ekmekleri ile , onurları ile, yaşamları ile oynamaktan çekinmediği görüşlerine yer verildi.

İşçilere sendika değiştirme baskısı

İşçilerin üyesi oldukları Belediye-İş sendikasından istifa ederek Hak-İş'e bağlı Hizmet-İş sendikasına üye olmaya zorlandıkları belirtilen açıklamada özetle şu görüşlere yer verildi:

" Baskılar aslında baştan beri işçileri kendi doğrultularındaki bu sendikada örgütlemek, daha doğrusu kendilerine göbekten bağlı bir sendikada örgütsüz bırakmak, böylece Diyarbakır Belediye işyerlerini dikensiz gül bahçesi haline getirmek, Diyarbakır ve bölgede daha güçlü bir hakimiyet görüntüsü verebilmek için uygulanmaktadır. İşçiler bu amaçla aç bırakılmak istenmekte, işveren vekilleri aracılığı ile Hizmet-İş'e geçerlerse ödeme yapılacağı duyurulmaktadır.

İşten çıkarma tehditlerinin, sürgünlerin, militanlıkla suçlayarak korkutma komedilerinin nedeni budur.

Aynı oyun, aynı siyasi partinin temsicileri tarafından bütün bölge belediyelerinde ve Türkiye genelinde oynanmaktadır Yönetimi ellerinde bulundurdukları tüm belediyelerde işçilerin, emekçilerin örgütlenme, sendikalarını özgürce seçme özgürlüğüne her yöntem mübah sayılarak saldırılmaktadır.

Bizler Diyarbakır Demokrasi Platformu olarak bu uygulamaları şiddetle kınıyor, tüm üyelerimiz ve tüm Diyarbakır halkını bu baskılara karşı Belediye çalışanarının yanında yer almaya çağırıyoruz."

Genel sorunlarını alacaklar, protokolle imzalanıp uyulmayan toplu sözleşme, işveren belediye başkanlarının örgütlenmeye çalıştığı karşı sendika, başta işyeri sendika temsilcileri olmak üzere işçilerin işyerlerinin değiştirilmesi ve işçi fazlalığından şikayet edilmesine rağmen işçi alımının yapılması şeklinde açıklayan Belediye-İş Sendikası Diyarbakır şubesi, Diyarbakır belediyelerinde çalışan üye işçilerinin alacak toplamının 452 Milyar TL, Bölge genelindeki belediyelerde ise bu rakamın 1 Trilyon 600 MilyarTL. olduğunu açıkladı.

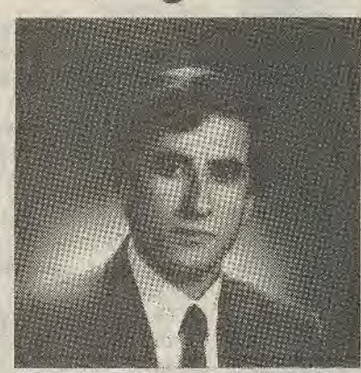

Tarım-İş Sendikası Diyarbakır Şube Başkanı Nevaf Uçar

Diyarbakır Belediyeleri işçi alacağı dökümü

Büyükşehir Belediyesi: 633 işçi, 1.5 aylık maaş ve içerde biriken sosyal haklarla birikte her biri ortalama 150 milyon lira alacaklı.

Bağlar Belediyesi: 583 işçi, 3 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte her biri ortalama 200 milyon lira alacaklı.

Yenişehir Belediyesi: 529 işçi, 2 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 190 milyon lira alacaklı.

Sur Belediyesi: 487 işçi, 6 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte her biri ortalama 240 milyon lira alacaklı.

Silvan Belediyesi: 300 işçi, 2 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 150 milyon lira alacaklı.

Maden Belediyesi: 80 işçi, 9 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 250 milyon lira alacaklı.

Bismil Belediyesi: 170 işçi, 2 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 200 milyon lira alacaklı.

Dicle Belediyesi: 26 işçi, 7 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 250 milyon lira alacaklı.

Ergani Belediyesi: 90 işçi, 2 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 150 milyon lira alacaklı.

Lice Belediyesi: 70 işçi, 2 aylık maaş ve sosyal haklarla birlikte kişi başına ortalama 130 milyon lira alacaklı.

Ayrıca Kulp Belediyesi'nde bulunan 50 işçinin 90 milyon ve Kocaköy Belediyesi'nde bulunan 16 işçinin ise ortalama 70 milyon alacağı var.

Gebze'de jandarma işçilere saldırdı

İş/Ekonomi- Gebze'de kurulu İnchcape Retrans'ta sendikalaşma nedeniyle işten çıkartılan ve işe geri dönmek için işyeri önünde 72 gündür bekleyen işçilerin 50'si, 13 Eylül sabahı jandarma saldırısına uğrayarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası (TÜMTİS) Genel Eğitim Sekreteri Hüseyin Seyrek de bulunuyor.

Olay üzerine TÜMTİS Genel Başkanı Sabri Topçu, Genel Sekreter Yurdal Şenol ve işten çıkarılan 45 sendika üyesi, işyeri önünde Gebze İlçe Jandarma Alay Komutan Yardımcısı bir yarbayin emriyle tarafından saldırıya uğradı. İşçiler, Gebze Jandarma Karakolu'na götürüldüler.

Konuyla ilgili olarak TÜMTİS Merkez Yönetim Kurulu'ndan yapılan açıklamada, "Anayasal hakkını kullanan işçilere karşı saldırılar yönelten, sürmekte olan toplu iş sözleşmesi sürecine müdahale ederek açık bir şekilde işveren safında davranan jandarmanın bu tavrını ve ona emir verenleri şiddetle protesto ediyoruz. Sendikaların ve demokrasi güçlerinin bu saldırıyı olabilen tüm biçimleriyle protesto etmelerinin, saldırıların yaygınlaşıp kendilerine de yönelmesini engelleyeceğine inanıyoruz. Hiçbir saldırı ve baskı üyelerimizin haklı mücadelesini savunmaktan bizi alıkoyamaz" denildi.

Aras Kargo işvereni kurnaz ama, direnişteki işçiler de kararlı

Grevi kırmanın yeni yolları

15 Eylül'de yeni işyerine grev pankartı asacaklarını bildiren Nakliyat-İş yöneticileri, basını grev kırıcılığına tanıklık etmeye çağırdı.

İş/Ekonomi -Aras Kargo grevcileri, işyerlerinin yeni taşındığı yerde greve devam etmelerini engelleyen İstanbul Valiliği'ni protesto etti. 11 Eylül günü, İstanbul Valiliği önünde toplanan grevciler, işverenin yapmış olduğu yasadışı grev kırıcılığının engellenmesini istediler.

Geçtiğimiz hafta İstanbul Valisi, Aras Kargo grevcilerinin yeni adrese taşınmasını engellemişti. Bunun üzerine grevlerine devam etmekte kararlı DİSK Nakliyat-İş Sendikası'na bağlı işçiler, valiliğin tutumunu protesto etti.

Grevcilerin İstanbul Valiliği önünde yaptıkları basın açıklamasında, "Greve gittiğimizden beri işveren ve vekilleri yasal grevimizi, yasaları çiğneyerek kırmaya yöneliyor. İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğü'nce yapılan denetleme ve İstanbul 7. İş Mahkemesi'nce verilen kararda, 2822 Sayılı Yasanın 43. Maddesini ihlal ettiği açıkça belirtilmektedir. İşveren hakkında İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğü tarafından Eyüp Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur" denildi.

Grevci işçiler, İstanbul 7. İş Mahkemesi tarafından verilen kararın uygulanması için görevli kılınan Eyüp Emniyet Müdürlüğü'nün görevini bugüne kadar yapmayarak, işverenin grev kırıcılığının devamını sağladığını söylediler. İşverenin grev kırmak için en son, grev yaptıkları işyerini 31 Ağustos günü apar topar taşıdığını belirten grevciler şöyle konuştu: "15 Haziran'dan beri grevde bulunan ve çeşitli zorluklarla karşı-karşıya bulunan bizler, İşverenin yapmış olduğu yasadışı grev kırıcılığının engellenmesini, İstanbul 7. İş Mahkemesi tarafından verilen kararın uygulanmasını istiyoruz".

Bu arada, 15 Eylül saat 12'de Cendere Mevkii Kemerburgaz yolu üzerinde bulunan yeni işyerine grev pankartı asacaklarını bildiren Nakliyat-İş yöneticileri, basını grev kırıcılığına tanıklık etmeye çağırdı.

En büyük 500 firma, en büyük rantiyeci

İş/Ekonomi-İstanbul Sanayi Odası(İSO) Dergisi, Eylül sayısını 500 büyük firmanın tanıtımına ayırdı. İSO dergisi incelendiğinde çok çarpıcı durumlarla karşılaşılıyor. Bilindiği gibi,1994 yılı Türkiye için bir kriz yılı olmuştu.

Ama anlaşılan o ki, hem özel, hem de kamu kuruluşları bu dönemde kârlarını arttırmanın bir yolunu bulmuşlar. Araştırmaya göre, özel sektörde satışlar yüzde 9.3, kamu kesiminde ise 0.6 azaldığı halde, özel kuruluşlar kârlarını arttırmış, kamu kuruluşları da zararlarını azaltmış. Ne var ki, bunun başlıca nedeni, şirketlerin faaliyet dışı kazanç sağlamaları ve yoğun şekilde işçi çıkarma yoluna gitmeleridir. Nitekim, 500 büyük firmanın, kârlarının yüzde 54.6'sını faaliyet dışı gelir ve kazançlardan sağladığı ortaya çıkıyor.

Dergideki bilgiler, 1994 yılına ait 500 büyük firma anketinden derlendi. Bu bilgilere dayanılarak, özel ve kamu sektöründeki 500 büyük firmaya ilişkin işgücü, sermaye ve işgücü verimliliğine ait rakamlar veriliyor.

Tabloda görüleceği gibi işgücü verimliliği, 1991'den itibaren gittikçe yükselme eğilimi gösterirken, sermaye verimliliği nisbi olarak düşüş gösteriyor.

Hatta 1993'ten sonra iş gücü verimliliği sermaye verimliliğini ekside bırakarak büyük bir artış gösteriyor. İşletmeler, ekonomideki krizi işçi çıkarma yoluna giderek aşmışlar.

Hatta krizi kendilerine bir fırsat bilmişler. Oysa, Türkiye'deki sermayedarlar hep işgücü maaliyetinin yüksek olduğunu ve Avrupa'daki işgücünün daha verimli olduğu görüşündedir. Anlaşılan durumu lehlerine çevirmişler.

500 büyük firma

Yıllar	İşgücü	Sermaye	İşgücü verimliliği	
1983	108.8	109.0	77.5	-31.5
1988	121.9	194.2	129.7	-64.5
1989	124.4	223.0	133.4	-89.6
1990	122.1	225.7	145.8	- 79.9
1991	118.2	188.8	162.6	-26.2
1992	113.1	191.8	183.2	-8.6
1993	108.8	191.6	214.4	+22.8
1994	103.5	195.7	199.2	+3.5

Genel-İş Sendikası Konut İşçileri Şubesi Sekreteri Nebile Irmak:

Konut işçisi, ülkesinde mülteci

Nebile Irmak: Tıpkı kimlik sorunu mücadelesi veren uluslar gibi konut işçileri de bu ülkede eşitsizlik, adaletsizlik, haksızlık gördüler. Yaptıkları işler nedeniyle küçümsendiler, horlandılar, toplumdan dışlandılar. İşçinin işçisidir bu emekçiler.

Gülcem AKTAŞ

İşçinin işçisi' olarak tanımlanan 'kapıcılar', 12 Eylül döneminde hazırlanan bir yasayla sorgusu sualsiz işten atılıyor. Bazı apartman yöneticileri, kapıcı eşrine çamaşır astırmıyor. Konut işçilerinin misafir kabul eteleri bile yasak. Genel-İş Sendikası Konut İşçileri Şubesi Sekreteri Nebile Irmak, konu ile ilgili sorularımızı yanıtladı.

Konut işçiliğinin, belli bir statüye kavuşturulması ne zaan gerçekleşti?

Konut işçisinin (yani günlülyaşamdaki yaygın tabirle kapıcının) geçmişi çok eskilere dayanır. İş Kanunu kapsamı alınarak, işçi sütatüsüne dahil edilmesi ise ancak 19'de mümkün olmuştur.

Konut işçileri daha çok hangi koşullardan gelen insanlar?

Çoğu Doğu illerinden gelen toprak ağalarının sömürüsüne metropollere göç eden, meği ve parası olmayan insanlar. Büyük çoğunluğu Kars, Siv, Erzincan, Dersim, Ağrı ve Kastamonu illerinden oluşur.

Metropollerde görkemli apartmanların bazen yedi kat yeraltında güneş görmeyen meskenlerde yaşamaya çalışıyorlar. Bu sağlıksız koşullarda çocuk büyütüp, onların ekmeğini kazanıyorlar.

Konut işçilerinin karşılaştıkları baskılardan söz eder misiniz?

- Tıpkı kimlik sorunu mücadelesi veren uluslar gibi onlar da bu ülkede eşitsizlik, adaletsizlik, haksızlık gördüler ve görmeğe devam ediyorlar.

Yaptıkları işler nedeniyle küçümsendiler, horlandılar, toplumdan dışlandılar. İşçinin işçisidir bu emekçiler. Kimi zaman apartman çocukları, oyunlarına kapıcı çocuklarını almaz. Devlet okullarında kapıcı çocuğu oldukları için ayrı sınıfta veya arka sıralarda oturtularak onurları incitiliyor. Bazı apartman yöneticileri, çamaşır astırmıyor. Kimi yönetici koku yapıyor diye yemek yaptırmıyor. Hatta, en yakınları dahi olsa, misafir kabul etmeleri bile yasak.

- Bu işçilerin çalışma ve sosyal güvenlik durumlarını değerlendirir misiniz?

- Kimi apartmanlarda günün 24 saatini çalışarak geçiren bu emekçiler, 9-10 veya daha fazla yıl çalıştırılmalarına rağmen sigortasız olabiliyor. Bazıları 45 gün sigortalı gösterilmiş. Kimi apartmanlar da, sigorta ve maaş vermemek için kira kontratı yaparak, onları çalışan kiracı gösteriyor. Bir kısım apartman yöneticileri işe aldıkları zaman işçinin çaresizliğinden yararlanarak, boş kağıtlara imza attırıyor. "Çıkışta tüm haklarımı aldım" diye çalışan işçinin hakkını vermemek için teminat alıyorlar.

- Konut işçisinin ücret durumu hakkında bilgi verir misiniz?

- Konut işçisi ister 10 dairede, ister 100 dairede ve günün 24 saati çalışsa bile alacağı asgari ücrettir. Asgari ücret üstündeki ücret işverenin inisiyatifine kalmıştır. Sendikal hakları olmasına rağmen ferdi işçi oldukları için toplu sözleşme kapsamına dahil olamıyorlar.

- Konut işçilerinin yasalar karşısındaki durumunu nedir?

- 1982 Anayasası hazırlanırken, işçi kökenli Türk-İş Genel Sekreteri Sadık Şide'nin Çalışma Bakanlığı döneminde konut işçilerinin işten çıkarılması, konutu tahliye etmeleri için adeta infazı anımsatan bir yasa hazırlanmış.

Bu yasa maddesi (2814 sayılı yasanın ek 2. maddesi) gereğince, işçinin hiçbir hakkı verilmeden, sorgusu ve savunması yapılmadan yöneticinin keyfi kararı kaymakamca uygulanır. Polis marifeti ile konut işçisi çalıştığı konuttan bir hafta içinde sokağa atılır. Son dönemlerde asgari ücretin yükselmesi, okulların açılması, doğalgaza geçilmesi adeta konut işçisinin felaketi olmuştur. Bu ülkede katil, cani, hırsız, hayali ihracaatçı ve devlet bütçesini soyanlar, hakim tarafından yargılanmakta, ancak konut İşçisi, hakim önüne çıkarılmadan, savunması alınmadan, hakları verilmeden bulunduğu konuttan sokağa atılmaktadır.

- Peki bu konuda politikacıların tavrı nedir?

- Demokrasiden dem vuran Tansu Çiller ve emekçilerin kanına giren küçük ortağı CHP ve diğer siyasi partiler, bu vahim olayı bizim aracılığımızla çok iyi bildikleri halde kıllarını dahi kıpırdatmıyorlar. Bu olay emekten ziyade insan haklarını ilgilendiriyor. Biz sendika olarak olayın takipçisiyiz. Emekçilerin bu durumunu uluslararası platformlara taşıyacağız. Kendi ülkesinde ilticacı durumunda olan konut işçisi, sorunu uluslararası alana taşırsa, hükümetin, siyasilerin ve egemen güçlerin bir kez daha yüzü ortaya çıkacaktır.

Genel-İş Sendikası Konut İşçileri Şubesi Sekreteri Nebile Irmak

Tarım-İş sendikası, 22 bin 600 üyesi tarım işçisiyle, Türkiye genelinde başlattığı grevi sürdürüyor

Tarımcılar da Ankara'da

Gazetemize bir açıklama yapan Tarım-İş Sendikası Diyarbakır Şube başkanı Nevaf Uçar, 31 Aralık 1994'ten beri biten sözleşmelerinin yenilenmesi için, genel kurul kararıyla greve gittiklerini ve grevin süresiz olduğunu açıkladı.

Tarımcılar genel grev kararı çerçevesinde Ankara'ya gelerek yürüyüş yaptı.

İş/Ekonomi - Türkiye'nin çeşitli illerinde örgütlü olan Tarım-İş sendikasının, 22 bin 600 üye işçisiyle, 8 Eylül'de Türkiye genelinde başlattığı grev sürüyor. Tarımcılar, genel grev kararı çerçevesinde Ankara'ya gelerek yürüyüş yaptı. Türk-İş Genel Merkezi önünde toplanan işçiler, CHP Kurultayı'na kadar eylemlerini sürdürdü. Geceyi sokakta geçiren işçiler, CHP Kurultayı'na katılmak isteyince, polis barikat kurup önlerini kesti. Türk-iş Genel Başkanı Bayram Meral, CHP eski Genel Başkanı Hikmet Çetin'in konuşması sırasında kurultayın yapıldığı binanın önünde toplanan işçilere bir konuşma yaptı.

Meral, daha sonra işçilerin isteklerini içeren bir dosyayı kurultay divan başkanına sundu. Kurultay salonuna girmeyi başaran bir grup işçi ise, sloganlar attı. İşçilerin "işçiyiz haklıyız kazanacağız", "hükümet istifa", "Tansu Amerika'ya" sloganlarına kimi CHP delegelerinden tepki geldi. Delegeler işçileri yuhaladı.

Konuyla ilgili olarak gazetemize açıklama yapan Tarım-iş Sendikası Diyarbakır Şube başkanı Nevaf Uçar, 31 Aralık 1994'te biten sözleşmelerinin yenilenmesi için, genel kurul kararıyla greve gittiklerini ve grevin süresiz olduğunu açıkladı. Uçar, "Hükümet toplu pazarlık düzenini işlemez hale getirdi şimdi de grev hakkına müdahalade bulunuyor."dedi. Geçtiğimiz yıl işçi alacaklarını takside bağlayan hükümetin bu yıl da 22 bin 600 işçiyi 9 ayı aşkın bir süredir oyaladığını belirten Uçar, bir tarım işçisi bu hayat şartlarında 9 milyon gibi gülünç bir ücrete talim ettiğini, hükümetin işsizlik ve enflasyonu daha da tırmandırdığını dile getirdi.

Uçar, çalışan kesimler arasındaki ekonomik ve sosyal dengeleri kurması gereken hükümetin, tek yanlı bir kararla yüzde 5,4'lük gülünç bir ücret tesbitiyle toplu sözleşmeleri bitirmek istediğini bunun kaygı verici olduğuna dikkati çekti. Hükümetin tarım işçisinin bu haklı ve yasal mücadelesini engellemek istediğini vurgulayan Uçar, "İl Valiliği bir yazı ile Diyarbakır'da bize bağlı Tarımsal Araştırma Müdürlüğü ile Zirai Mücadele Müdürlüklerinin grev kapsamında olmadığını bildiridi. Biz bu iki kuruluşun da grev kapsamında olduğunu söyleyerek grevi 500 kişiyle başlattık. Ve hâlâ devam ediyor. Batman, Siirt ve Mardin'de ise il valiliklerince grev izni verilmedi. Özgürlükçü ve çoğulcu demokratik rejimin vazgeçilmez unsurlarından olan serbest toplu pazarlık ve grev hakkına yöneltilmiş bu saldırıları esefle karşılıyor ve şidetle kınıyoruz. Ve kamuoyunu bu sesi duymaya davet ediyoruz" diye konuştu.

Tarımda tüccar hakimiyeti

İkonomi- Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri, piyasaya gniyor. Bunun en büyük nedeni ise finans yetersizliği. Hükümetin bu konuda izlediği politika dolayısıyla, piyasa tamıyla tüccara kalıyor.

Hükümet birliklere destek vermediği gibi, kredi olanağı dağlamıyor. Bu, birlikleri göz göre göre iflasa sürüklemek isdiği biçiminde değerlendiriliyor. Hükümetin birliklere ylik politikası, muhalefetle hesaplaşmanın aracı haline gilmiş durumda. Örneğin, birliklere karşı genelde olumsuz tutum içinde olan hükümet, Fiskobirlik'i el altından dkliyor. Bundan, Karadeniz'de ANAP'ın hakimiyetini kak umulduğu belirtiliyor. Yani bilirliklerin üzerinde, tamen planlı ve siyasi bir oyun oynanıyor.

Tutuklu DEP'lilerin avukatı Hasip Kaplan, son Anayasa Mahkemesi kararını değerlendirdi

'Mahkeme, demokrasiye engel'

Politika Servisi- Anayasa mahkemesi'nin geçtiğimiz hafta DEP'lilerin haklarının iadesi ile ilgili olarak avukatların yaptığı başvuruya olumsuz yanıt vermesi, hukuksuzluk olarak nitelendi. Gazetemizin sorularını yanıtlayan tutuklu Kürt parlamenterlerin avukatlarından Hasip Kaplan, "Bu karar hukuki değil" dedi. Sözkonusu kararla ilgili olarak "Anayasa Mahkemesi hukukun, demokrasinin, insan haklarının önünde engel durumuna gelmiştir" diyen Kaplan, bu mahkemenin varlığı ve işlevini sorgulamak gerektiğini söyledi.

Davanın bir ceza kararı olduğu kabul edildiği halde, ceza davalarında geçerli olan 'Geçmişe şamil' ilkesinin rededilmiş olduğuna dikkati çeken Kaplan, "Anayasa Mahkemesi hukukun, demokrasinin, insan haklarının önünde engel durumuna gelmiştir. Bu sorunun ciddi bir şekilde tartışılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır" dedi. Kaplan, davayla ilgili gelişmeleri şu şöyle değerlendirdi:

"Anayasa Mahkemesi 14 Haziran 1994 tarihinde Demokrasi Partisi'ni kapattı. Davanın açıldığı tarihte o dönem DEP milletvekili olan 13 milletvekilinin de milletvekilliklerinin düşürülmesine karar verdi. Anayasa'nın o zamanki 84. maddesi hükümleri, hakkında kapatma davası açılan partinin o tarihte üyesi olan milletvekillerinin de milletvekilliklerinin düşmesine karar veriyordu.

"DEP hakkında açılan kapatılma davası o tarihte DEP Genel Başkanı olan Yaşar Kaya'nın Erbil ve Bonn konuşmaları ile MYK'nın 'Barış Bildirisi'ne dayandırılmıştır. Yani milletvekillerinin hiç birisinin kendi konuşma ve eylemlerinden dolayı açılmış bir dava söz konusu değildi. Bu durumda milletvekilleri bir başka kişinin konuşmalarından dolayı milletvekilliklerini kaybettiler.

"Bu, cezaların şahsiliği prensibine, hukukun evrensel ilkesi olan, cezaların şahiliği prensibine aykırı olduğu için, hem ülke kamuoyunda, hem de dünya kamuoyu vicdanında çok sert tartışmalara yol açtı. Avrupa Konseyi'nde de, Avrupa Parlamentosu'nda da, bu kararın kabul edilemez olduğu söylendi. Bu tepkiler sonucunda Anayasa'nın 84. maddesi tartışılır hale gelmiştir. Yani Anayasa'nın 84. maddesi kendiliğinden tartışmaya açılmadı. Böyle bir tartışma, kararın uygulanmasının sonucunda ortaya çıktı."

Meclis'in Anayasa'nın 84. maddesini kaldırdığına işaret eden Kaplan, yeni maddenin, sadece kendi eylem ve davranışının sonucunda partinin kapatılmasına neden olan milletvekillerinin üyeliğinin düşeceği hükmünü getirdiğini belirtti. Kaplan, sözlerini şöyle sürdürdü: "Anayasa mahkemesi 14 Haziran 1994'te bir karar verdi. Karar, üyeliklerin düşürülmesiydi. Üyelik düşmesi bir ceza kararıdır. Üyelik düşmenin bir ceza kararı olması nedeniyle, yeni 84. madde düzenlemesi sonucunda, bizim TBMM Başkanlığı'na ve Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na başvuru hakkımız doğdu.

Cezalara ilişkin yapılan yasal değişiklikler geçmişe şamil uygulanması gerektiği için, biz yeni düzenleme sonunda milletvekillerinin üyeliklerinin iade edilmesini ve tekrar meclise geri dönmesini istedik. Başvurumuz nedeniyle Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan görüş istedi. Görüş, ceza davalarında istenir. Böylece bunun bir ceza kararı olduğu kabul ediliyordu. Bunu kabul ettiklerine göre, talebimize de kabul kararı vermeleri gerekirken, talebimiz bir oya karşı on oyla rededildi. Bu karar hukuki değil."

Anayasa mahkemesi kararları kesin olduğu için iç hukuk yollarının tükendiğini, bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne açtıkları ve hükümetten savunma isteme aşamasına gelen davayı önemsediklerini belirtti. Kaplan, Davayı kazanacaklarını vurguladı.

84. maddenin değişimi süreciyle ilgili olarak, meclisin bu yasayı değiştirirken adil, doğru ve hakkaniyete uygun şekilde davranmadığını ifade eden Kaplan, "Anayasa'ya ek geçici bir karar ya da madde ekleyerek diyebilirdi ki; 'Daha önce üyelikleri düşürülmüş milletvekillerinin bu durumdan yararlanması mümkündür.' O zaman Anayasa mahkemesi'ne de gerek olmazdı. İkincisi, Anayasa Mahkemesi yasamanın yapmadığı bir olayı kendi yapabilirdi. Zaten kendilerine başvuru vardı ve bunu yapmaları mümkündü. Ama Anayasa Mahkemesi daha önce de olduğu gibi siyasi partilerin tüm kapatılma davalarında nasıl davrandıysa bu davada da aynı şekilde davrandı. Hukuka aykırı karar verdi" dedi. Mahkeme'nin tutumunu değerlendiren Kaplan, "Bu hukuka aykırı karar, kanımızca Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'nin de artık tartışılması gerektiğini ortaya koydu. Yani Anayasa Mahkemesi'nin konumu nedir?

Ulusal hukukta yargı açısından yeri nedir? Bunlar hukukçuların tartışması gereken şeylerdir. Anayasa Mahkemesi hukukun, demokrasinin, insan haklarının önünde engel durumuna gelmiştir. Ve bu sorunun ciddi bir şekilde tartışılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır" şeklinde konuştu.

Anayasa mahkemesinin gerekçeli kararının henüz yazılmadığını belirten Kaplan, "Zaten Anayasa Mahkemesi gerekçeli kararını beş altı aydan sonra ancak yazabiliyor. Yalnızca, DEP'in kapatılmasına ilişkin gerekçeli karar jet hızıyla on üç günde yazıldı. Çünkü miletvekillerinin üyeliklerinin düşürülmesi için Anayasa mahkemesinin gerekçeli kesin kararını açıklaması gerekiyordu" dedi.

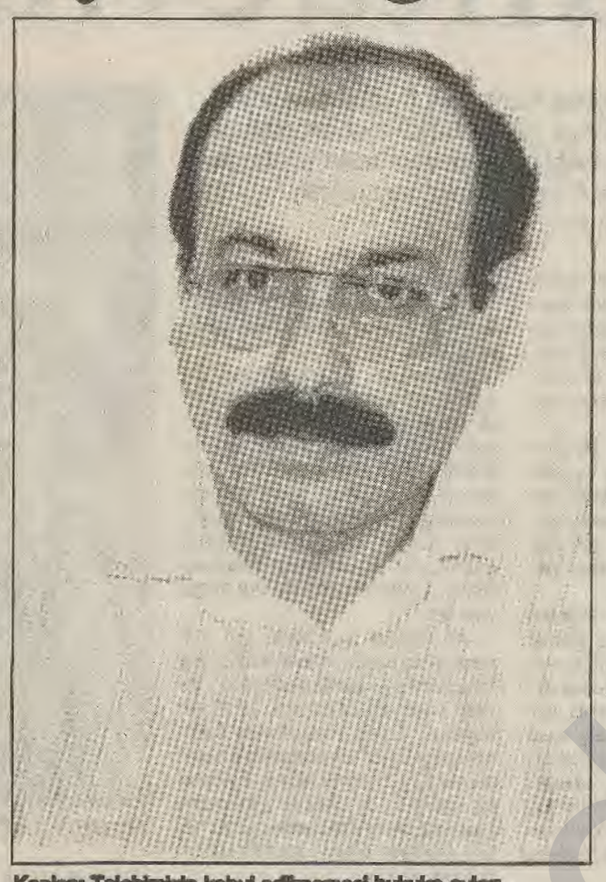

Kaplan: Talebimizin kabul edilmemesi hukuka aykırı.

CHP kurultayı ve 'Ez keçıka Kurda me' türküsü

Vildan TANRIKULU

CHP, 'bütünleşme' kurultayı'nı partinin kuruluşunun 72. yıldönümüne de denk getirerek 9-10 Eylül 1995 günlerinde Ankara'da gerçekleştirdi. Türkiye basınında kurultaya ilgi, daha çok Deniz Baykal'ın GenelBaşkanlığa seçilmesi ve bunun koalisyon ortaklığı üzerindeki olası etkileri üzerinde yoğunlaştı. Elbette ki bu ve diğer tüm boyutları ile CHP 27. Olağan Kurultayı'nın ve bunun sonuçlarının TC devleti ve hükümetinin siyasal yaşamında yaratacağı etkiler değerlendirilecektir. Ancak, kurultay salonunda yaşanan bazı gelişmeler ve en önemlisi de Parti Meclisi seçimlerinin bazı sonuçları, CHP de dahil olmak üzere TC devletinin siyasal yapılanması ve siyasal-toplumsal yaşamının en önemli sorununun ne olduğunu bir kez daha ortaya koydu. CHP 72 yıllık ve Cumhuriyet tarihi ile yaşıt bir siyasal parti olarak bu sorunun da hem sorumlusu hem de önemli taraflarından biri olduğunu bir kez daha ortaya koydu. CHP'nin 27. olağan kurultayı bu anlamıyla, aynı zamanda kendi sorununun da bir Genel Başkanlık sorunu ya da koalisyon ortaklığındaki kimliksizlik sorunu olmadığını da ortaya koydu.

Neydi bu gerçek ve bu gerçeği somutlaştıran gelişmeler. Deniz Baykal, Genel Başkan seçildikten sonra, kürsüye, Kürtçe 'ez keçıka Kurda me' (Ben bir Kürt kızıyım) türküsü kurultay salonununda binlerce insan tarafından coşkuyla dinlenirken ve türkü eşliğinde halaylar çekilirken girdi. Konuşması sırasında ara verilen türkü, konuşma sonrası yeniden kalınan yerden dinlendi. Bunun neresi önemli diye sorulabilir. Bunun önemi, CHP'nin 72 yıllık devlet partisi olarak bu türkünün söylenmesi ve dinlenmesinin reddedilmesini düzenleyen yasaların mimarı olmasında, buna aykırı davrananların ve bu türküyü zevkle ve anlayarak dillerinden düşürmek istemeyen binlerin ve yüzbinlerin katliamında, zindanlarda bulunmasında ve sürgünde yaşamak zorunda bırakılmasında taşıdığı sorumlulukta somutlaşıyor. Bu türkünün ifade ettiği, ulus, ülke ve mücadele gerçekliğinin inkar edilmesinde CHP'nin, tarihsel ve güncel olarak CHP'ye hala destek verenlerin önemli bir kesiminin, 'Ez keçıka Kurda me' türküsü şahsında bugün nasıl bir özlem ve kimlik arayışı içinde bulunduklarını dile getirmesinde somutlaşıyor.

Öte yandan, Parti Meclisi seçimlerinde kurultay delegelerinin en geniş desteğini alan ve aralarında bir çatışmada öldürülen Mardin Jandarma Alay Komutanı'nın eşi Tomris Özden'in ve CHP Dersim milletvekili Sinan Yerlikaya'nın da bulunduğu dört üyenin ortak paydasının, Kürt ve dolayısıyla Kürdistan sorununa barışçı ve demokratik bir çözüm arayışı ve buna bağlı olarak kürt halkının meşru haklarına ve mücadelesine karşı devletin yürüttüğü topyekün imha savaşının durdurulmasını kendi söylemleri ile kurultay salonunda dile getirmeleri biçiminde ortaya çıkması, aynı zamanda CHP 27. kurultayının en geniş ortak iradesinin somutlaştığı nokta olarak önem taşımaktadır. Ayrıca hala 'Doğu ve Güneydoğulu' biçiminde adlandırılmaktan kurtulamayan Kuzey Kürdistan'lı Kürt delegelerin (Fehmi Işıklar gibilerinin bu bileşim içinde bulunmsı gerçeği değiştirmiyor) kurultay salonunda dağıttıkları bildirge, özel olarak CHP'nin ve genel olarak TC siyasal yapılanması ve siyasal-toplumsal yaşamının temel sorununun ne olduğunun bir başka kanıtını oluşturdu.

CHP Genel Başkanlığına nihayet seçilen Deniz Baykal, CHP tarihinde yeni bir dönemin açıldığını, 'onurlu tarihlerine' layık bir parti olacaklarını söylemeyi unutmadı. Yukarıda belirttiğim iki basit örnek, Deniz Baykal'ın 'onurlu' olarak nitelendirdiği CHP tarihinin hiçte öyle olmadığını göstermeye yetmektedir. Şimdi, CHP kurultayı sonrası, hem yeni seçilen genel başkan ve hem de Parti Mecisi başta olmak üzere bu 72 yıllık devlet partisinin diğer organları, kendi kendisini yenileme basiretinde ve dolayısıyla bu onursuz tarihi değiştirme yeteneğinde olup olmadığının sınanacağı bir dönem olarak önem taşımaktadır. Bu dönem aynı zamanda kurultayın en geniş ortak iradesinin ne kadar istikrarlı olduğunun ve yeni yönetimin de bu ortak iradeye ne kadar bağlı kalacağının sınanacağı bir dönem olacaktır. CHP'ni 'inancın, temizliğin ve erdemin' partisi yapacağını ısrarla ifade eden Deniz Baykal , rüşvetin ve yolsuzluğun CHP'de bir daha himaye bulmayacağını da vurgulayarak, geçmişte bu konuda (İSKİ yolsuzluğuna gönderme yaparak) ortaya çıkan sorunlardan dolayı partisi adına özür dilemeyi de unutmadı. Kendi kurultayında dinlenen ve birlikte halay çekilen 'Ez keçıka Kurda me' türküsünün hem dil ve hem de muhteva olarak ifade ettiği Kürtlerin ve Kürdistan'ın ulus, ülke ve mücadele gerçekliğine karşı CHP'nin sahip olduğu 72 yıllık onursuz tarih adına da özür dileme basireti ve cesaretini gösterebilir ve bunun pratik politik gereklerini yerine getirebilirse, bu sıfatlara layık bir parti olarak adlandırılabilir ve o zamanda 'CHP tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır' iddiasının samimiyeti kabul görme olanaklarına sahip olabilir. Çünkü, belirttiğim ve basının görmezlikte gelmek istediği Parti Meclisine ilişkin seçim sonuçları ve diğer gelişmeler 'sosyal demokrat' kimliğine toz kondurtmak istemeyen CHP yöneticilerinin bir bütün olarak kimlik bunalımlarının da asıl kaynağına işaret etmektedir. CHP 27. olağan kurultayının önüne hedef olarak koyduğu birinci parti olma iddiası ve yok olma sürecini geri çevirebilme koşulları bu gerçeğe endekslidir. Yeni seçilen CHP yönetimi de bu gerçeği görebildiği ve buna uygun pratik politika yürütebildiği oranda 'sosyal demokrat' laşabilecektir.

Özel olarak CHP ve genel olarak Türkiye 'sosyal demokrat'ları bu kimliğe yakışır olmaya çalışadursunlar, ama Kürt halkı en az TC tarihi ve dolayısıyla CHP tarihi ile yaşıt olan ulusal kurtuluş mücadelesine kendi örgütlü çabaları ile devam etmektedir. Öyle görünüyorki, Türkiye 'sosyaldemokratları'nı da sosyal demokratlaştıracak olan Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesinin örgütlü direngenliği ve onun boyutlarıdır.

Uluslararası 'Seminer'in önemli simaları toplantıya gitmiyor

Oslo durağı tenhalaşıyor!

Politika Servisi- Oslo toplantısına HADEP, SKP ve resmi güçlere yakın davetlilerin katılmayacağı belirlenirken, toplantıya yüklenen kimi işlevlerin de artık sözkonusu olmayacağı ifade ediliyor.

24 Eylül'de yapılacak olan Oslo Üniversitesi'nin düzenlediği "Türkiye, Irak, İran ve Suriye'de Kürtlerin yaşadığı alanlarda insan hakları" konulu seminere, HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak ile İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak'ın yanı sıra, Sürgünde Kürt Parlamentosu (SKP) üyesi Mahmut Kılınç ve bağımsız milletvekili Abdül Melik Fırat'ın da aralarında bulunduğu bir çok kişinin katılmama kararı aldıkları öğrenildi.

Oslo'ya gitmekten vazgeçenler listesinde, hükümete yakın temsilcilerle kimi generaller de bulunuyor. Davetlilerden MGK eski Genel Sekreteri Sabri Yirmibeşoğlu ile TBMM Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Tunç Bilget gibi isimler de Oslo'ya gitmeyecekler arasında. Toplantıya katılmama kararı alan veya mazaret bildiren isimler şunlar:

Cem Boyner, Tunç Bilget, İlknur Çevik, Yalım Erez, Doğu Ergil, Şadi Ergüvenç, Abdül Melik Fırat, Algan Hacaloğlu, Yaşar Kemal, Mahmut Kılınç, Halis Komili, Bayram Meral, Kemal Parlak, Mümtaz Soysal, Seyfi Taşhan ve Sabri Yirmibeşoğlu.

Toplantıya, o tarihte başka işleri nedeniyle katılmayacaklarını bildiren az sayıdaki davetli dışındakilerin tavırlarının 'Bilinçli' olduğu belirtiliyor.

PKK'ye yakın kaynaklar, Kürt kurum ve kadrolarının toplantıya ilişkin tepkilerini olumlu karşılarken, sözkonusu tepkinin gerçek nedenini "Temsiliyet gücü olan gerçek hareketi ekarte etme ve Kürt toplumunca değer taşımayan kadroları meşrulaştırma girişimine kızgınlık" biçiminde açıklıyorlar.

Hükümete yakın kişilerle askeri isimlerin katılmama kararlarının gerekçeleri ise henüz tam olarak açıklığa kavuşmadı.

Oslo toplantısına Türkiye'den davet edilenlerden, geçtiğimiz haftaya kadar ilgili enstitüye aksi bir görüş bildirmediği için toplantıya katılacaklarını beklenen isimler arasında Mahmut Alınak, Şerafettin Elçi, Kemal Burkay dikkat çekerken, yabancı davetliler sayısında sözü edilir bir azalma olmadığı gözlemlendi. Son gelişmeler sonrası, toplantıya katılacak davetli sayısının 41 olduğu öğrenildi. Semineri düzenleyen üniversitenin toplantı bileşimini gösteren son listesinde yer alan ve katılmalarına kesin gözüyle bakılan 'İçerden ve dışardan' toplam 41 kişi içinde 'Yerli' şu isimler bulunuyor:

Mahmut Alınak, Akın Birdal, Kemal Burkay, Koray Düzgören, Şerafettin Elçi, İsmet İmset, İsmail Nacar, Necati Çelik, Kendal Nezan, Baskın Oran, Fikri Sağlar, Altan Tan ve Feridun Yazar.

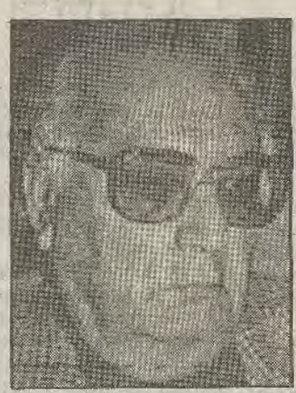

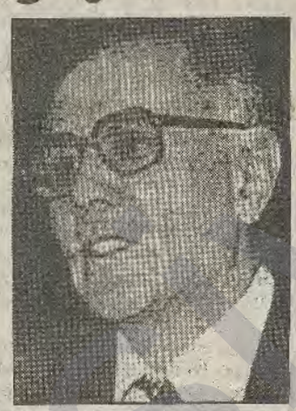

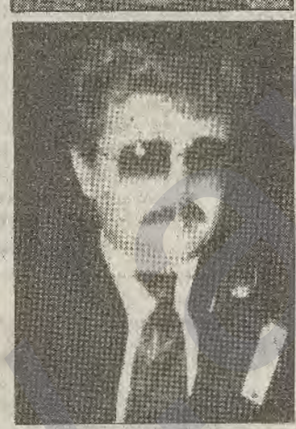

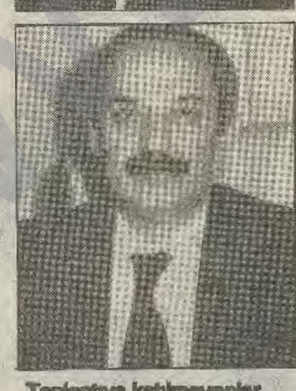

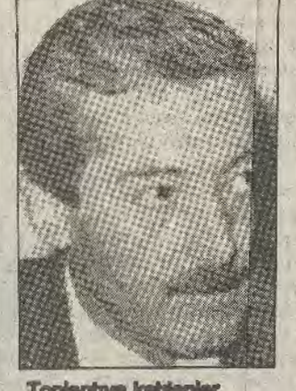

Toplantıya katılmayanlar — Toplantıya katılanlar

Avrupa İnsan Hakları Heyeti Diyarbakır'da

Diyarbakır'a gelen Heyet, resmi ve sivil kesimlerle görüşmeler yaptı ve 'insan haklarına riayet' uyarısında bulundu.

Diyarbakır/Roj- Avrupa İnsan Haklarından beş kişilik bir heyet Türkiye'deki son gelişmeler, Türkiye'nin Gümrük birliğine girip girmemesi ve girebilmek için yaptığı olumlu ve olumsuz değişiklikleri yerinde tespit etmek amacıyla Diyarbakır'a geldi.

9 Eylül Cumartesi günü Diyarbakır'a gelen Avrupa Parlementosu'na üye Avrupa İçin Birlik Grubu'ndan İtalyalı Ernesto Cacawale ve Stefano De Leneh, Belçika Liberal Partisi'nden Anne-Andre Leonard ve Jean Goll ile Fransa Hıristiyan Demokrat Partisi' nden Jean-Piere Bebear'den oluşan beş kişilik heyet, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi Başkanı Ahmet Bilgin, il ve bölge valileri ve Diyarbakır İHD Şubesi yöneticileriyle görüşmelerde bulundular. Heyet, Bilgin ve İHD'lilere Güneydoğu'da insan hakları ihlalleri hakkında sorular yöneltti.

Ahmet Bilgin ile yaptıkları görüşmelerde heyet adına konuşan Bebear, Güneydoğu'da insan hakları ve göç olaylarının sık sık yaşandığına dikkat çekerek, " Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek istiyorsa, burada insan haklarına riayet etmelidir." dedi.

Bebear'ın, Güneydoğu'da insan hakları ihlaleri ve Diyarbakır'da göçün durumu hakkında Bilgin'e yönelttiği soruda, Bilgin, son 11 yıldan beri devam eden olaylar nedeniyle başta Diyarbakır olmak üzere bölgenin bir çok şeyler kaybettiğini söyledi.

Bilgin, bölgede sosyal ve ekonomik dengelerin alt üst olduğunu belirterek, işsizlik ve alt yapı yokluğunun da ayrı bir dert olduğunu vurgulayarak bölgedeki insan hakları ihlallerinin en büyüğünün açlık olduğunu söyledi.

Heyet üyeleri, Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Avrupa Gümrük Birliği'ne girmesi için, önünde bulunan engellerin başında bölgede yaşanan insan hakları ihlallerinin geldiğini açıkladılar.

Türkiye 'yi Avrupanın bir parçası olarak gördüklerini açıklayan üyeler, bunun yanı sıra insan hakları ihlallerinin olmadığı bir Türkiye istediklerini söylediler.

Görüştükleri kişi ve kurumlara daha çok Kürt sorununun çözümüne ilişkin sorular yönelten heyet, Diyarbakır Sanayi Sitesi'nde de bazı incelemeler yaptıktan sonra Ankara'ya döndü.

AB'nin geleceği için zirve

Haber Merkezi- İspanya Başbakanı Felipe Gonzales, Avrupa Birliği'nin geleceği konusunda, kendisinin evsahipliğini yapacağı, gayri resmi bir zirve toplantısını İspanya'nın Cartegana şehrinde topluyor.

Gonzales, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin başbakanlarına gönderdiği mektupta, 22-23 Eylül tarihlerinde birlik ülkelerinin başbakan ve devlet başkanlarının birliğin geleceğini tartışmalarına olanak sağlayacak zirve toplantısına evsahipliği yapmak istediğini kaydetti.

Gonzales, zirve sonunda resmi bir sonucun çıkmayacağını ve herhangi bir metin yayımlanmayacağını belirtti. Gonzales'in zirve önerisinin, AB liderlerinin geçen Aralık ayında Almanya'nın Essen kentinde gündemsiz ve Avrupa kıtasını gelecek on yılda nelerin beklediğinin tartışıldığı akşam yemeğinin devamı niteliğinde olduğuna dikkat çekiliyor.

Zülfü Livaneli krultay sonrası hem ifşa etti, hem de ayrılmadı

Zülfü, yardın vazgeçmiyor

Politika servisi- Geçtiğimiz hafta değişik boyutlarıyla gündemin üst sıralarına oturan CHP kurultayında 'Sol kanat' partililerin artık "Müzminleştiği" ifade edilen tavırları da dikkatlerden kaçmadı. Kürt coğrafyasında devlet güçlerinin yoğunlaştırdığı savaş başta olmak üzere, yaşanan bir dizi toplumsal sorunun sahiplerinden biri olan CHP'nin başına 'Daha beyaz CHP için getirildiği' belirtilen Deniz Baykal'ın zaferi ile sonuçlanan kurultay, 'Sol kanat'ın bu parti içinde kalma ısrarını da bir kez daha sergiledi. Sürekli eleştirel tutum alan ve CHP'nin bir devlet partisinden öteye gidemeyeceğini anladıkları halde CHP'den ayrılmamakta direnen 'Solcular', CHP'nin savaşla ve sermayeyle bağını güçlendirmeye özen gösterdiği son kurultay esnası ve sonrasında bile ayrılmadılar. Kurultay öncesi aday adayı arayışına giren, fakat aday bile çıkaramayan 'CHP Solcular'ı hakkında, "İlerici muhalefetleri CHP'ye bağlama taşeronluğu yapmaktan bir türlü vazgeçmiyorlar" değerlendirmeleri bir kez daha yapıldı.

Düzene muhalif toplum kesimlerinin tepkilerinin bu kanat eliyle elemine edilmesi dolayısıyla, devlet katında ve CHP üst yönetiminde "Vazgeçilmeyen aksesuar" olarak değerlendirildikleri belirtilen 'Sol kanat' mensuplarının, hala bu parti hakkında umut beslemeleri şaşkınlıkla karşılanırken, bazılarının bu tutumu, "Basit bir yanılgı ötesinde, çıkar ve koltuk düşkünlüğü" sözleriyle yorumlanıyor.

CHP içinde 'Sol kanat' parlamenter olarak Salman Kaya, Mehm Yılmaz, Aydın Güven Gürkan, Ercan Karakaş, Cemalettin Güz, Celal Kürkoğlu, Mehmet Kanoğlu, Ziya Halis ve Sinan Yenaya en çok bilinen isimlerden. Bu köken olarak devrimci haraten gelen bu parlamenterler hinde, CHP'nin taşra birimleri 'Sosyalistim' diyenlerin bulunabildiği görülüyor. Kurultşünlerinde ise, daha çok 'Kanat flaş isimleri gündeme geldi. Hardan biri, 'Sol kanat'ın parlamo dışı flaş isimlerinden Zülfü Livaneli'ydi.

Adağa hazırlanan, ancak son anda aday olmaktan vaz geçen Livaneli'nin kurultay sonrası Milliyet'teki köşesinde 4 bölüm halinde yazdıları, oldukça ilginç bilgiler ve tezler içeriyordu. Ancak Livaneli, tesbitlerini CHP lehine hayra yormaya çalışarak, 'Sol kanat'ın geleneksel tutumunu sürdürüyor ve ilerici kitleyi CHP'den ayrılmaya çağırmamakta direniyordu. Kısacası Zülfü, zülfüyare dokunur gibi yapıyor, fakat yarinden de vazgeçmiyordu.

'Dünya Değişirken' Livaneli değişmiyor

Livaneli'nin 11 Eylül tarihinde 'Dünya Değişirken' köşesinde başlattığı ve 4 gün sürdürdüğü 'Tehlikeli oyun' başlıklı yazısı, genel olarak CHP'yi incelemeye yönelikti. CHP'nin "Devletten önce kurulmuş, devleti kurmuş parti" olduğunu belirterek, "Ulus-Devlet yerine, Devlet-ulus yaratıldığını" ifade eden ve CHP'nin bu niteliğine temelden bir eleştirel yaklaşım geliştiren Livaneli, "Üniter toplum yaratmaya çalışma"nın, Türkiye gerçeğine uymadığını da ifade ediyordu. Ancak Livaneli'nin yazısının son bölümünde, CHP'in bu geleneksel yapısının sanki Deniz Baykal'ın kazanmasıyla ortaya çıkacağı gibi bir izlenim verilmeye çalışılıyordu. Böylece Livaneli, tesbitleriyle kavga edercesine, CHP'ye umut bağlama ve bağlatma davranışını değiştirmediğini ortaya koyuyordu.

Livaneli, yazı dizisinin ikinci bölümünde Baykal'la ilgili oldukça ilginç bir değerlendirmede bulunuyordu. Livaneli'ye göre 'Baykal rüzgarı', Kürt düşmanlığına dayalı 'Beyaz CHP' yaratmak için estirilmişti. Devletin bu eğilimi ile medyanın tutumu arasında haklı bir paralellik kuran Livaneli'nin bu konuyu satır arasıyla geçiştirmesi ise ayrıca ilginç bulundu.

Kısacası Livaneli'nin de fiilen katılmış bulunduğu 'Sol kanat', son kurultay esnasında bir kez daha şu sorunun kulakları çınlatmasına neden oldu: "Bunları söylüyorsanız, hala neden CHP'desiniz; CHP'yi terketmeyeceksiniz, neden hala solcu olduğunuzu sanıyorsunuz?"

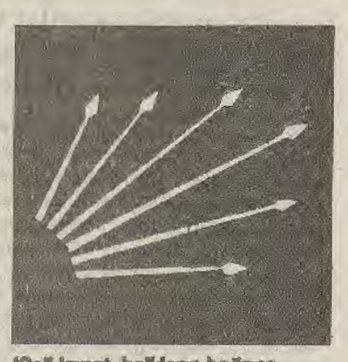

'Sol' kanat, halkın bağrına saplanmış alı oldan vazgeçmiyor.

Bağlantısızlar hareketinin zirvesi yaklaşırken insan hakları Latin Amerika'da cuntacılara da gerekli oldu

Eski cuntacılar hak peşinde

19-20 Eylül günleri Kolombiya'nın Cartegana kentinde Bağlantısızlar hareketini oluşturan yaklaşık 110 ülkenin devlet ya da hükümet başkanları biraraya gelecek. Bu zirve toplantısı belki de bağlantısızların veda toplantısı olacağından gündemi daha çok Latin Amerika'nın sorunları oluşturacağa benzer.

Dış Haberler Servisi- Hondurashı General Luis Alonso Discua, "evet 1980'lerde meşhur "3-16" isimli ölüm manganın başında bulunuyordum ama hiç bir zaman insanların kaçırılması emrini vermedim" diyor ve ekliyordu "kaçırılanlardan da kimseyi tanımam."

"Honduras ile diğer Orta Amerika ülkelerinde Komünizm'in yayılmasını engellemek" amacıyla "3-16" birliğinin başında geçici olarak bulunduğunu iddia eden eski cuntacı, kendisinin sadece istihbarat planları hazırladığını söylemişti. İnsan hakları kuruluşları Discua'yı tüm "kaybetmeler"den sorumlu tutarken, Hükümet bile "üniformalıları" eşi görünmemiş "infazlar" uygulamakla suçluyor. General Luis Alonso Discua halen kaybettirilen 187 muhaliften sorumlu tutuluyor.

Honduras'ta, General Luis Alonso Discua komutasındaki silahlı kuvvetlerin, insan haklarını ihlal ettikleri gerekçesiyle yargılanan üst düzey ordu mensuplarına arka çıkma sözü vermesi ardından Devlet Başkanı Carlos Roberto Reina yönetimindeki sivil hükümetin zor durumda bırakıldığı da vurgulandı.

İşte bu tartışmalarla askeri darbelerin ve diktatörlüklerin Latin Amerika'da yıllarca ayaklar altına aldığı insan hakları yine gündeme geldi. Birçok Latin Amerika ülkesi eski cuntacıları affetmeye hazırlanırkan, buna paralel olarak da bölgede adeta yeni bir insan hakları ihlalcileri lobisi oluşturuluyor. Bu lobi, askeri darbeler döneminde kaybedilen ve yoğun işkencelerden geçirilen onbinlerce insana karşı işlenen vahşete imzasını atan generallerin cezasız kalması için çare arayışında.

Latin Amerika İnsan Hakları Birliği'ne (ALDHU) göre, bu oluşum, cunta kurbanları, arkada kalanlar ve yardım kuruluşlarının geçen yıllarda sık sık dile getirdiği doğruluk ve adalet istemlerine karşı bir tepkiyi canlandırıyor.

Latin Amerika İnsan Hakları Birliği yetkilisi Dios Parra, Şili'de 17 yıl diktatörlük döneminden sonra 1990 yılında tekrar getirilen demokratik sistemin sınav verme aşamasında olduğunu belirterek, uzun yıllar hapis cezalarına çarptırılan eski istihbarat servisi şefi Manuel Contreras ile Tuğgeneral Pedro Espinoza olaylarına ordunun kızmasının bunun başlıca nedeni olduğunu belirtti.

Contreras ile Espinoza, Diktatör Augusto Pinochet dönemine ait baskı rejiminin iki kilit adamını oluşturuyordu.

Latin Amerika insan hakları ihlalinde Türkiye ile yarışıyor

Uluslararası Af Örgütü bu yıl için yayınladığı raporunda Türkiye'ye özel bir yer ayırmak zorunda kaldı. Artık dünyada insan hakları ihlali dendi mi akla ilk ülke olarak Türkiye geliyor. Ancak Latin Amerika da Türkiye ile yarışmaya kararlı. Ne de olsa orada da asker artığı yönetimler var.

Uluslararası Af Örgütü yayınladığı yıllık raporunda Latin Amerika'nın geçen yılki insan hakları kayıtlarının oldukça kötü olduğu belirtildi. Af Örgütü raporunda Latin Amerika ülkelerinde bin 500 yargısız infaz olayının yaşandığı vurgulandı. Diğer insan hakları baskı grupları da bu ülkelerde infaz, işkence, kaybetme iddialarına vurgu yaptılar.

Af Örgütü, açıklanan bin 500 yargısız infaz olayının Brezilya'dan Venezüella'ya kadar yaklaşık 13 ülkede yaşandığını belirtti. 1994 yılı boyunca Latin Amerika'da insan hakları ihlallerinin sürdüğünü belirten Af Örgütü, yedi ülkede kayıpların arttığını, 22 ülkede işkencenin yaşandığını ve düşüncelerinden dolayı yüzlerce kişinin tutuklu bulunduğunu açıkladı.

Kolombiya'da bin kişiden fazla insanın yargısız şekilde infaz edildiği ve 140'ının ise kayıp olduğunun belirtildiği raporda, askeri yetkililerin, insan hakları ihlallerinin askeri personele yaptırdığını ve bundan da hiçbir sonuç elde edemedikleri belirtildi.

Guatemala'da ise, mülteci, öğrenci, akademisyen, sendikacı ve gazetecilere yönelik öldürme eylemlerinin arttığını belirten Af örgütü, Şili, Peru, Haiti ve Venezuela'da da benzer olayların yaşandığını açıkladı.

Arjantin'de 1987'de cuntacıların affedilmesine büyük tepki gösterilmişti.

Brezilya, 'kayıp' ettiğini kabullendi

Güney Amerika'daki özür dileme rüzgarına Brezilya'da katıldı. Arjantin'deki generallerin yaptıklarını kabul etmeleri gibi Brezilya da kayıpları kabul ediyor. Ancak bu arada aynı ülkede çocuk katliamı sürüyor.

Brezilya yönetiminin, 1964-1985 yılları arasındaki diktatörlük döneminde siyasi faaliyet yürüten 154 kişinin kaybedilmesini resmi olarak kabul edeceği açıklandı. Adalet bakanlığından bir sözcü, "desaparecidos" olarak bilinen kayıp siyasetçilerle ilgili bir tasarının resmi olarak kabul edilebileceğini söyledi.

"Bu ileriye yönelik bir adımdır fakat tek başına bunu ilan etmek etmek hükümet için başarı değildir" diyen, işkence kurbanlarının ailelerini temsil eden ve "İşkence-Bir Daha Asla" grubundan Togo Merelles Neto, "biz, ne olduğunu ve bunun kimin yaptığını öğrenmek istiyoruz. Bu bizim hakkımız" dedi. Neto'nun eski bir gerilla olan babasının da 1974 yılında tutuklandığı ve tutuklandığı tarihten itibaren bir daha haber alınamadığı kaydedildi.

Tasarıyla ayrıca, kayıp ailelerine hükümet tarafından tazminat ödeme yolunun da açılabileceği belirtilirken, 1979 af döneminin araştırmayı imkansız kıldığı ve öldürme olaylarına katılanların isimlerinin belirlenmesinin imkansız olduğu kaydedildi.

Grubunun hükümetten diktatörlük döneminde çeşitli biçimlerde öldürülen 217 kişinin daha yeniden araştırılmasını istediğini belirten Neto, "desaparecidos"ların cesetlerinin ailelerine verilmesini talep ettiklerini kaydetti.

Neto ayrıca "bu işe katılan yetkililerin tutuklanmalarını değil, bu işi neden yaptıklarını öğrenmek istediklerini" söyledi.

Şili'de işkenceci general orduya sığınmıştı

Şili'de cuntanın gölgesi hâlâ yönetimin üstünde. Arjantin'de faşist darbeciler son aylarda itiraflarda bulunurken Şili'deki meslektaşları bırakın itiraf etmeyi daha iktidarda olduklarını hatırlatırcasına bir hava içindeler.

Şili'de gizli polis örgütünün eski başkanı General Manuel Contreras'ın tutuklanması sorun oldu. Mahkumiyet kararının Yüksek Mahkeme'de onaylanmasının ardından bir askeri hastaneye sığınan Contreras'ın tutuklanması girişiminin, hükümet ile ordu arasında çatışmaya neden olmasından kaygı duyanların sayısı az değil.

Contreras, tutuklama kararından kurtulmak için önce bir ordu kampına sığınmış ancak buradan hükümetin ültimatomu nedeniyle ayrılmak zorunda kalmıştı. Contreras, daha sonra sağlık sorunlarını gerekçe göstererek bir askeri hastaneye sığınmıştı.

Diktatör özel cezaevinde

Contreras ve yardımcısı Pedro Espinoza, cezaevine konulabildikleri takdirde, bu uygulamayla karşılaşan ilk askeri diktatörlük sorumluları olacaklar ve sadece kendileri değil aynı zamanda 1973'ten 1990'a kadar süren askeri diktatörlük dönemi de mahkum edilmiş olacak. Bu dönemde öldürülenlerin 3 bini resmi raporlarla da kabul edilmişti.

Şili ordusu, karardan duyduğu hoşnutsuzluğu göstermekten çekinmezken, Genelkurmay Başkanlığı görevini sürdüren Şili eski diktatörü General Augusto Pinochet, kararı kabul edecekleri açıklamasını yaptı. Ancak Pinochet, Contreras'ın suçsuz olduğunu söylemekten de geri durmadı.

Ordu ve hükümet arasındaki gerginlik, Frei'ın göreve gelmesinden bu yana geçen 15 ay içindekilerin en ciddisi olarak değerlendiriliyor. 1997 yılına kadar Genelkurmay Başkanlığı'nda kalmayı garantileyen Pinochet'nin hâlâ büyük bir güce sahip olduğu belirtiliyor.

General uzun bir süre sonra teslim alındı ve çok özel bir cezaevine konuldu.

Bulunan bir ara formüldü aslında bu. Yani general son yıllarını Marmaris'teki villasında resim yaparak geçiren adamınkine benzer bir hayat yaşayacak.

Şili'de Pinochet iktidarı sürüyor

Şili'de halkçı Allende'yi kanlı bir şekilde devirdikten sonra ülkeyi tam bir kan gölüne çeviren kanlı diktatör Pinochet'nin durumu tüm dünyada yeniden gözden geçiriliyor.

Dış Haberler Servisi- İşte yine 11 Eylül geldi. Kanlı lanet günü tekrar anıyoruz. Şili'de şimdi artık sivil bir cumhurbaşkanı var. Eli kanlı Pinochet ise sadece Genelkurmay Başkanı. Ama görülen o ki iktidar aslında yine de onun elinde.

Şili'de, ordu lideri General Augusto Pinochet'nin oğlu hakkında orduya ait parayı zimmetine geçirdiği gerekçesiyle açılan soruşturma, Devlet Başkanı Eduardo Frei'ın isteği üzerine askıya alındı. Frei'ın, orduyla ilişkileri gerginleştirmemek için böyle bir karar aldığı belirtiliyor. Konuyla ilgili araştırmayı yürüten Devlet Güvenlik Konseyi'nin başkanı Davor Harasic konuyla ilgili açıklamasında, soruşturmayla ilgili eski veriler ve Devlet Başkanı'nın talebi gözönüne alınarak soruşturmanın askıya alındığını bildirdi. Rüşvet ve devletin parasını zimmete geçirmek gibi olayları araştıran Güvenlik Konseyinin, orduyla hükümet arasındaki gerginliği artırmamak için, soruşturmayı yürüten mahkemeden davanın yumuşatılmasını talep ettiği ileri sürülüyor.

Şili eski diktatörü Pinochet

1973'te darbeyle iktidara gelip 1990'a kadar yönetimde kalan diktatör Pinochet'nin oğlu Augusto Pinochet Hiriart, iflas eden tüfek fabrikasını kurtarmak için ordudan üç milyon dolar almakla suçlanıyordu.

Faşist ordunun dediği olur

Orduyla ilişkileri iyi tutmak bahanesiyle ordunun kirli çamaşırlarını gizleyen Şili yönetimini asıl zorluklar Pinochet dönemindeki insan hakları ihlalleriyle ilgili davalarda bekliyor. Binlerce sivilin kaçırılması ve öldürülmesinden sorumlu askeri yetkililer kendilerini, "ülkeyi komünizmden korduk" diye savunuyorlar.

Şili'de ordunun "sivil" yönetim üzerindeki baskısı gün geçtikçe kendini daha belirgin bir biçimde hissettiriyor. Ordu, geçmişte işlenen insan hakları ihlallerine adı karışan askeri yetkililer hakkında açılan davalara "korkusuzca" karşı gelebiliyor. 1976'da Washington'da sürgündeki Sosyalist lider Orlando Letelier'i öldürmek suçundan tutuklu bulunan eski güvenlik yetkililerinden Pedro Espinoza'yı desteklemek için sivil giyimli yüzlerce askeri görevli hapishane önünde "cesurca" gösteri yapabiliyor. Söz konusu göstericiler büyük bir rahatlık içinde gazetecilere isimlerini açıklarken bir kısmı da hapishaneye girip Espinoza'yı tebrik edebiliyor.

Eski askeri gizli polislerinden General Manuel Contreras da, Letelier cinayetine karışmakla suçlanmasına rağmen hasta olduğu gerekçesiyle tutuklanmamıştı.

Eli kanlı faşist general Pinochet'nin 1997 yılına kadar genelkurmay başkanlığında kalması garanti. Sonrası mı? Onu da Pinochet'nin gönlü bilir elbette. Ama yine bu oyunu bozabilecek tek güç Şili halkının kendisi.

Ege'deki ıssız adalar satışa çıktı

ATİNA - Yunanistan'ın Türkiye sahilleri karşısındaki ıssız adaları iskâna açacağını açıklamasından hemen sonra, İngiltere ve Avustralya'dan, bu adaları satın almak için müşteriler çıktı.

Yunanistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Stamatis Lefteriotis, Ege'de sözkonusu bölgede ıssız adaları satın almak için şimdiye kadar İngiltere ve Avustralya'dan 150 müracaat yapıldığını ve müşterilerin satış şartlarını öğrenmek istediklerini açıkladı.

Yunanistan Savunma Bakanlığı, Türkiye sahilleri karşısındaki 10 ıssız adanın 1995 yılı içinde gönüllü Yunanlılar tarafından iskânı için bir program hazırladığını ve bu program çerçevesinde, söz konusu adalara devlet tarafından prefabrik evler, sı ve elektrik temin edileceğini açıklamıştı. Progamın uygulanması için de Ege Bakanlığı ile Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na görev verilmişti. İngiltere ve Avustralya'dan müşeri çıkması üzerine, Ege Bakanı Andonis Koçalas da bir açıklama yaparak "Bu ıssız adalara güzelliğini ve sükunetini koruyarak, hayat vermek istiyoruz" dedi.

Arjantin'de sendikalar eylem yaptı

Dış Haberler Servisi- Arjantin 'mucizesi' geri tepmeye başladı. Türk yetkililerinin de öykündüğü "devletin tüm mallarını özel sektöre sat ve devleti kurtar" projesi gerçek yüzünü göstermeye başladı. Satacak bir şeyi kalmayan Arjantin devletinin memurlarının maaşını bile ödeyebilecek hali yok. Memurların maaşı senetle ödendiği için önce kamu çalışanları sonra da işçiler sokaklara çıktı.

Arjantin işçi sendikaları ülkede büyük boyutlara ulaşan işsizlik için ulusal çapta gösteri çağrısında bulundu. Sendikalar, işsizliğin rekor seviyede olduğu ve neredeyse her dört kişiden birinin işini kaybettiği Arjantin'de 6 Eylül tarihinde işsizliğe karşı ulusal çapta yapılacak protesto gösterilerine herkesin katılmasını istemişlerdi.

Öte yandan hükümet yanlısı sendikaların, tabandan gelen genel grev taleplerine karşı koydukları kaydediliyor.

Arjantin Ekonomi Bakanı Domingo Cavallo'nun dört yıllık planı hiperenflasyonu sona erdirip ekonomik dengeyi tekrar kurmayı amaçlıyor. Fakat uygulanan IMF'ye endeksli hükümet programları nedeniyle işsizlik daha önce görülmemiş boyutlara ulaşarak 2.2 milyon kişiyi bulmuş durumda. IMF'ye borç Arjantin ordusunu bile etkiliyor. Arjantin yönetiminin, Uluslararası Para Fonu'na (IMF) olan borcundan dolayı askeri harcamalarda indirime gideceğini açıklaması, orduda moralsizliğe neden oldu.

Arjantin donanma komutanı Amiral Enrique Molina Pico, yurtdışında barış koruma birliklerinde yer alan Arjantin askerlerinin de geri çekilmesini gerektirecek olan savunma bütçesinden büyük kesintilere gidilmesinin silahlı kuvvetlerini moral açısından olumsuz etkileyeceğini söyledi. Gazetecilere konuyla ilgili açıklama yapan Molina Pico, "bütün deniz koruma faaliyetlerini, deniz kurtarma servisi, deneme operasyonlarını ve uluslararası faaliyetlerimizi askıya alabiliriz" dedi.

Tamil gerillarının çoğunluğu kadın

Dış Haberler Servisi- Tamil Kaplanları'na karşı düzenlenen en büyük askeri operasyon sonrasında devlet televizyonunun yayınladığı görüntülerde öldürülen militanların çoğunun kadın olduğunu görmek isteyenleri oldukça şaşırttı.

Sri Lanka'nın kuzeyindeki Eelam ülkesinin kurtuluşu için savaşan Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları'nın (LTTE) yeraltından yayın yapan radyosu da öldürülen 180 gerilladan 28'inin kadın olduğunu doğruladı. Bir gün sonra aynı bölgede meydana gelen diğer iki çatışma da beş kadın gerilla öldürüldü.

Bundan birkaç önce, ülkenin kuzeyindeki Kilinochchi Limanı'nda Sri Lanka donanma gemisi Edithara'yı batırmakla görevlendirilen intihar timinde yer alan Kaplanlar'ın çoğunluğunun kadın olduğu anlaşılıştı.

Kaplanların kontrolündeki kuzey bölgelerinin sokaklarında cephanelikleri, ellerinde silahları ile savaş meydanlarında genç kadınlarla karşılaşmak alışılageldik bir durumdu. Ancak, bu kadınların medyanın dikkatini çekmesi yeni bir şey.

12 yıldır süren savaşın ilk yıllarından bu yana kadınlar savaşta yer alıyorlar. Muhafazakar Tamil toplumu savaşın ilk yıllarında kadınların bu konumunu kabullenmekte zorlanmış olsa da günümüzde kadın gerillalar toplumda geniş biçimde kabul görüyorlar ve sayıları da derek artıyor.

24 yaşındaki kadın militan Thamilavalı şöyle diyor: "Polis ve ordu huzur içinde yaşamamıza izin vermedi. Sürekli evlerimiz arıyor, bazılarımızı gözaltına alıyor ve yıldırmaya çalışıyordu. Biz de bu nedenle Kaplanlara katıldık. Biz de anavatanımız için savaşmak istedik."

"Kadınların Sesi" yerel gazetesinde Eva Ranveera da "Özgürlüğümüz için erkeklerle beraber mücadele ediyorsak her alanda yanlarında yer almak görevimiz ve sorumluluğumuzdur" diyor.

"Özgürlük Kaplanları'nın Kadın Savaşçıları" adlı kitabın yazarı, Kaplanların sözcüsü Anton Balasingham'ın Avustralya doğumlu eşi Adele Ann ise "Genç kadınların silahlı devrimci mücadeleye katılarak, dolayısıyla yeni bir hayata başlayarak toplumun üzerlerindeki baskısını kırdıklarını" söylüyor.

Ann ayrıca, kadınların savaşta yer alma taleplerinin, kadınların savaştan uzak tutulması taraftarı olan yönetimi, onların eğitimi için askeri programını genişletmeye zorladığını belirtiyor.

Savaşta ölen ilk kadınlardan biri Teğmen Malathy idi. Çatışma alanlarının daimi gönüllüsü diye bilinen Janani, o günü anlatırken, 1987 yılında Hindistan ile Sri Lanka arasında yapılan bir anlaşma çerçevesinde savaşı sona erdirmek için yarımadaya gelen Hindistan Barış Gücü askerlerini kadın gerilla birimlerinin karşıladığını söylüyor ve ekliyor: "Siperlerimizden, araçlarından atlayıp bize ateş açan Hintlilere ateş ediyorduk. Malathy iki bacağından vurulmuştu ve çok kan kaybediyordu. Ölümcül bir yara aldığını anladığında siyanür içerek intihar etti."

Sri Lanka Devlet Başkanı ve Başbakanı kadın ama, Sri Lanka ordusundaki kadınların yalnızca "güvenli" olduğu düşünülen işleri yapmalarına izin veriliyor. Ordu askeri sözcülerinden Tuğgeneral Sarnath Munasinghe "Ülkenin Kuzeydoğu sınırında yer alan orduya ait kontrol kulübeleri yakınlarından geçen sivillerin aranması işinde görevli kadınların dışında ordudaki kadınların genellikle idari işlerle ilgilendiklerini" söylüyor.

Savaş alanındaki patlayışlarından sonra kendilerine güvenlerini kazanan kadın kaplanlar, aynı zamanda kadının toplumdaki yerini iyileştirmek ve yeniden belirlemek amacıyla bir de toplumsal kampanya yürütüyorlar.

Almanya-İran ilişkilerinde gölge

İran ABD'nin kendisine uyguladığı ambargo yüzünden Avrupalı ülkelerle ilişkilerini korumak, hatta geliştirmek istiyor. Ancak İran'ın en fazla ticari ilişkisi bulunduğu Almanya ile arasında bazı diplomatik sorunlar var. İki Alman diplomatın, misilleme olarak sınırdışı edildiği haberlerinin doğru olmadığı belirtildi.

TAHRAN - İran'da yayınlanan Cumhuri İslami gazetesinin haberine göre, İran yönetimi, Almanya Büyükelçiliği'nde görevli iki diplomatı, "görevleriyle bağdaşmayan faaliyetlerde bulundukları" gerekçesiyle sınırdışı etme kararı aldı.

Cumhuri İslami gazetesinde yer alan bir haberde, bu kararın, İran'ın Bonn Büyükelçiliği'nde görevli iki İranlı diplomatın "istenmeyen kişi" ilan edilerek, sınırdışı edilmesi kararına misilleme olarak alındığı belirtildi.

Gazetenin kaynağını açıklamadığı haberinde, Tahran'daki Almanya Büyükelçiliği'nde görevli Matthias Gutzeit ve George Stollenwerk adlı diplomatların konsolosluk biriminde görev yapmakta oldukları ve iki hafta içinde İran'ı terketmelerinin istendiği kaydedildi.

Bu arada, İran'da yayınlanan Kayhan gazetesinde yer alan haberde, Bonn'daki İran Büyükelçiliği'nde görev yapan iki diplomatın Alman hükümeti tarafından "istenmeyen kişi" ilan edildiği ve sınırdışı edilmelerinin kararlaştırıldığına ilişkin iddialar doğrulandı.

Irak'ta üslenmiş olan, Tahran rejimine muhalif Halkın Mücahitleri örgütü, İran'ın Bonn Büyükelçiliği'nde görevli üçüncü sekreter Ali Osuli ile Frankfurt'taki konsolosluktta görevli Seyid Celal Abbasi adlı kişilerin, "casusluk" yaptıkları şüphesiyle ülkeyi terketmelerinin istendiğini duyurmuştu.

Kayhan ve Cumhuri İslami gazeteleri, İran'daki batı düşmanı, radikal islamcı, muhafazakar çevrelere yakınlığıyla tanınıyorlar.

Alman dışişleri: Haberimiz yok

Almanya, İran'ın en önde gelen ekonomik ve ticari ortağı durumunda bulunuyor. Almanya Dışişleri Bakanlığı, Tahran'daki Büyükelçilik'te görev yapan iki diplomatın sınırdışı edilmesi konusundan haberdar olmadıklarını bildirdi.

İran basınında yeralan haberler üzerine, AFP muhabirinin temas kurduğu Almanya Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, bu konuda bir bilgileri bulunmadığını söylediler.

İran'da yayınlanan Cumhuri İslami gazetesinde yer alan haberde, İran yönetiminin, Almanya Büyükelçiliği'nde görevli iki diplomatı "görevleriyle bağdaşmayan faaliyetlerde bulundukları" gerekçesiyle sınırdışı etme kararı aldığı kaydedilmişti.

İran'dan yalanlama

İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, Almanya'nın iki İran diplomatını, kendilerinin de buna karşı, iki Alman diplomatını sınırdışı ettikleri şeklindeki haberleri yalanladı.

İrna ajansının haberine göre, Sözcü, bir soru üzerine, iki İranlı diplomatın Almanya tarafından sınırdışı edilmesinin sözkonusu olmadığını belirterek, "bir süre önce iki diplomatımız görev sürelerinin dolması üzerine, geri döndüler" dedi.

Sözcü, iki Alman diplomatının, misilleme olarak sınırdışı edildiği haberlerinin de doğru olmadığını belirtti.

Ehmedê Xanî'nin mirası: Dil ve gerçekliğimiz

Mêran ROJÎN

Büyük düşünür, edebiyatçı ve felsefeci E. Xanî, Kürt ulusal tarih bilincinin ve karakter zincirinin oluşmasında ilk halkadır. Tüm baskı ve yoketme, yozlaştırma çabalarına karşın, Kürt dilinin bilinç oluşturma unsuru olarak işlev görmesinde yeri doldurulmaz özelliklere sahip bir kişiliktir.

E. Xanî'nin yapıtlarında öne çıkardığı ulusal onur, ulusal karakter gibi özellikler, 19. ve 20. yüzyıl ulusal kalkışmalarının tümünde, başat rol oynadı. Güney ve Doğu Kürdistan'daki ulusal istemler, anadille politika yapma, edebi eserler yaratma açısından eksiklikler taşısa da, Xanî'nin mirasını -fiilen değil zımni- bir biçimde değerlendirdikleri söylenebilir. Ancak aynı belirlemeyi Kuzey Kürdistan açısından yapmak oldukça zordur. Bu, büyük bir eksikliktir.

Kuşkusuz bu, E. Xanî'nin mirasının tümüyle sahipsiz kaldığı anlamına gelmiyor. Kuzeydeki her kalkışmada, miras belli oranlarda sahiplenildi. Ancak, bu tam bir sahiplenilme değildi. Ulusal onur, ulusal karakter gibi özellikler, zaman zaman sahiplenmenin sesi olarak öne çıkarıldıysa da, bu, halkımızın anlayacağı bir dille anlatılmaktan çok, halkımızın anlamakta zorlandığı, yabancı gördüğü Osmanlıca-Türkçe ile anlatıldı. Kısacası dilimiz, en iyi haliyle bir aydınlar uğraşı, sözlü anlaşma aracı olarak kullanılmanın ötesine taşınılmadı. (1)

Oysa dil; politik mücadelenin, sözcüsü olduğu toplumsal egemenlik alanının en önemli davasıdır. Öyle ki, politik alan salt politikayla uğraşanlar açısından ve onlarla sınırlıyken, dil, tüm toplumsal ilişkileri kapsar. Politikayı topluma taşır ve onu yeniden üreterek, toplumu politikleştirir. Bu özellikleriyle dil, toplumsal dönüşüm savaşımının önemli bir hareket ettiricisidir.

Bilebildiğimiz kadarıyla Xanî'nin ulusal kurtuluş için savaş örgütleme gibi bir özelliği yok. Ancak bu onun eksikliği değil, yaşadığı dönemin toplumsal-tarihsel konum ve koşullarıyla ilgili bir eksikliktir. Buna rağmen Xanî, eserlerini Farsça ve Arapça yazmaz. Bilinçli bir seçimle, ilk eseri olan Nûbara Biçûkan'ı Kürtçe yazar. (Burada "aşiret dili" düzeyinde de olsa Kürtçe yazan Meleyê Cizîrî, Elî, Herîrî ve Feqî Têyran'ı da anmak gerekir). Xanî bununla da yetinmez. Öğrencilerinin tüm giderlerini üstlendiği ve anadilde eğitim veren bir okul açarak, dile ulusal bir nitelik vermeyi, ulusal duygulara duyarlılık kazandırmayı amaçlar. Bu yönüyle de, kendisinden önce Kürtçe yazanlardan farklılaşır.

Xanî, anadilin yanısıra başka bir dil öğretmeyi de ihmal etmez. Arapça-Kürtçe sözlük niteliğinde kaleme aldığı eseri, Nûbar'ın amacını;

"(yalnız) görev sahiplerinin değil
Kürt çocuklarının
Kur'an'dan kurtulmaları (gerçeği görmeleri) için
Gereklidir kağıt üzerindekilerini (yazıları) tanımaları
......
......
Zihin kapıları açılsın
Ne okurlarsa çekmesinler zahmet"(2) (*) dizeleriyle açıklamıştır.

Elbette bununla da yetinmez. Edebi anlamda klasikler arasında yer alan ikinci eseri "Mem û Zîn'i de Kürtçe kaleme alır ve neden Kürtçe yazdığını şöyle dile getirir;

"Yani yetenek ve ustalığından değil
Yalnızca yurt ve aşiret tutkusundan
Kısaca: (yaşanan) adaletsizliğe inattan ya da
Alışılmış olana karşı yaptı bu itaatsizliği;
Safı ayırdı tortuyu içti
İnci gibi Kürt dilini
Düzene koydu getirdi intizama
Çekti halk için cefa
Ki el demesin 'Kürtler
Asılsız, temelsiz ve yeteneksizdirler.
Çeşitli milletler kitap sahibidir .
Yalnızca Kürtler hesapsızdırlar.' " (3)

Anlaşıldığı gibi, Xanî, yaşadığı dönemle sınırlı kalmış bir edebiyatçı, düşünür, felsefeci değil, çağdaşımızdır da. O'nu çağdaşımız kılan en önemli özellik, ulusal aidiyet, yurt sevgisi, anadil duygusu gibi ortak değerler yaratmanın birincil koşulu olarak anadile -Kürtçe'ye- verdiği önemdir. Dile yabancılaşmaya, alışılmış ve egemen olana boyun eğmeyen, toplumsal yabancılaşmaya karşı takındığı tavırdır. Bu uğurda yürüttüğü bilinçli mücadeledir. İnsanların dillerine güzellik ve açıklık getirdikleri oranda, dillerinin de onlara zenginlik ve güzellik getireceğinin altını önemle çizmesidir. (4)

Xanî'nin amacı ulus ve ülke bilincine sahip insanların yetişip, Kürt ulusul ve Kürdistan'ı düşkünlükten/düşürülmüşlükten kurtarmalarıdır. '95 yılının E. Xanî yılı ilan edilmesi, Xanî'nin isteğinin bilincine varıldığını ve sahipsiz bırakılmayacağını gösteriyor. Ancak, yeterince anlaşıldığı ve gereklerinin yerine getirildiği söylenebilir mi?

Yukarıdaki ve onunla bağlantılı sorulara doyurucu yanıt verebilmek için, dilin ne olduğuna, toplumsal önemine ve yürütülen mücadeleyle ilişkilerine kısaca bakmak gerekiyor.

E. Xanî'nin yapıtlarında öne çıkardığı ulusal onur, ulusal karakter gibi özellikler, 19. ve 20. yüzyıl ulusal kalkışmalarının tümünde, başat rol oynadı. Güney ve Doğu Kürdistan'daki ulusal istemler, anadille politika yapma, edebi eserler yaratma açısından eksiklikler taşısa da, Xanî'nin mirasını -fiilen değil zımni- bir biçimde değerlendirdikleri söylenebilir.

Dil ve kişilik

En genel tanımıyla dil: Bir insan topluluğuna özgü, o topluluğun bireylerince iletişim ve ilişki kurmada kullanılan; duygu, düşünce, gözlem vb. olguları ses ve işaretle -yazıyla- anlatan, bireysel olanı topluma, toplumsal olanı bireye aktararak ortak değerler, davranış ve tutumlar yaratan göstergeler dizgesidir. Düşünceyi düzene sokan ve kişinin çevresindeki dünyayı yorumlama biçimine yön veren bir olgudur.

Dil, insanlar için bir anlaşma ve iletişim kurma aracı olduğu gibi, düşünce alış-verişi için ortam oluşturan ve salt bir araç, bir ürün olmayıp, sürekliliği olan bir etkinliktir. Bir güçtür. Anlatma, anlama ve yorumlamayı sağlar. Tüm insan etkinliklerini üretim alanında olduğu gibi, ekonomik ilişkiler alanında da, politika alanında olduğu gibi, kültür alanında da, toplumsal yaşam alanında olduğu gibi günlük yaşam alanında da yaratıcı, yapıcı ve birleştirici niteliklerini de çoğaltır. Dil, bu toplumsal dolaşımda bir yandan kavramlar oluştururken, öte yandan da zihin üzerindeki tinsel etkiyi güçlendiren, içiçe ikili bir işlevden geçerek zenginleşir.

Bu işlevleriyle, insana kendi toplumunun deneylerini, değer yargılarını ulaştırarak bireyi toplumsallaştırır. Bireyin zihnine sözcükleriyle, anlatım kalıplarıyla, ahengiyle, sözcük türetme, düşünce üretme yollarıyla bir sistem olarak yerleşir, anadil duygusunu oluşturur. Geliştirir. Bireyin toplumla uyumunu sağlayan anahtar işlevi görür. Bu anlamıyla dil; ulusal, toplumsal ve bireysel karakterin/yapının temel taşıdır. Toplumun heyecanı, hassasiyeti, hafızası ve bilincidir. -Tarihsel ve toplumsal süreci ve koşulları da içeren- toplumun kendisidir.

Ancak dili ulusla bir ve aynı şey olarak görme ve bunu mutlaklaştırma yanlışlığına da düşmemek gerekir. Ulus ve dil tarihin başlangıcından itibaren birbirleriyle doğrudan bağlantılı ve bire bir örtüşen olgular değildirler. En azından bazı uluslar için böyle olmadığı kesin.

Örneğin İrlandalılar, İngilizlerden ayrı bir ulus oldukları halde, ulus olarak kullandıkları dil İngilizce'dir. Yine Afrika toplumlarının bazılarının durumları böyledir. İngiliz, Fransız, Alman ulusuyla, onların özellikleriyle bir ilgileri olmadığı halde, ulusal çapta bu dillerden birini konuşmakta, tüm yaşamlarını ve ilişkilerini, düşüncelerini bu dillerle ifadelendirmektedirler.

Bazı halklar tarihsel süreçte bir -temelin tahribi anlamında- kopuş yaşamadıkları için, dilleriyle ilişkileri, değişiklikleri de içeren bir sürekliliği korumuştur. Bazıları da, toplumsal evrimin herhangi bir aşamasında şu ya da bu nedenle temelin tahribiyle bağlantılı bir kopuş yaşadıkları, yaşamak zorunda kaldıkları için, dilleri de aynı kaderi paylaşmışlardır. Başka bazılarıysa, değişik koşul ve nedenlerin bir araya gelmesiyle tam bir kopuş yaşamadıkları gibi, dillerini ülke çapında yazılı ve sözlü düzeyde, egemen ifadelendirme konumuna getirememişlerdir. Ama varlıkta diretmiş, yok olmamışlardır.

Bizim konumumuz, sonuncu tipteki dillerin konumuyla aynıdır. Ve bu bizim tarihsel evrimimizin kendi doğal mecrasında ilerlemesiyle ortaya çıkmış bir durum değil, tersine, varlığını inkar eden güçlerin müdahalesiyle oluşmuştur. Dolayısıyla bu dış güçlere karşı mücadelemizde, dilimizi diğer özelliklerimiz gibi kıskançlıkla korumak, kendimizi bununla anlatmak, varlığında diretmek durumundayız. Bu, diğer dillere düşmanlık değil. Olamaz da.

Dilimizin yaşamımızdaki önemine ve onunla olan ilişkimize bu noktadan baktığımızda, yukarıda belirtilen -dilin yapıcı- özelliklerinden çoğunun eksikliği ilk göze çarpan noktadır. Bir konuşma dili olarak -o da sınırlı alanlarda- elbette birleştirici bir işlev görmektedir. Bu işlevin düşünce üretme ve topluma taşıma, topluma malederek zenginleştirme temelinde olmadığı kesin. Öte yandan, politik alanla toplumsal alanın birleştirilmesi düzleminde yaratıcı ve kalıcı özellikler üretme alanında da işlev gördüğü söylenemez. Kala kala günlük yaşamın dar bir alanında, ev içi sohbetlerinde, şu ya da bu oranda ulusal duyguları güçlü çevrelerde, ya da anadilinden başka bir dil bilmeyenlerin ilişkileriyle sınırlı bir işleve mahkum oluyor.

Böyle olduğu için, dilimiz, her anadilin yarattığı özelliklerin birçoğunu yitirmiş, sesli bir anlaşma aracı olmanın ötesine geçmiyor. Bu, dil ve toplumsal gerçeğimiz arasındaki ilişkinin ucuca geldiği ama karşılıklı geçiş alanı oluşturamadığını gösteriyor. Geçirimsizlik, sömürgeci rejimin TV, radyo, basın-yayın, okul gibi kurumların etkinliğiyle, estirilen terörle birleşerek, anadilimize, giderek toplumumuza, onun gerçeklerinin dışavurumu olan sözcüklerimize yabancılaşmamızı daha bir pekiştiriyor.

Sömürgeciliğin bu zorbaca uygulamalarına karşı, temel kurma düzeyinde bile karşı çıkarak bir set çekmeye çalıştığımızı söylemek, gerçeği tersyüz etmektir. C. Meriç, "Kamûs-sözlük, b-bir ulusun namusudur, kamûsa uzanan el namusa uzanmıştır" der. Buradan hareketle, "namusumuza 'uzanan' ve bizi dilimize, toplumumuza yabancılaştıran 'el'e karşı mücadelenin bir dizi olanağına sahipken, bu olanakları kullanamıyoruz. Bilerek ya da bilmeyerek kendimize yabancılaşmaya, seyirci olarak omuz veriyoruz. Ya da en fazlasından, yaralarımız depreştikçe, birkaç şey söylemekle yetiniyoruz. (5)

Bu alandaki eksikliğimizin temeli, anadili duygusu yoksunluğu, dil bilinci ve kararlılıkla birleşen ortak iş yapma konusundaki isteksizliğimizdir. Bir Çin atasözü, "Binlerce kilometre uzunluğundaki bir yol, daha ilk adımdan itibaren tükenmeye başlar" der. Bu, bizim yapmamız gerekenin özlü bir anlatımıdır, aynı zamanda. Atılması gereken ilk adım, özel araştırmalar gerektirmeyecek kadar açıktır: Temel kurmak için konum belirlemek. Ve bunu; grupsal, çevresel çıkarların üstünde, ulusal birlik çerçevesinde ele almaktır.

Dilimizin UKM açısından önemi ve yeri

Kürdistanımızın kaderini dilimiz de paylaşmaktadır. Dilimizin kaderi ülkemizin kaderinin kendisidir. İkisi de sömürgeleştirilmiş durumda ve yok edilmek için sınırsız-dizginsiz saldırılarla yüz yüze. Dilimizin işgal altında olması gerçeği, beyinlerimizin ve düşünce üretimimizin de işgal altında olmasının nedenidir. Ülkemizin içinde bulunduğu durumu değiştirmek için on yıldır silahlı kurtuluş mücadelesi yürütülüyor. (Daha da yürütülecek). Bu alanda önemli mesafeler katedildiği yadsınmayacak bir gerçek. Ancak bu gerçeğin, toplumsal egemenlik alanının en önemli belirleyeni olan dilimiz açısından aynı anlamı taşımadığı da ortada. Dolayısıyla bu gelişmenin tek yönlü, dengesiz bir gelişme olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Silahlı savaşın 10. yılı olan '94, sömürgeci vahşetin her alanda doruğa tırmandığı bir yıl oldu. Ancak bu, daha ileri ve yeni atılımların sıçrama tahtası olabileceği gibi, inişin başlangıcı da olabilir. TC bağlamında ikisi de biraradaydı. Bununla birlikte; doruğu yakalamak için harcanan insan ve ekonomik malzemenin, TC açısından saldırganlık ve çürümeye denk düşen bir gelişme olduğu, inişi hızlandırdığı da bir gerçek. Bu inişin, UKM'nin doğrudan etkisiyle, daha da belirginleşeceği ve başlamış durumda olan devlete mesafeli durmayı kitlesel bir düzeye çıkarabileceği de açık.

Buna karşın, TC'nin kısa sürede sıfırı tüketeceğini sanmak, büyük bir yanılgı olur. Gidişatı en azından bizler kadar -hatta yer yer bizden daha iyi- gözlemleyen sömürgeci devlet, "zararın neresinden dönülürse kardır" diyebilir. Ve "üniter" devlet yapısını bozmayan, hatta savaştan bıkmış Kürdistan halkının bir kesimini devlete daha da yaklaştıracak açılımlarla, süreci lehine çevirme girişimleri başlatabilir. Bunlar olmayacak şeyler değil. Nitekim TC'nin, resmi olmayan (?!) değişik kurum ve kuruluşlar -TOBB, İKV, İSO, vb.- aracılığıyla, bu yönlü açılımlar yaptığında, dizginleri elden kaçırmamak için toplumsal zemin hazırlama ve sürece egemen olmanın fizibilite çalışmaları yaptığı biliniyor.

TC'ni bu tür arayışlara iten nedenlerin ilki; UKM'nin giderek toplumsal bir nitelik kazanması ve bunun uluslararası alanda yarattığı etkidir. İkincisi; alttan alta gelişen işçi-memur tepkisinin, devlet açısından, yeni denetim dışı alan ve güçlerin oluşmasına yol açacağı korkusudur. Üçüncüsü; emperyalist kapitalizmin "Yeni Dünya Düzeni"ni "milliyetçi boğazlaşma"larla düzensizliğe dönüştürmeme ve sistemi istikrarsızlığa sürükleyecek yangın ocaklarını sistem içinde bloke ederek söndürme yönündeki baskısıdır. Buna, iflas etmiş ekonomiyi, politik istikrarsızlığın genel bir karakter haline dönüşme eğilimi göstermesi gibi nedenleri de ekleyebiliriz.

Bunların bir arada oluşu, istemese de, TC'ni ilerde, devlet güdümünde, yani TC'nin resmi ideolojisinin Kürtçe propagandasını yapacak bazı kültürel -radyo, Kürt Enstitüsü, Kürtçe isim ve isteyenin çocuğuna Kürtçe öğretme gibi- konularda

açılımlar yapacağının işaretlerini veriyor. Sömürgeci OHAL Valisi'nin basına yansıyan demeçlerinde, radyoda Kürtçe yayına karşı olmadığını açıklaması, devlet içindeki çözüm(süzlük) arayışlarını yansıtıyor. Bu tür açılımlar yapmasındaki amaç açık: Dilimizi, bu mücadelenin önünü kesecek pazarlık kozu olarak kullanma ve kurtuluş mücadelesinin toplumsal tabanını daraltmadır.

Sömürgeci devlet, tüm organlarıyla kitleyi denetim altında tutmanın avantajlarını kullanarak, gelecek için hazırlıklı olmayı da ihmal etmiyor. Peki aynı şeyi ulusal kurtuluş güçleri için söyleyebilir miyiz? Süreç kavranabilmiş ve devletin yangın ocağını, oksijenini keserek, söndürme amacına yönelik girişimlerine ve böylesi bir durumda toplumsal ihtiyaçlara karşılık verecek donanımlara sahip mi? Bu yönlü herhangi bir mekanizma var mı?

Pratik mücadele ve uluslararası alanda, sömürgeci devlete sarsıcı darbeler vurulduğu bir gerçek. Bu darbelerin, Türkiye, Kürdistan ve dünyada, belirli kesimleri, sömürgeci devleti dışlamadan, mesafeli bir tutum takınmaya ittiği de bilinen bir şey. Ancak tüm gözükara mücadelelerle yaratılan -Kürdistan ve Türkiye'deki- bu kesimler/çevrelerle, oldum olası sömürgecilere güvenmeyen toplumsal kesimlerin ulusal birlik ve demokrasi hattı üzerinde birleşmedikleri de bir diğer gerçek.

Bu eksiklik, başka bazı şeylerle yan yana geldiğinde, atılması gereken adımları engelleyebiliyor. Ya da en azından acil olarak atılması gereken adımları ağırlaştırıp geciktirebiliyor. Bu, bir yanıyla ulusal ve uluslararası alanda davanın ulusal bütünlüğü açısından kuşkular yaratıyor. Öte yandan da, askeri savaşta (6) kazanılmış başarıların ulusal sahiplenişini sınırlıyor. Ve daha ileri atılımların gerçekleştirileceği alanı/süreci, (kendimizi tekrarlama bağlamında) sancılı bir sürece dönüştürmede önemli bir rol oynuyor.

Bunun böyle olması kuşkusuz tek nedenle açıklanamaz. Ancak tüm nedenlerin aynı önemde belirleyici rol oynadıkları da söylenemez. Her nedenin kendisiyle orantılı etkisi var. Bunların en önemli etkiye sahip olan, mücadele alanıyla toplumsal egemenlik alanı arasındaki anlatım farklılığıdır. Bir başka deyişle yarı anlaşılırlık, yarı anlaşılmazlık durumudur. Yani mücadele alanının kullandığı dille, toplumsal alanın kullandığı dilin farklılığıdır. Deyim uygunsa, mücadele alanının kullandığı dil ve kazanımlar, çeviri yöntemiyle toplumsal egemenlik alanına taşınıyor. Her çeviride olduğu gibi, bizdeki bu çarpık ilişki de, mücadele alanının kazanımlarının toplumsal alana aktarılmasında, bir dizi anlam kaymasına, toplumun hafızasını ve belleğini açacak anahtarların işlevsiz kalmasına yol açıyor. Dahası; çeviri dünyasının hataları olan "vefasız güzeller"in, politik alanla, toplumsal egemenlik alanı arasındaki ilişkide egemen olmasını besliyor.

Çoğunluğumuzun bildiği bir öyküdür; sömürgeci faşist Irak askerleriyle, çatışmada yaralanan bir peşmergenin ameliyat olması gerekir. Narkoz, hijyenik ortam vb. gibi tüm olanaklardan yoksun olunduğu dağ koşullarında, Şiwan Perwer'in kaseti teybe konur ve sesi açılır. Ameliyat müzik eşliğinde başlar. Yaralı peşmerge, Perwer'in anadiliyle söylediği müziğe o denli motive olmuştur ki, kesilip biçilmesine karşın, "gık"ını çıkarmaz. Ve ameliyat gerçekleştirilerek peşmerge kurtarılır.

Bu öyküde -"gıkını çıkarmamak" açısından- belli oranda abartının olduğu kesin. Ancak abartı, peşmergenin anadiliyle olan ilişkisini ve oradan ülkesinin, ulusunun kurtuluşu için çekilmesi gereken acıları bile çekilebilir kıldığı gerçeğini gölgelemiyor. Ve bu, bir noktayı daha; anadilimizin Güneyli kardeşlerimiz açısından, ortak karakter ve ruhsal biçimlenişin temel taşı olarak benimsendiğini, bir dil, ulus, yurt bilincinin oluşturmasında önemli roller üstlendiğini gösteriyor...

Kullanılabilirse, bıçakla, kılıcın işlevleri yapılabilir. Ama kullanılamazsa, kılıçla bile, bir bıçağın işlevleri becerilemez. Ne yazık ki, biz Kuzeylilerin, dilimizle ilişkisi de bu düzeyde. Dilimiz, ulusal kurtuluş mücadelemizde kılıcın işlevlerine sahip bir araç olduğu halde, biz onu bir çakı gibi bile kullanamıyoruz. Dilimizi, ortak karakter ve ruhsal biçimlenişin birleştirici ögesi olarak, yaşamımızda ve ilişkilerimizde konumlandıramıyoruz. Politik alanın toplumsal alana, toplumsal alanın politik mücadele alanına geçişini sağlayacak bir köprü gibi işlevli kılamıyoruz. Ve daha da önemlisi, bunları yapabilecek bir anadil duygusundan, bir dil bilincinden yoksunuz.

Anadil duygusu ve bilinç yoksunluğu, bizi, dilimizin gerçeğinden uzaklaştırıyor, yabancılaştırıyor. Bunun sonucunda, sanki dilimiz, beynimiz ve onun ürünleri işgal altında değişmişcesine davranıyoruz. Bu alanları "kurtarılmış bölge"lermiş gibi ele alıyoruz. Buradan hareketle, Kürdistan halkının tümü okuyup yazabiliyormuş gibi sorunlarımızı yazılı ve sözlü alanda Türkçe anlatma yoluna başvuruyoruz. Bu, elbette bazı -sınırlı- ürünler veriyor ama, toplumsal alanla diğer alanlar arasındaki çatlağı da genişleterek, yabancılaşmayı daha bir pekiştiriyor. Ve çabalarımız karşılığında almamız gereken ürünler açısında da sınırlayıcı bir etki yapıyor.

Sözkonusu kopukluk salt bu alanla mı sınırlı? Yoksa konum belirlememekten kaynaklanan bu hastalık, basın-yayın gibi alanları da kapsıyor mu? Şimdi de bu sorulara yanıt arayalım.

Basın-yayın alanı ve dil

Aynı kopukluğun basın-yayın alanında yaşandığını, günlük yaşamımızda çıkarabileceğimiz gibi, bu alanla uğraşanların basına yansıyan açıklamalarında/yakınmalarında da görüyoruz. (7)

Yakınmaları şöyle özetleyebiliriz. Kürtçe okuyanlar az. TC'nin yasaklamaları ve uyguladığı terör, bu oranı daha da küçültüyor. Dolayısıyla Kürtçe yazılan kitap, dergi, vb. yayınlar, beklenen ilgiyi görmüyor. Ve bir aydınlanma hareketi yaratma noktasında da yetersiz kalıyor. Öte yandan, "faaliyetleri sürdürebilmek için gerekli maddi kazanç" açısından da bekleneni vermiyor. Kürtlerle ilgili Türkçe basılan kitaplar daha fazla okuyucuya ulaşıyor. Buna rağmen, Kürt edebiyatıyla ilgili Kürtçe kitapların basılmasına gerek vardır. vb. vb.

Üstteki düşüncelerin, görünenle/günümüzle sınırlı, sorgulamadan elde edilmiş -yanılsamalı- gerçeğin parçaları olduğuna kuşku yok. Sorgulama neden-sonuç bağlamında yapılmadığından, böyle olması bir yerde kaçınılmaz. Yanılsamalı olmasının birinci nedeni; Kürtlerin anadiliyle, onun işaretleriyle olan yabancılığı hesaba katılmadan, Kürtçe kitapların satılmamasının belirleyici nedeni olarak TC'nin baskı ve terörünün görülmüş olmasıdır. (8) İkinci nedense; "maddi kazanç"ın öne çıkarılmış olmasıdır. (Oysa bu alanda gereken yapılıp bir temel kurulabilseydi, hem maddi açıdan, hem de manevi açıdan sağlanacak kazanımların boyutunun daha büyük olacağı hesaplanmamış bile). Ve buradan hareketle, Kürtlerle ilgili olup Türkçe basılmış kitapların daha çok sattığından hareketle, belli bir sonucun sağlandığı kanısına kapılmalarıdır.

Burada bir perspektif kaymasının olduğu açıkça görülüyor. Devletle dişe diş mücadele eden Kürt halkı, anadiliyle yazılmış kitapları okumuyorsa, etkisi olmakla birlikte, belirleyici neden, TC'nin terörü değil. Kendi anadilinin işaretlerine olan yabancılığıdır. Öte yandan Türkçe yazılmış kitapların daha çok satması/okuyucuya ulaşması kitapların Kürt toplumu tarafından okunduğu, dolayısıyla da amaca ulaşıldığı anlamına gelmiyor. Türkçe basılmış kitapların Türkiyeli aydın ve demokratlarıyla birlikte anadiline ve toplumsal gerçeğine yabancılaşmış Kürtler tarafından okunduğu açık. Buradan, Türkçe ya da başka dillerle gerçeğimizi dünya halklarına anlatmayalım sonucu çıkarılmamalı. Tersine, ulusun içinde bulunduğu gerçeği olabildiğince fazla dille anlatmalıyız. Ancak öte yandan da, ulusun iç ilişkilerinde dilimizin başat hale gelmesi için daha yoğun çabalar harcamamız gerektiği anlaşılmalı.

Görülebileceği gibi, bu alandaki eksiklik de, temel oluşturmamın hedef olarak alınmamasıdır. Sanki Kürtçe okuyup yazabilen milyonlarca insan varmış, ancak bunlar okumayı sevmiyorlarmış. Buna TC'nin baskıları da eklenince, Kürtler kitaptan tümüyle soğuyorlarmış gibi belirsiz bir hava var. Kürt halkının/ulusunun anadiline, onun işaretlerine yabancılaştırıldığı gerçeği ve bunu tersine çevirmek için temelden başlamamız gerektiği unutulmuş, ya da hiç hatırlanmamış. Ya da hatırlansa da, pek önemli bir etmen değilmiş gibi, değinilme gereği bile duyulmamış.

Sömürgeci devlet, tüm organlarıyla kitleyi denetim altında tutmanın avantajlarını kullanarak, gelecek için hazırlıklı olmayı da ihmal etmiyor. Peki aynı şeyi ulusal kurtuluş güçleri için söyleyebilir miyiz? Süreç kavranabilmiş ve devletin yangın ocağını, oksijenini keserek, söndürme amacına yönelik donanımlara sahip miyiz? Bu yönlü herhangi bir mekanizma var mı?

Çoğumuzun -ama özellikle de yayıncılarımızın- görmediği, ya da görse bile sıradanlaştırdıkları yön tam da budur. Kürt ulusunun kendi anadilinin, düşüncesinin ve onu üretme mekanizmasının özel işaretlerine/harflerine yabancı oluşlarının, belleklerdeki asıl tahribatın ana kaynağı olduğu unutuluyor. Bu nedenle, Kürtçe yazılmış kitapların az okunuyor oluşunun nedeni ve onun sonuçları hakkında sağlıklı saptamalar yapılamıyor. Sonuçta; sömürgeci TC'nin uyguladığı baskı ve terör, Kürtçe kitap, dergi, gazete, vb. yapıtların az okunmasının ana nedeni olarak ilan ediliyor.

Kuşkusuz bu belirleme bir gerçeğe tekabül ediyor. Ancak, gerçeğin tümü değil. Örneğin; bu belirleme, yasağın olmaması durumunda, Kürtçe yazılı eserlerin istenilen düzeyde okuyucuya ulaşıp ulaşmayacağını, ulaşsa bile okunup okunamadığına doyurucu bir yanıt veremez. Çünkü burada asıl belirleyici neden tali plana itilmiş. Ulus kendi gerçeğinin, düşüncesinin özel işaretlerini belleğinde, düşünce üretim ve ilişkilerinde zenginleştirici, yol açıcı bir anahtar gibi kullanan bir toplum olarak alınmış. Ve sundukları eserlerin -baskı ve terörden arındırılmış bir ortamda- yaygın bir alıcı/okuyucu kitlesine ulaşacağı varsayılıyor. Buradan kalkarak, elli kilo yük taşıyabilen birinden, yüz kilo taşıması isteniyor, bekleniyor. Taşıyamayınca da; "yükü yanlış omuzladı, rüzgarın da etkisi vardı, aslında şöyle omuzlamaya çalışsaydı" gibisinden doğruluk payı olan, ama, yükü taşıyacak olanın özelliklerini gözardı eden, tutumlarla süreç çözümlenmeye çalışılıyor.

Belki ağır bir belirleme olacak ama, bu, en hafif deyimle Kürdistan toplumunun gerçeğinden uzak olmaktır. Toplumsal gerçeğin bilincinde olmamaktır. Onu tanımamaktır. Çünkü; her düşüncenin dilsel bir alış-veriş, bu alış-verişin gerçekleşebileceği kesin ve açık bir toplumsal alanda, her yönüyle -sözlü ve yazılı- işleyen ilişkiler ortamında vücut bulacağı gerçeği unutulmuş. Bizim söze dayalı, tek yanlı, kendiğilindencilikle karışık, rastlantıya bağlı ve onunla sınırlı bir ruhsal kaynaşma yaratan ortamımız, bunun yerine ikame edilmiş. Oysa gerçek bunun tam tersidir.

Bu ortamı yaratmak için gereken politikalar belirlenip, buna uygun davranılsa, amaçlanan, kısa sürede elde edilmese de, anadil duygusunun günlük işlerden, başlayarak, başka alanlara sarkan ilişkilerde gerçekleşmesi sağlanabilir. Ancak bu tutarlı bir hat üzerinde yürümekle olanaklıdır. Bizdeyse; zorunlu olmadıkça, günlük ilişkilerimizi bile, halkımızı kendi anadiline, gerçeğine yabancılaştıran dille -Türkçeyle- sürdürerek, böylesi bir olasılığın önü kapatılıyor.

Ulus olgusu, insanlık tarihinin belirli bir aşamasında ve belli koşulların bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal formasyonların bir biçimidir. Ancak bu, her ulusun şu ya da bu biçimde sürekliliğini ve saflığını koruyarak tek hat üzerinde günümüze dek varlığını değiştirmeden koruduğu anlamına gelmiyor. Her ulus belli oranda değişik halklarla karışmıştır. Karışan, ekonomik, politik ve kültürel olarak güçlüyse, diğerlerini -süreç içinde- eritmiştir. Tersiyse erimiştir. Bu durum diller açısından da geçerlidir.

Ama bu eritilme/erime, öyle ha demekle gerçekleşecek bir olgu değil. En gelişkin dillerde bile, değişik ağız ve aksan farklılıkları varlıklarını sürdürebiliyor.

Bizim durumumuzsa çok daha özgündür. Kendi pazarımıza, eğitim/öğretim kurumlarımıza sahip olmadığımız gibi, yazılı bir geleneğimizin olmaması, dil bütünleşmemizi engellemiştir. Her şivemiz ortak özelliklerine karşın, sömürgeci koşullar altında bulunmanın da etkisiyle, kendi içe kapalılığını ve özgünlüklerini korumuştur. Şivenin biri diğerlerine egemen olamadığı gibi, onlarla bütünleşerek, yeni bir birleşik bir dil de yaratamamıştır. Bunun ulusal birliğin sağlanması açısından olumsuzluklar yarattığı, olumsüz ögeler taşıdığı açık. (Bunun giderilmesinde yayıncılarımıza önemli görevler düşüyor).

Durum bu olunca da, -ki öyledir- toplumsal çevre birliğiyle, dolayımsız yaşam ve ifade birliğinin temellerinin güçlü bir biçimde varlığına rağmen, bilinçli çabalarımızı ürün alıcı düzeye vardırmıyoruz. Dolayısıyla da anadilimizin "ayıplılar topluluğunun gürültüsü" olarak algılanmasına ve sömürgecilerin sistemli olarak uyguladığı asimilasyonculuğun kucağına itmiş oluyoruz. Böylesi bir ortamda, Kürtçe yazılmış kitapların, Türkçe yazılmış ama İngilizce konuşanların egemen olduğu bir alanda piyasaya sürülmüş olmasının yarattığı ilgisizlikle karşılaşması kaçınılmazdır.

Kürt ulusunda, sözlü anlatım ve anlaşma, bunun yarattığı ruhsal kaynaşma, -istenilen düzeyde olmasa da- var. Ve bu haliyle tek kanatlı da olsa, uçma denemeleri yapıp, belli mesafeler katediliyor. Bize düşen, onu kediliğindenciliğiyle -ve onu kemiren sömürgeci asimilasyonla- başbaşa bırakmak değil. Çünkü bu tutum, tek kanatla uçmaya çalışan kuşun kanat tüylerinin yolunmasına göz yummaktır. Bize düşen, sözlü alanda ve soyut düzlemde sınırlı olarak varolanı, somut işaretleriyle tanıştırmak, onun kendisini zenginleştirmesinin bilinçli müdahalelerinde bulunmaktır. Özcesi bu süreci tersine çevirmektir.

Bu, tümümüzün görevidir. Kuşkusuz yükün ağırlıklı bölümü, aydınlarımız ve dilbilimcilerimizin omuzlarındadır. Ancak dilimizle toplumsal alanımız arasındaki ilişkinin kopukluğunun tek suçlusunun "dilbilimcilerimiz ve aydınlarımız" (9) olmadığı da açık. Suçlu aranacaksa; bu, dilcilerle ve aydınlarla sınırlanmamalı. Çünkü dil, yaşayan her insanın yaratısıdır. Yaratıcılığıdır. Eğer ihmal edilmişlik sözkonusuysa, bu dil ve dilcilerle sınırlı bir ayıp değil, tümümüzün ayıbıdır. Daha çok da ulusal yayınevlerimizindir. (10)

Anlaşılacağı gibi, sorunumuz suçlu aramakla çözülmez. Sorunun buraya dek gelmesinde hepimizin -belli oranlarda- payı var. Sonucun böyle olamsındaki ortaklık, çözüm arayışlarına da yansıtılmak durumundadır. Bu alandaki eksikliğimizi gidermek; örgüt, grup, çevre çıkarlarını ikinci plana iten ortak ve bilinçli müdahaleyi gerektiriyor. Bu gerçekleştirilmedikçe, ayrı ayrı ve birbiriyle uyuşmayan çabaların kalıcı değerleri olmayacaktır. Çünkü gittikçe yaygınlaşan/çeşitlenen yaşam ilişkileriyle, düşünce üretimi arasındaki makas, sömürgecilerin bilinçli müdahaleleriyle halkımız aleyhine açılıyor. Onun toplumsal ve ulusal kurtuluş temelindeki politik birliğinin harcını işlevsiz kılıyor. Bilgi kaynaklarını kurutuyor.

Burada, "iyi de Kürtçe konuşan milyonlarca insan, öte yandan, kitap, dergi, gazete vb. varken, makas neden aleyhimize açılsın ki?" sorusu sorulabilir. Bu soruya, yukarıda söylediklerimize ek olarak kısaca şu yanıt verilebilir.

Makasın aleyhimize açılıyor oluşunun nedeni; milyonlarca insanın Kürtçe konuşabiliyor ama yazamıyor oluşudur. Yani sesli olduğunda tanıdık, işaretlere döküldüğünde yabancılaştığı düşüncesidir. Yani halkımızın isteğine ulusal-demokratik ve birleştirici bir ortak nitelik katacak/kazandıracak kendi öz düşüncesinin/dilinin somutlaştırılmasına -yazıya dönüştürülmesine- yabancı bıraktırılmışlığıdır. Yaklaşık olarak dört yüzyıllık işgalcilik ve sömürgeciliğin ev içi ilişkilerde, sesli anlaşmayla sınırladığı, dolayısıyla toplumun "gizlisinde saklı" bıraktırarak kötürümleştirdiği, düşüncesine ortak karakter yaratma niteliği katacak düşünce işaretlerinin hiç denecek kadar az kullanılır duruma sokulmasıdır.

Bu araçları -düşünce işaretleri olan harfleri ve ses birikimlerini- toplumun çoğunluğu, ortalama düzeyde, ne anlama geldiğini bilerek kullanmadıkça, her sözcüğümüz sesli olarak vücut bulsa da, sese dönüştüren ve duyanla sınırlı bir anlam taşımaktan kurtulamayacaktır. Diğerlerimiz içinse anlaşılmaz olarak kalacaktır. Dilini anlamayan, kavramayanlar, onu iyi bir biçimde kullanamayacak, zihninin kapasitesini harekete geçiremeyecek, duygu ve düşüncelerini istediği gibi anlatamayacak, kısır düşüncelilikten kurtulamayacatır. Bu durum, sonuçta, dilimizi, toplumsal bir işlev görmemesine yol açacak ve giderek sesli düzeyde bile kullanımdan -tedavülden- kaldırılmasına dek vardırılacaktır.

Görülüyor ki, sorunumuz, dilimizin salt sesli anlaşma aracı olarak kullanmakla/benimsenmekle sınırlı değil. Bunun böyle olmasında kendimizin payı olmadığını savunmak hiç değil. Sorunumuz; dil sömürgeciliğine karşı, sese dönüşen düşüncelerimizi, gerçeğimizi, yazı dilinde de vücut bulmasıyla bütünleştirmektir. Bu bütünleşmeyi sağlamak, sesli olduğunda, seslenen ve duyan açısından uyarıcı olan ama, iç mekanda kapalı devre çalışanı dışlaştırmak, toplumsal alana açmaktır. Kuşkusuz bu alanda, ülkede -Güney, Kuzey ve Doğu'da- ve yurtdışında küçümsenmeyecek gelişmeler gerçekleştirildi. Gelgelelim, her alanın kendince yarattığı bu ürünler, kendisiyle sınırlı kalmaktan kurtulmuş değil henüz.

SÜRECEK

Helbestvanê azadî û serxwebûnê: Cigerxwîn

Keyo CÎGERXWÎN

Cigerxwîn di sala 1903 an li gundê Hesarê hatiye dinê. Ji 11 xwûşk û bira tenê sisê mane: Bi xwe, birayê xwe û xwûşka xwe. Ev yeka gelek tişta nîşan dide: Feqetiyê, belengaziyê û nexweşiyê. Roj roja axa û bega, şêx û mela bû. Wan nanê gundiyan bi zor ji destê wan digirtin û Cigerxwîn yek ji wan bû. Ji bo ku zikê dê û bavê xwe û xwe têr bike, Cigerxwîn hê di salên zaroktiyê de dest bi kar kiriye û stemkariya beg û axa baş naskiriye.

Hê emrê wî 15-16 sal bû dê û bavê xwe bi salek navber winda dike. Carna li cem birayê xwe yê mezin û carna jî li cem xwûşka xwe dimîne û ji wan re şivantiyê û rencberiyê dike. Di salên 1918 û 1920 î de di riya hesin de dişixule.

Cigerxwîn di zaroktiya xwe de çend salan çûye ber melan xwendiye. Lê ji ber belengaziyê nikariye xwendina xwe bi domîne. Sala 1920 î Cigerxwîn serê xwe hiltîne û berê xwe dide deşta Diyarbekrê, bo ku biçê şêx û melan bixwîne. Ew, xwendina 15 salî di 8 salan de diqedîne. Dema feqetiyê Cigerxwîn li herçar parçên Kurdistanê têr digere û rewşa gelê Kurdistanê baş nasdike. Sala 1928 an Cigerxwîn dibe seyda û her ûsa di vê salê de jin jî tîne.

Dema Cigerxwîn meletiyê dike, bi mesela kurdî hişyar dibe. Ewî nivîsandiye û usa dibêje: "Wekî tê bîra min, di sala 1924 an de bû ko ez li ser destê şewxî Begê Erxanî şiyar bûme û bîra kurdperweriyê biriye, bûme welatparêz. Çenda ko ez berî hingê ristevanekî kurd bûm, min caran ristên xwe bi zimanê erebî jî datanî, lê min ev miletperweriya hûr û kûr nizanî bû"... "Lê ez bi xwe di vê qunaxê de bê xeber û agah bûm, haya min ji tiştekî nebû. Ji nanê zikê xwe û xwendina mizgeftê pêva li tiştekî dî nedigeriyam. Me nizan bû çawa kurd dixebitin û ji bo çi dixebitin. Lê paşiyê min ev serpên ha ji devê hin hevalên xwe bihîstin û nivîsîn... Piştî şerê Şêx Seîd Efendî, sala 1925 an min dest bi xebatê kir."

Di destpêka salên sîhî de Cigerxwîn şaşik û cibê davêje û êrîşê şêx û axan dike. Beg û axayên kurdperwer piştgiriya Cigerxwîn dikin. Piştî ku Cigerxwîn dest ji meletiyê berdide, diçe du gundan ava dike. Dixwaze rewşa gundan li ser êsasên wekhevî be. Lê pir naçe, gundî li hev nakin û Cigerxwîn dest ji gundîtiyê berdide û tê Amûdê. Li wir Cigerxwîn û hevalên xwe li hev dicivin û biryara sazkirina nadiyekê (komelekê) didin. Sala 1937 an "Nadiya ciwanên kurd" saz dikin.

Lê pir naçe, kolonyalistên Fransa vê nadiyê digrin. Derheqa karê nadiyê Cigerxwîn ûsa nivîsandiye: "Ev cara yekem e ku kurdên Cizîrê, xortên kurd, bi zimanê zikmakî dixwînin , tarîx û rewşa miletê kurd dibihîzîn... Cara yekem e ku şerqî û xwoşxwanên kurdî bi dengê bilind li nav bajarê Amûdê têne gotin. Jin bi lîlan û mêr bi demança bersiva me didin."

Sala 1946 an Cigerxwîn dikeve Xoybûnê û kar dike. Navê Xoybûnê diguherin û dikin "Civata Azadî û Yekîtiya Kurdistan". Gava Cigerxwîn ji vê civatê diqete, dinivîse: "Di wê çaxê de min baş naskir ku çendan Xoybûn bi nav hatiye guhartin jî, lê hê peyayên wê bi hev ra girêdayî mane û destê xwe zû bizû ji rojava bernadin. Dek û dolab û daxwazên malmezinan nayên guhartin Gurin, lê xwe di nav postê berxikê de vedişêrin."

Sala 1949 an de Cigerxwîn dibe hevalê komunîstan. Vê gavê girtin û lêdan jî bi serê wî de tên barandin. Bi xwe nivîsiye:

"Cara yekem e tême girtin. Cara yekem e dibim hevalê komunîstan û cara yekem e dubendî ketiye navbera min û malmezinan... Hê ji nûve min xwe da xuyakirin û rêça xwe da guhertin. Çûme ser olekî din û kevneperestî bi şûn xwe ve hist û gavên xurt û hêja ji bo welatparêzî û aştîxwazî û gerdenazadî bi pêşde avêtin." Cigerxwîn heta sala 1957 an bi xurtî bi komunîstan re xebitî ye. Serokatiya Komîta Aşîtî li Cizîre kiriye.

Piştî ku hevkariya Cigerxwîn û komunîstan diqete, ew bi hevalên xwe ve rêxistina Azadî saz dike. Sala 1958 an jî bi Partiya Demokratê Kurd ve dibin yek. Partî, sala 1959 an Cigerxwîn dişîne Kurdistana Iraqê. Cigerxwîn li wir, li Bexdayê di unîversîtê de dersê kurdî, bi zaravayê kurmancî dide xortên kurd. Piştî ku navbera kurdan û hukûmetê xirab dibe, Partiya Demokrat xwe dikşîne serê çiya sala 1962 yan hikûmeta Iraqê bera Cigerxwîn dide û Cigerxwîn vedigere Kurdistana Sûriyê.

Sala 1957 an di kogra Partiya Demokratê Kurd li Sûriyê de Cigerxwîn ji bo Komîta merkezî ya Partiyê tê hilbijartinê. Heta dawiya jiyana xwe jî Cigerxwîn endamê Komîta Merkezî a Partiya Demokratê Kurdên Pêşverû li Sûriyê bû.

Sala 1969 an Cigerxwîn cardin diçe Kurdistana Iraqê û li şoreşê nêzîkî salekê dimêne. Sala 1973 yan ji ber stemkariya hikûmeta Sûrî Cigerxwîn diçe Lubnanê û heya sala 1975 an li wir dimîne. Dîwana xwe ya sisiyan li Beyrûdê çapdike.

Sala 1979 an Cigrexwîn hate Swêd. Pênc salên dawî jî jiyana xwe li Swêd derbas kir.

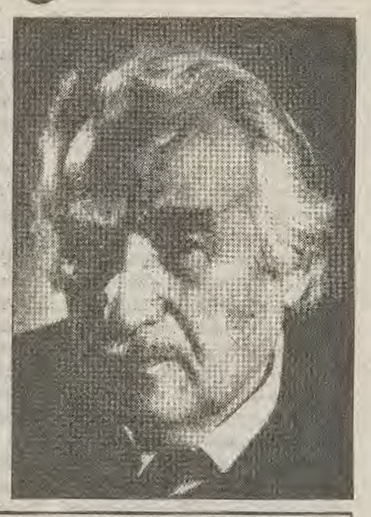

Heta niha 14 afirandinên Cigerxwîn hati çap kirin.

1- Dîwana Yekem, Prisk û Pêtî, 1945.
2- Cîm û Gulperî, 1948.
3- Dîwana Duwem, Sewra Azadî, 1957.
4- Reşo yê Darê, 1956.
5- Gotinên Pêşiyan, 1957.
6- Destûra Zimanê Kurdî, 1961.
7- Ferheng (Perçê yekem), 1962.
8- Ferheng (Perçê duwem), 1962.
9- Dîwana Sêyem, Kîme Ez? 1973.
10- Mîdya û Salar, 1973.
11- Dîwana Çarem, Ronak, 1980.
12- Dîwana Pêncem, Zend Avista.
13- Diwana Şeşem, Şefaq, 1983.
14- Dîwana Heftem, Hêvî, 1984.

Cîhan û Cigerxwîn

Cîhan û Cigerxwîn li hev dane ceng,
Ne top û ne leşker, ne tûp û ne teng.
Ji gerden gez û hem ji rû ramîsan,
Li lêvan vexwarin, diran ber diran.
Bi ah û bi naz û bi lêdan û bez,
Bi ken, hem bi awir, vebû cerg û bez.
Dilan xew revandin, ji çavên belek,
Ji şadî, giran maye çerxa felek.
Şevê mest û serxweş kirî badegîr,
Bi xweş da dilê min, keçê gez û tîr.
Şevê daye destê xwe, gurz û kemend,
Bi zorê ji rojê standî bu bend.
Revî roj û şev, pey ketî girtî dîl,
Wekî pêşiya reş, li ber pozê fîl.
Li me roj û şev, bûne yek çehrû reng,
Ne meyger vewesta, ne awaz û çeng.
Xweşî kul dikuştin, dilan dil dizîn,
Leq û xir bû textê me, doşek rizîn.
Çirandin me hewran û mîtan û şal,
Kiras û qutik, çarçef û pêştemal.
Ji govend û dîlan, ji ber dans û ger;
Bela bûne morî, şikestî kemer.
Kum û tac û kofî ketin ber piya,
Weke berxê mîjo herin ber miya.
Nivîn û tejik, mane bertoz û ax,
Şibake deristin û cam bûn pelax.
Qetandin me pişkoj û qulpa guhar,
Me zîvarî kir, çarik û reş-xumar.
Ji sîngê re, mertal e her destê çep,
Bi destê dinê tim dikir çerp û rep.
Bi êriş gihan paxilê her du dest,
Ji nû ve cihan maye, bin dest û mest.
Bi axîn û nalîn, bi guft û bi ken,
Bi talan me girtin, dev û lêv û çen.
Bi simbêl û zilfan, li hev dane şîr,
Bi birhan, dihev wer kirin gurz û tîr.
Bi navê, me hev girtî wek pehlewan,
Ji tozê li jor bûne heşt asîman.
Me keç bir û anî bi manendê çerx,
Ji ber qonderê, me vebûn kort û erx.
Bi çavên di reş, hem bi lêvên xweşik,
Bi gaz û gilî, hate min ev keçik.
Te kuştim, bes e, ey tu canê cîhan,
Tu Ristem, bi destê te gurzê giran.
Siwar be, li ser sîngê bes tu bilîz,
Ko dêwê sipî me, li ber te me çîz.
Bi lav-av û dîlek, keçik hate min,
Felek ma li jor û zevî ma li bin.
Ji ber kon rewake hilanî bi lez,
Ji destê xwe derket xwedî name ez.
Bi carek me girtin, der û xan û sûk,
Ji şev ta seher, bûne zava û bûk.
Cigerxwîn cîhan girt û da ber şepan,
Bi tîr û bi xencer, gurz û keman.

Antolojiya Edebiyata Kurdî, amadekar: Mehmet Uzun.

Serencam

Qedrî CAN

Wexto kî merdim haldê xwi ra razî nêbo û musteqbedê xwî ra bi guman bo, ageyreno roêandê xwî yê verênan ra ewnêno (winêno). Ze pîranê rizayeyan ki nêwazenê bimirê, tenya û tenya rojandê xwî yê verênan bifikiriyê, xortaneya xwi, qêçekeya xwi biyarê xwi vîrî û bi no awa boya xwî verradê.

Ez jî wina biya, ez jî biya xortêndo pîr. Hewnena vernîda xwî ra: Leylan û gumanî. Hewnena çorşemedê xwî ra, mij û dûman!

E, ez jî ze ê kal û pîrandê xurdebiyayeyan rojanê xwî yê verênan, nemaze rojanê qeçekeyda xwi ana xwî vîrî, zerriya xwi bi hezar û jew hesretî pirr kena û înan ra lezetêndo zerreyên gîna.

ez ewro parçanê rizayeyanê ê riperanê ki kitabdê umirdê mi ra ameyê dirnayiş arê kena û pê ya dusnena. Wazena înan ra kitabê bextiyarey viraza. Sond. Guna. Rojê vêrdey. Serencam. Nînan ra her jew, kitabdê umirdê min ê şîndarî ra riperêndo rengin o. Labelê ringînî benê, zengînî benê, fina jî çend riperrê diratey û rizayey ê. Sencam jî ê riperran ra riperrê yo.

Vîst û panc serrî ra ver bi. Bi meng û hefteyandê xwi, bi şew û rojandê xwi, vîst û panc serrî. Zerrey kê ma di nişka ra hayhûyê dest pa kerd; birayê mi Fethî, nêweşiyênda bo kilmi, nêweşiyênda di-hîrê rojan dim a merdê. a şîn û bermi qandê ey bi.

Fethî ser û nîm mî ra qijêr bi . Çimsiya; rigewr. Mi ra dergêr û qelefetunêr bi.

Ez hem qandê hezkerdişdê xwi hem jî qandê gunadê xwi, herkesî ra eêşêr mergdê ey ver keewtê. Mi xwi mergdê ey rê mesûl û guhakar zanabi.

Welatdê ma di adetê esto; her kes mewe û êmîşanê xwi yê ki arnnan û payîzî ra pêser kenê, dekanê denne û kupan, fekê înan sewax kenê û serrnewe di akenê,. Newişk hene ne jî kehan. Zey verî tern û zere manenê. A serri ma jî zey her serri êmîşê xwi yê zimistanî hewadaybî. Hewt heşt denneyê girdî pirrî bî û fekê înan sewaxkerdey bî. Şanê serrnewî kê ma bi dost û merdimanê ma pirr bibi. Qeçekê werdî (qijî) bi meraq a bendedê merasîmê akerdişê denneyan bî.

Gama ki maya mi jî mexzena êmîşan denneyê fekakerde û veng dî. Bi riyêndo tirş a polê mi girot ez tê şanaya. Hewna mi raçiyê nêpersaybî, mi va: "Fethî... Fethî fekê dennî akerd û sincix û kesme qeçekandê mehla ra vila kerdî." Fethî wija di nêbi, şibi serneweyê emda xwi. ageyrayiş di maya min o tepişt û di şîleyê şidênayey day piro. Belingaz haya ci çiyê ra çinebî, hilp hip berma.

Fekê dennî ma akerdbi û mi bi destandê xwi êmîşê ki miyandê ci hêdî hêdî antîbî. abeê qandê xwi rê nê, qandê estanikvatoxa hunakari Xeci.

Xeci, pîrênda estanikvatoxi bî. Di seyekê ci estîbî; jew keyna bî, jew jî lajek. Xeci xwi û qeçekê xwi bi estanikan a jarî kerdê. Her şanê zimistanî zerreyê kê ci qeçanê zey mi şeşhewt serran a pirr bîyê. Werdeni, şimiteni, şîrine, cixara û gaza ay ma ser o bî. A serri êmîşê ay mi ser o bî. Her şan mi may û piyê xwi xapeynayê, mi vatê: Ez do şira embazdê xwi yê mektebî Xurşîtî het, piya dersê xwi biwana. Wija ra, dehîzêdo tang û tari ra mi xwi resnayê denneyê êmîşan û mi tûnikê çakêt û poltoyê xwi ver di veng kerdê. Timo mi ra vatê eferim lajê mi, eferim!

Heta goştaritoxê ci temam nêbiyê, Xeci dest bi estanikan nêkerdê. Verî çimê xwi çorşemdê xwi ra çamayê û vatê:

-Sado tiya dî yo? Ka Remo kotî di yo. Ka Cemo?

Mirîdî jew hazir biyê. Ay jî dest bi estanikanê xwi kerdê. Ne a ecizyayê ne jî ma mirdbiyê. Gama ki newe dest pey kerdê, vengê ci hêdî hêdî vijyayê. Qandê ki ma rind bieşnawê ma xwi erd ra kaş kerdê û ma waştê ma nezdiyê ay bibê. Dim a îcab nêkerdê, çende ki şiyê vengê ci berz biyê. Heyecan ameyê ci. Ma jî ze ay kewtê cezbe, dest û epê ma bêhemdê ma liwayê. A gami qurmê daran jî adirganî miyan di gim gim veşayê. Germê adirî û himê qeçekan zerê banî kerdê ze hemam. Xeci cixara cixara ra civistê û xorî xorî antê qirda xwi. Dûnê cixara pirnikandê ci ra pêl pêl viyayê. Dima vatê: Belê, ma amey kotî? "Mîrza Mehemed xortêndo vîst serre bi. Hewndê xwi di keyna padîşahê periyandî. Qandê heskerdişdê ay terkê dina bi. Rayda ey ser o hewt dêwî estîbî. Bi şimşêrê xwiyê dilejgî ya, serê înan jew bi jew cikerd."

Xeci, heta nîmedê şew ma rê estanikê dêw, perî, cin û ejdîhayan vatê û ma jî zerrîda xwi ra goştareya ay kerdê û ma qehremananê estanikanê dêwan biyayê û şimşêrêdê min o dilejgî estbiyayê. Qanê mi qandê (semedê nê efsaneyan recifiyayê, zerriya min bi nê şerguzeştan maema biyê.

Fethiyê bê gunay ê di şîlley marda xwi ra werdî tepiya, şi kujêndê odî di ronişt û dexeriya. Nimajî Fethî bi tayênda germi kewt. Nêşabi cadê xwi miyan ra werzo. Meştêrî taya ci giranêrî bî, fekê ci nêgeyrayê. Piyê min doktor ard ser, doktorî darû da ci û va : Nêweşiya ci çîyê niya grîpênda şenik a.

Labelê heyf! Roja hîrini birayê minê delalî çimê xwi yewrayî girotî û ma şîn û bermî miyan di verday.

E, nê bî vîst û panc serrî. No serencamo şîndar, heyatê min jahrdaye keno, ez jî zerrîda xwi di, a cinêka pîri ra, a estanikvatoxa gunakarî û gûnîni ra hezar û jew nefretî kena.

Labelê tenya -eke nêmerda- ez wazena înê a pîri bivîna û ci rê vaja: mi jî hes kerd. Mi jî Koyê Qafî ravêrnay. Ez jî kewta dêw û ejdîhayan miyan û înan di penpenc lej kena. Tenya çiyê mi ra kemî yo; şimşêrê zey şimşêrê "Mîrza Mehemed"î yo diejg.

Armanc, hejmar: 1, Stembol.
Kirdasî ra tadayox: N. Elî

Hunermendê şoreşger: Yılmaz Güney

Kendal NEZAN

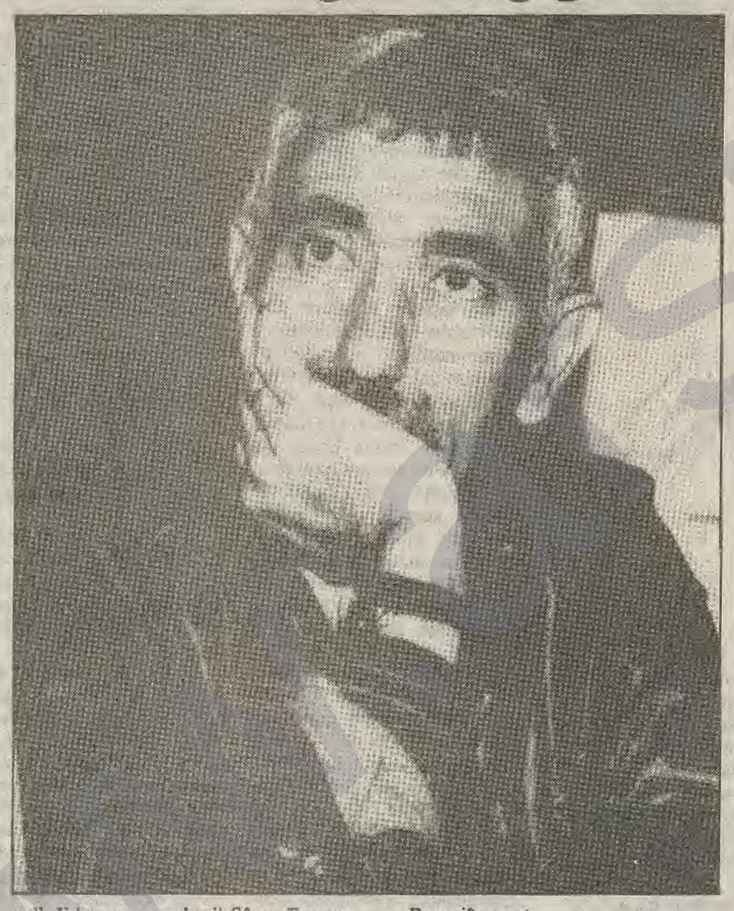

1937 Y. Güney li gundê Yenîce, di navçeya Adanê tê dinê. Diya wî Gulê ji eşîreke kurd a deşta Mûşê ye. Di salên şerê cîhanê yê pêşîn de welatê xwe terkandiye hatiye aliyê Adenê. Bavê wî Ahmed zaza yê Siwêregê bû, ji ber şerên eşîran hê di zarotiya xwe de li Adanê bi cih bûye. Heta 14-15 saliya xwe Yilmaz Guney her texlît karên piçûk ên ku lawikekî belengaz dikare di bajarekî wekî Adenê de bike dike: Pembûçinî, şagirtî li ber destên goştfiroşan, hwd... Di ber re jî ew diçe xwendegehê. Bavê wî dixwaze ku ew bixwîne û bibe katibê ser qapana pebûyê...

"Min teştek din dixwest, dibêje Yilmaz, lê min nizanîbû ev tiştê din çi ye".

1955 Bi awayekî vekirîtir dinivîsîne û ji ber nivîsarên xwe bi "propaganda komunîstî" tê sûcdar kirin, 7 sal û nîv zindan û 2 sal û nîv sirgûn didinê. (Dû re, cezayê wî dikeve salak û nîv zindan û 6 meh sirgûn). Sûcê wî: Di çîrokeke wî de, jinikekek gundî ji axê re dibêje: "Ewê rojekê dawiya we bê".

1958 Di filma "Alageyik" a Atif Yilmaz de dileyize û beşdarî nivîsandina senaryoya wê jî dibe. Mehkemên wî dom dikin.

1959 Mahkeme hukmê dawîn dide. Yilmaz xwe dide alî û dev ji xwendina xwe ya aboriyê, li Fakulta Aborî ya Stenbolê ber dide.

1961 Xwe dide dest û 18 meh di girtîgehê de dimîne. Li wê derê romana xwe ya pêşîn "Boynu Bükük Öldüler" (Ew Stûxwar Mirin) dinivîsîne ku tê de piranî ji jiyana xwe û malbata xwe îlham stendiye.

1963- Y. Guney dikeve şîrketeke belavkirina filmên sînemayê. Ew bajêr bi bajêr digere, filman pêşniyarî xwediyên sîneman dike. Di nav van filman de hinek zehf lê tesîr dikin, wekî yên Lutfu AKAD, xasma "Kanun Namina" (Li Ser Navê Qanûnê). Ew hindê çend senaryo û gelek çîrokan dinivîsîne. Wekî "Qralê Nexweşik ê Sînemayê" nav û deng dide. Di 5 salan de di bêtirî 60 filmên ticarî (yên melodramî) de dileyze.

1968- Karxweyê (patronê) wî bi mehkûmiyeta wî dihese û wî ji kar derdixe. "Ciyê komunîstan li cem min nîn e!"

Yilmaz Guney filma ku wekî ceribandina girîng a yekemîn a filmçêkiriya xwe dihesibîne, f, pêk tîne! "Seyit Han" (Seyit Xan, Bûka Axê). Ev film li ser adetên Kurda ye û ê li Kurdistanê hatiye kişandinê.

1972- Dîsa zindan, ji ber ku xwendekarên şoreşger ên firar li mala xwe hewandiye û veşartiye. Di girtîgeha leşkerî ya Selîmiye de rêzke çîrok û name dinvîsîne: "Selimiye Üçlemesi" û "Selimiye Mektupları".

1974- Çend hefte piştî azadbûna xwe, wî bi kuştina hakimekî Tirk sûcdar dikin û 18 sal ceza didin wî.

Ew di zîndanê de 3 senaryo "Sürü" (Kerî), "Yol" (Rê), "Düşman"(Dijmin) û du pirtûk dinivîsîne: "Oğluma Hikayeler" (ji kurê min re çîrok) û "Soba, Pencere Camı ve iki Ekmek İstiyoruz" (Em sobe, şûşeya pacê û du nan dixwazin). Ji ber pirtûka wî ya qedexekirî "Faşizm Üzerine" (Li ser faşîzmê), 7 sal û nîv cezayê nû û 2 sal û nîv jî sirgûn didinê. Û ew qas cezayê din jî ji bo benda wî "Siyasi Fraksiyonlar Üzerine". Ji ber nameya ku ji Sênor Fernando HERRERAA, sermiyanê Festivala Valadolid (Espanya) şandiye 5 sal cezayê din jî dixwe. Li ser hev cezayên wî digihên 100 salan.

Filmên wî "Sürü" (Kerî), "Düşman" (Dijmin), "Arkadaş" (Heval) li Tirkiyê qedexe dibin. Kerî, ku çîroka eşîreke koçerên Kurd ên ku keriya xwe dibin Enqerê ye, li Awrûpayê zehf tê ecibandin.

1980- Piştî darbeya leşkerî ya 12 Îlonê herwekî îmkana ku ew li welatê xwe filman çêke an bide çêkirin namîne, Y. Güney firar dike û tê li Fransayê cîwar dibe. Berî hatina xwe, wî ji zindanê filma Yol (Rê) bi hevkarê xwe Şerîf Gören dabû kişandin.

Ev film ewê di Festivala Nawneteweyî ya Cannes'e ya 1982 de xelata zêrîn bistîne û di dinyayê de deng bide.

1981- Remza berxwedana dijî rejîma leşkerî Yılmaz Güney di qanûnê de ji netewahiya (milliyeta) Tirkiyê tê avêtin. Filmên wî, pirtûk, afîş û wêneyên wî tên qedexekirin.

1982-1983- Pêkanîna filma "Dîwar" li ser zîndanên zarokan li Tirkiyê. "Ew Stûxwar Mirin" bi zimanê Fransizî derdikeve.

24 Sebat 1983- Yılmaz Güney tevî çend ronakbîrên Kurd ên navdar li Parîsê Enstîtuya Kurdî datîne ji bo parastin û pêşvebirina çanda Kurdî.

9 Îlon 1984- Di saet 5.30 de Yılmaz Güney li nexweşxaneyek Parîsê wefat kir.

Bawerî bi dendika xoxê bîne, bi qewta xwe ewle be

Lawikê piçûk, ji bo ku dendika xoxê bi diranên xwe bişkêne, zor dida xwe.

Bavo jê re got:

"Kurê min!... Tu nikarî dendika xoxê bi diranên xwe bişkênî!"

Lêwik, dîsa bi diranên xwe zor da dendika xoxê. Qalikê dendika xoxê ya hişk û kertikî ku dirûvê lastikên trektorê pê diket, rûkê diranê wî dileqiya.

Bavo careke din deng lê kir û got:

"Kurê min, dendika xoxê hişk e, heyfa dinanên te ne."

Lêwik serhişkî dikir. Wî dê her ev dendika hişk bişkênanda. Danî erdê û bi pehniya sola xwe pê lê kir. Dendik ne dişkiya.

Lêwik got: "Heger tu rikoyî bî, ez ji te hê rikoyîtir im."

Vê carê bi destê xwe rahişte kevirekî, xwest ku wê bi kevir bişkêne. di her lêdanê de, dendik bi alîkî ve dipengizî.

Bavo gotê: "Kurê min dendika xoxê pir hişke. Bi wî kevirê biçûk tu nikarî bişkênî!."

Lêwik bi hêrs dendik da ber lingan. Dendik pengizî çû kete nav axa nik pompa avê. Lêwik bi hêrs pê lê kir û ew qenc binaxî kir.

Çend rojek di navberê re derbas bûn Lêwik dendika xoxê ji bîra kiribû. Ji xwe re bi zarokên taxa gecekonduyê re dilîst. Bavo gazî kir û got:

"Ev çi ye kurê min?"

Lawik li aliyê ku bavê wî bi tiliya xwe dinimand, nihêrî. Gîhayekî biçûk, şîn î dupelî le ber çavên wê ketin û got:

"Giya ye."

Bavo got:

"Ne gîha ye."

"Ev terha dara xoxê ye. Ji wê dendika xoxê ya ku te ne dikaribû bi diran û kevir bişkênanda derhatiye."

Lêwik ew dendika hişk û rikoyî bi bîr anî. Dendika ku ne bi diranê xwe û ne jî bi kevir û pêhna karibû bişkênanda, welê guherî bû, bibû terhek. Vê terha han dê bewn bida û bibûya darek, wê gulçîçek vxwdana... xox bidana. Heyirî...

Bavo jê re got:

"Kurê min... çi çax û di bin çi nîrî de dibî bibe, gava ku serê te kete tengasiyê, dendika xoxê bi bîr bîne. Te ew dendika ne bi diranê xwe û ne jî bi kevir dikaribû bişkênanda. Lê dendika ku dikeve nav axeke nangîr, roj tê , ew qalika hişk parçe dike, erdê vediqelişê û şîn tê.

Lawê min ê rindik, de ka çi ye, ya vê qewetê dide dendikê?

Dendik, qeweta perçekirina qalika xwe ji nakokiyên navxweyî distîne, kurê min. Her tişt di nava xwe de ji dûriyên xwe disitirîne. Her tişt di nava xwe de xwedî kakilê xwe guharandinê ye.

Lawik guh bi badorî dida ser bavê xwe û ew guhdarî dikir.

Bavo bi ken gotê:

"Bawerî bi dendika xoxê bîne.

Bi qeweta xwe ewle be!...

Nerihetiyên Piçûk Digêhîjin Hev û Dibin Nexweşiyên Mezin

Lawik got:

"Ez naçim doktor."

Bavê wî gotê:

"Çima?"

Lawik got:

"Ez ji derziyê ditirsim."

Diya wî lê hêrs bû û gotê:

"Ku tu ji derziyê bitirsî, tu ê jî ji nexweşiyê nefilitî."

Lawik got:

"Ez naçim doktor."

Bavê wî got:

"Binêre, lawê min î rindik. Baş guhdariya min bike. Tu nexweş î. Ji bo ku tu ji nexweşiyê bifilitî, divê doktor li te binêre û bi nexeweşiya te bizanîbe. Divê rêyekî nîşanî me bide û derman binivîsîne."

Lawik got:

"Ez derman venaxwim, derman tehle."

Diya wî got:

"Bimire, wê çaxê"

Bav domand û got:

"Hinek meriv hene mest û mezîni in kurê min. Ew jî ditirsin ku biçine doktor. Raste rast wekî te. Dizanin ku ew nexweş in, lê ditirsin ku doktor ê navê nexweşiya wan bi lêv bike. Natirsin ku bi nexweşiya xwe ve dijin, lê ji navê nexweşiyê, ji hînbûna navê nexweşiyê, ji hinbûna navê nexweşiya xwe ditirsin. Lê divê tirsa me ne ji doktor, ji derziyê, ji tahliya derman û ji navê nexweşiyê be, tirsa me dive ji nexweşiyê bi xwe be, kurê min. Ku em bi nexweşiyê nizanibin, nexweşî wê serê me bixwe û biqedîne. Lê ku em bi nexweşiyê bizanibin, emê serê wê bixwin û biqedînin."

Lawik got:

"Ez nikarim serê nexweşiyê bixwim û biqedînim."

Bavê wî keniya û gotê:

"Em ê zora nexwekşiyê bibin."

Lawik got:

"Ez derman venaxwim. Derziyê jî naxwazim û ez naxwazim zora nexweşiyê jî bibim."

Bavê wî kefa destê xwe da ser eniya lawik û gotê:

"Agir li te rabûye."

Lawik got:

"Ez derman venaxwim."

Diya wî got:

"Jahrê bixwe!"

Bav gotê:

"Binêre, awê minî rindik, rikebar nebe. Rikebarî tiştekî xirab e. Ku em neçin doktor, nexweşiya te dê bi pêşkeve. Ku em nikaribin di wextê de rê lê bigrin, tu dê bimrî. Dibe ku nexweşiya te anuha ne ewqas giran be, lê hertişt di destpêka xwede piçûk e, roj bi roj mezin dibe û şax davêje. Ku best û newal nebin, çemên mezin jî nabin, deryayên mezin jî nabin... zarokên piçûk mezin dibin û dibin merivên mezin ... nerihetiyên piçûk digêhîjin hev û dibin nexweşiyên mezin... derewên piçûk berhev dibin û rê li derewên mezin vedikin... Çewtiyên piçûk digehîjin hev û dibin sedemên çewtiyên mezin..."

"Ez naçim doktor, ez încazan dixwazim."

"Ma vê zivistanê jî încaz dibin, kurê min?"

Diya wî gotê:

"Ku tu biçî doktor em dê ji te re încazan bikirin."

Lawik got:

"Ez încasan jî naxwazim... naçim doktor jî..."

Bav got:

"Êşa derziyê, tahliya derman derbas dibe û diçe, kurê min . Ku em xwe nedin ber êş û tahiyên kêmwext, em ê nikaribin ji êş û tahliyên hertimî bifilitin. Divê em netirsin... tirsa ji derziyê alîagiriya nexweşiyê ye. Tirsa ji derman piştgiriya nexweşiyê ye. Ku em xwe bidin ber êşa derziyê, em ê zora tirsê bibin. Dema ku em zora tirsê bibin, emê zora nexweşiyê jî bibin... de ka anaha bibêje, kurê min î rindik ma tu aîgirê xwe yî an tu alîgirê nexweşiyê yî."

Lawik got:

"Ez alîgirê încasê me."

Dayik hêrs bû û got:

"Çewtiya te ye... tu rû didî lawik... ji dêla ku tu peyvên zêde bikî, wî bide ber hemêza xwe û em bibin. Digirî bila bigirî."

Lawik dest bi girî kir û got:

"Ez naçim doktor."

Bav gotê:

"Negirî. Guhdariya min bike. Tu zarokekî piçûk î. Ez û diya te mezin in. Ku em bixwazin em dikarin her yek bi aliyekî te bigirin û bibin doktor. Tu nikarî li ber xwe bidî. Nabe ku ji bo başiya te, em her tiştî bi darê zorê bi te bidine kirin, ne wusa? Daxwaza min ew e ku baweriya te bi me hebe... Baweriya te hebe ku çûyina doktor baş e û tu bi daxwaza dilê xwe bi me re werî em biçin doktor."

Lawik got:

"Ez naçim."

Bavî wî kenê xwe ne girt.

Lawik got:

"Tu çima dikenî?"

Bav got:

"Hinek meriv hene, wekî ku tu ji doktor ditirsî, ew jî ji şoreşê ditirsin... di xizaniyê de, di zor û zulmê de dipehijin, lê dîsa jî ji şoreşê ditirsin, şoreşa ku wê wan xelas bike... ez bi vê yekê dikenim."

Lawik got:

"Şoreş çi ye?"

Bav parîkî fikirî û dûre gotê:

"Ku ez bikaribim te serwext bikim ku tu ji doktor netirsî û biser bikevim ku te bibime doktor, ev ji bo te şoreş e."

Lawik dest pê kir bi deng giriya û got:

"Ez şoreşê naxwazim... ez incazan dixwazim..."

Werger: Temo Zêrîn

XAÇEPIRS

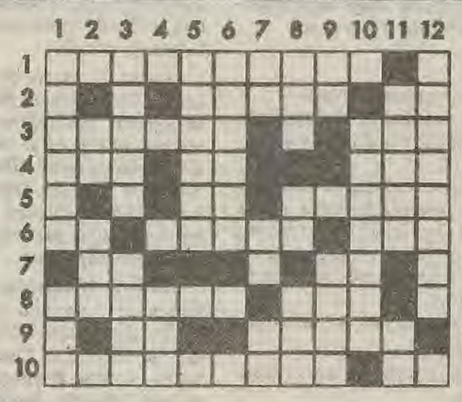

Çeperast:

1- Qela li Ciz'ra Bota 2- a) Rê heval, hevalê ku mirov lê guman be.(berepaş) b) Li kêderê ye (pirsek) 3- a) Xwuda. b) Heyî standin. 4- a) Kesên ku ji dê û bavek' bûye. b) Notayek. c) Bi Tirk' bav, kal. 5- a) Vexwarina me ya yekem. b) Di d'roka Mezopotamya da navê dewletek'.(beropaş) 6- a) Bi kûrt' nabe, nexêr b) Meqeme ya ku li mal tê çêkirin. (berepaş) c) Niha, elan. 7- a) Sûret. b) Avaze k' gaz'kirinê (berepaş) 8- a) Navê teyrek' hov. b) Di Anadoli yê navê dewletek'. 9- a) Notayek. b) Alim, zana (piran' di derheqê meselên d'n' de.) 10- a) Sekreterê PDK-T di sala 1966 de ji aliyê dewleta konlonyal'st hate şeh'd kirin. b) Ling.

Serejêr:

1- a) Navê gulek', b) Heq. 2- a) Notayek (berepaş) b) Nejadê ku Kurd li tên. 3-a) Serok, Pêşewa. b) Edet'. 4- Li Kurdistana başûr pêş navek' mezint' yê. 5- Navê çiya yê agir' bi Ermenik'. 6- ..... a nar'n destanek Kurd'. 7- a) Remza elementa germ'yum (berepaş) b) Stran (bi Tirk'). c) Remza M's ,sifir (berepaş). 8- a) Zarava k' Kurd'. b- Î bikeve navberê dibe ensturmanek m'toloj'k. c) Reng û reng. 9- a) Bers'vek wek bibe ∫' di be nabe ∫' dibe. b) Ji birayê mezinra tê gotin (berepaş) 10- Li Kurdistana Iranê navê bajarek' (berepaş) 11- a) Pişt' cot kirinê ew tê kirin. b) Mam. 12- Pira ku navbera Batman û Meyaferq'nê.

Bersva hejmara berê:

Çeprast:

1- a) Mem û Z'n. b) Îlos. 2- a) Abe. b) Aş. c) Fed'. 3- a) Mû. b) Er. c) Sol. 4- a) Oremar. b) Asala. 5- a) Lav. b) Ar. c) Tab. 6- a) T'. b) Ab. c) Qe. 7- a) Aşît'. b) Ekin. 8- a) Avir. b) Derd. 9- a) Bide b) N'r. c) Ld. 10, a) Kiwês. b) Erb'l.

Serejêr:

1- Mamosta. 2- a) Ebûr. b) Îşlik. 3- a) Me. b- Le. c) Di. 4- a) Ema. b) Taew. 5- a)Zarav b) V'. 6- a) Îş. b) Ins. 7- Apor'. 8- a)Sar. b) Re. 9- a) Îlos. b) Fed. 10- a) Folat. b) Kelb. 11- a) Od. b) Laqird'. 12- Siyabend.

Mehmed Uzun: Genç arkadaşların Kürtçe yazmasını arzuluyorum. Kürtçe, kürtlerin ruhudur

Yeni bir dil yaratmak zorundayız

"Bizden önceki entellektüel kuşaklarla ilgili bilgimiz çok zayıf. Ayaklarımızı sağlam yere basamıyoruz. Kaybolmuş, isimsiz kalmış çok sayıda aydınımız var. Edebiyata ya da politikaya hayatlarını vermişler. Ama biz onları bugün tanımıyoruz, onlara ulaşamıyoruz. Büyük bir haksızlık bu, büyük bir vicdansızlık."

Kültür Servisi- Antolojiya Edebiyata Kurdî (Kürt Edebiyatı Antolojisi) ni yayına hazırlayan Mehmed Uzun'la antolojinin hazırlanışı sırasında karşılaşılan güçlükleri, Kürt dili ve edebiyatının dünü bugünü ve geleceğini konuştuk.

- Kürtçe yazıyorsunuz. Kürtçe yayımladığınız bir de romanınız var. Şimdi bir de Antolojiya Edebiyata Kurdî adlı çalışmayı hazırladınız. İsterseniz dilden başlayalım...

Kürtçe yazmak gerekli. Ben özellikle genç arkadaşların Kürtçe yazmasını arzuluyorum. Çünkü Kürtçe, kürtlerin ruhudur. O ruh bizim diğer kültürlerle aynı düzeye gelmemizin, onlarla diyaloğun bir yoludur. Kürtce yazarken herkes için söz konusu olacak zorluklar var tabii. Dönem dönem yapılmış bazı çalışmalar dışında önümüzde yazılı bir edebiyat mirası modern anlamda yok. Bunu biz yapmak zorundayız. En büyük zorluk bu. İkincisi, yazacağınız, yaratacağınız dil bugünün okuyucusunun ruh halini kavrayabilecek bir dil olmalı. Bugünün okuyucusunun ruh haliyle bundan üç-dört yüzyıl önceki okuyucunun ruh hali çok farklı. Bu nedenle, klasik edebiyatın, çok zengin olan Kürt sözlü edebiyatının dili buna uygun değil. Bunu siz yaratmak zorundasınız.

- Zaman ve ruh hali farklılığından söz ettiniz. Bunu biraz açar mısınız?

Ben kendi yaşadıklarımı söyleyeyim. Kürtçe yazmaya başladığımda en basit cümleleri bile kurmakta çok büyük güçlük çekiyordum. Kürtçe konuşulan bir yerde büyüdüm. Yedi yaşına kadar Türkçe bilmiyordum. Konuşma dili olarak hiçbir sorunum yoktu, ama yazmaya başlayınca çok büyük sorunlar çıktı. Kürtçe yazmaya çalışıyordum ama, mantık Türkçe'ydi. Bunu aşabilmek için var olan bütün Kürtçe metinleri okudum, analiz ettim. Kürtçe'nin dil mantığına varabilmek için yazı egzersizleri yaptım. İkincisi; Kürt sözlü edebiyatına yoğun bir biçimde eğildim. Uzun yıllar, Suriye'de, İran'da, Irak'ta dengbejlerle birlikte oldum; destanları, öyküleri, türküleri dinledim, kasete aldım, tek tek gözden geçirdim. Üçüncüsü de, profesyonelce bakmak, meslek edinmek gerekli. 1975-76'dan bu yana Kürtçeyle çok yoğun bir ilişkim var. Her gün yazıyor, okuyor, uğraşıyorum. Böylece, Kürtçe, benim ilk dilim haline geldi. İşin ilginç yanı şu, ben bunu beş bin kilometre uzakta yarattım.

- Kısaca, Kürtçe'yi, beş bin kilometre uzakta öğrendiniz...

Edebi dil olarak, evet... Zaten bizim sorunumuz da bu. Bugünkü Kürt insanının ruh halini anlatacak yeni bir dil yaratmak zorundayız. Kaynağımız klasik ve sözlü edebiyattır. Bunlara başvurup kendimize yeni bir dil yaratacağız, aynı zamanda bu dilin diğer dillerle eş düzeyde olmasını sağlayacağız. Bu çok zor bir iş, ama, Kürt aydınları, özellikle Türkiye'de yaşayan Kürt aydınları, bunu başarmak zorundalar. Eğer bunu yapamazsak, tüm mücadelelere rağmen gelecekten pek umutlu değilim. Bu yüzden de, ben devamlı dil sorununu öne çıkarmaya çalışıyorum.

-Sürekli olarak bugünkü ruh halinden söz ediyorsunuz. Bu ruh haline uygun bir dil sizce nasıl olmalı?

Daha dinamik, daha rahat ve bugünkü Kürt insanını, yaşadıklarını kesinlikle anlatabilmeli. Bugünkü Kürt insanının yaşadıklarıyla, bırakalım üç-dört yüzyıl önceyi, kırk yıl öncesi bile çok farklı. Toplum değişti. Toplumsal ilişkiler değişti, Kürtler o zaman çok izole yaşıyorlardı. Şimdi o eski, kapalı topluma özgü ilişkiler aşıldı. Kürtler açıldı. Büyük şehirlerle, diğer kültürlerle, dillerle ilişkiler çok daha yoğun. Bunlar doğal olarak Kürt insanının psikolojik durumunu çok yakından ilgilendiriyor.

Ahlâki sorumluluk

- Çok uzun yıllardır Kürtçe yazan bir yazar olarak, bunun nasıl yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Burda arkadaşlarla görüştüğümde, Kürtçe'nin önemi, enformatik gücü, Kürtçe'yle yazmanın kitlelere ulaşmak için gerekli olduğu söyleniyor. Bunların hepsi doğru, fakat en önce, bu dilin kavranmasını sağlamak zorundayız, bu dilin aydınları olarak. Öğrenmeli ve öğretmeliyiz.

-Adeta bir okuma yazma seferberliği...

Evet... Mesela ben başka bir dille kendimi daha rahat ifade edebilirdim. Ama Kürtçe'yi tercih ettim. Bunun hiçbir politik-ideolojik sebebi yoktur. Benim bir Kürt, Kürtçe'yle doğmuş bir aydın olarak kendi dilime karşı ahlaki ve vicdani bir yükümlülüğüm var. Tehdit altında olan bir dilin kurtarılması, geliştirilmesi söz konusu. Bunlar yan yana konulduğunda ahlaki yan daha ağır basıyor. Biz bunu yapmak zorundayız. Kürtler çok fazla acı çekiyor, her tarafta büyük bir baskı altındalar. Eğer dilde kaybedersek, çekilen acıların, verilen mücadelelerin hiçbir anlamı olmaz.

-Dilde kazanırsak politikada da kazanırız mı diyorsunuz?

Elbette. Çünkü dil, iktidar ögesidir, iktidar gücüdür. İnsanın kendi kimliğine varabilmesidir. Bu nedenle, Kürtçe konuşabilen, düşünebilen arkadaşların Kürtçe yazmasında büyük fayda var. Sadece edebiyatta değil, her alanda Kürtçe yazılmalıdır. Bunlar birbirini tamamlamalıdır. Kendi aramızdaki çekişmeleri, çatışmaları birbirimize bu dille anlatmalıyız. Kendimizi dünyaya bu dille anlatmalıyız. Sizin yazacaklarınız, benim yazacaklarımı güçlendirecektir. Benim de sizin yazacaklarınızdan öğreneceklerim var. Birbirimizi tamamlamalıyız. Çünkü büyük bir siyasi farklılığımız var. Bu siyasi farklılığı bu dille konuşmak zorundayız.

Mehmed Uzun

- Uzun yılları alan bir antoloji hazırladınız. Bu sırada nelerle karşılaştınız...

Bu bir ekip çalışmasıydı. Benimle birlikte işinin uzmanı yirmiye yakın arkadaş çalıştı. İranlı, Suriyeli, Iraklı, Türkiyeli, Kafkaslı. Her yöreden, her parçadan çok yoğun bir emek ve katkı söz konusu. Bu arkadaşların çabası olmasaydı, benim tek başına altından kalkacağım bir iş değildi.

- Antolojiyi hazırlarken sizin için neydi önemli olan? Neleri dikkate aldınız?

Kürt edebiyatının zenginliğini, çeşitliliğini, ilginçliğini ortaya çıkarmak önemli oldu. Yazar ve metin seçiminde ideoloji, siyaset, örgüt, parça, lehçe, bölge esas alınmadı. Kürt edebiyatındaki yeri ve okuyucu için önemine göre seçim yapıldı. Şimdi tabii ki, Irak'taki Kürt edebiyatıyla Türkiye'dekini karşılaştıramazsınız. Çünkü Irak'ta Kürtçe hiçbir zaman yasaklanmadı, 1925'den bu yana eğitim dilidir. Yani sürekliliği olan bir edebiyat söz konusudur. Tümünü almazdık; edebi gelişme dönemlerine göre, Kürt dili ve edebiyatına yararlı olmuş, eserleriyle katkıda bulunmuş şair ve yazarları seçtik. Tabii, bu işin uzmanı arkadaşlarla konuşarak, onların görüşlerini alarak...

- Türkiye söz konusu olduğunda...

Türkiye'deki Kürt yazar ve şairlerin hemen tümünü aldık. Çünkü yazılan eser çok az ve bunlar da çok büyük fedakârlıklarla yazılabilmiş. Çünkü Kürtçe zengin bir edebi yaşam söz konusu değil. Sadece 1930'larda nisbeten yaşanmış.

- Kürtçede birçok lehçe var, bu sorunu nasıl aştınız?

Prensip olarak, lehçeleri değiştirme yerine, olduğu gibi koruma kararı aldık. Ama Kiril ve Arap alfabesiyle yazılmış bütün eserleri Latin alfabesine transkribe ettik. Antolojinin arkasına da Kurmance-Zazaca ve Kurmance-Soranice iki sözlük koyduk. Böylece, Kurmance okuyan bir arkadaş, Zazaca ve Soranice'yle tanışıyor, onlardan yararlanabilme olanağına kavuşuyor. Bir de okuyucu, 100'e yakın yazar ve şairi bir arada bulabiliyor. Sözgelimi, Türkiye'deki Kürtler için İranlı, Suriyeli, Iraklı, Kafkaslı Kürt yazarların yüzde doksanı çok yabancı, bilinmiyor. Antolojinin Türkiye'de yayımlanmasının böyle bir önemi de var. Bir başka prensip de şuydu; yaşayan bütün yazarlarımıza ulaşmaya çalıştık. Onlarla uzun mülakatlar yaptık. Hayatta olmayan yazarlarla ilgili olarak da, uzman arkadaşlara yazılar yazdırdık. Bunun dışında da, benim Kürt edebiyatı tarihiyle ilgili uzun bir çalışmamı koyduk. Bu da benim açımdan ahlaki bir yükümlülüktü.

- Ulaşamadığınız, hakkında hiçbir bilgi bulamadığınız yazarlar da olmuş olmalı...

Var tabii. Birçoğuna ulaşamadık, birçoğuyla ilgili bilgi bulamadık. Mesela Boti adında bir şair var. 1930-40 döneminde dergilerde çok güzel şiirleri yer almış. Geleneksel üslupta modern bir dil yaratmaya çalışmış. Onunla ilgili hiçbir yerde hiçbir bilgiye rastlamadık. Bir de şunu gördüm; her bölgenin kendine özgü bir anlatım biçimi var. Serhat bölgesindeki anlatımla, Mardin Ovası'ndaki anlatım bile çok farklı. Arkadaşlar bunu bir karmaşa olarak görüyorlar. Tersine ben, metinlerin içine girdikçe, bunun büyük bir zenginlik olduğunu gördüm. Ama biz bu zenginliği gün ışığına çıkaramıyoruz. Şimdi, mesela Irak'ta zengin bir Kurmance edebiyat var. Ben bu kadar zengin olduğunu bilmiyordum. Bu benim için çok sevindirici oldu. Biz orada sadece Soranice bir edebiyat olduğunu sanıyorduk.

- Türkçe yazan Kürt şair ve yazarları için, Türk edebiyatı içinde yer aldıkları şeklinde değerlendirmeler var. Antolojiden anlaşıldığı kadarıyla siz bu konuda daha çok tersini düşünüyorsunuz sanırız...

Bana göre Kürt yazarıdırlar. Çünkü, doğdukları şehirler, Kürt tarihi, kültürü, dili, gelenek ve görenekleriyle yoğrulmuş. Tümüyle bir Kürt ruh hali söz konusudur. Ahmed Arif'in şiirini bir Türk şair yazamaz. Yaşar Kemal'in romanlarını İstanbullu bir Türk yazar yazamaz. Bana göre bu yazarlarımızı dışlamamak gerekiyor.

Kürtçe yazmaları talebinde bulunamazsınız. Yazamıyorlar. Burda reel bir durum var. Bizim yapacağımız, bence bu yazarların eserlerini Kürtçe'ye çevirmek. Bu bir zenginlik getirecektir. Arada bir iletişim, diyalog kurulacaktır. Hatta burda, iki dilde kitaplar neden yayımlanmasın? Bu, dünyanın her yerinde oluyor. Yani böyle tartışmalarla zaman kaybetmek yerine bunu yapalım diyorum.

Kürt Edebiyatı Antolojisi uzun bir çalışmanın ürünü

Antolojiyi, daha çok Kürtçe romanlarıyla tanınan ve halen İsveç'te yaşayan Mehmed Uzun hazırladı. Kürdistan'ın her parçasından, Kafkasya kürtlerinden ve Avrupa'da yaşayan 100'den fazla Kürt yazar ve şairin tanıtıldığı kitaba, 30'dan fazla yazar da yazılarıyla katkıda bulundu, Mehmed UZUN'un redaktörlüğünde 20'ye yakın işinin uzmanı bir ekip tarafından gerçekleştirildi.

Antoloji, modern Kürt edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilen 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar edebiyatın çeşitli dallarında eserler vermiş yazarları kapsıyor. Kürtçenin her üç lehçesinin de -Kurmanci, Sorani, Zazaki- yer aldığı antoloji, Kürt edebiyatı tarihini özetleyen bir araştırmayla başlıyor.

Kürt yazar ve şairlerinin biyografilerinin de verildiği kitapta, sanatçıların yapıtlarından çeşitli örnekler de yer alıyor. "*Kürt Edebiyatı Antolojisi*" bu alanda araştırma yapanlar için bir kaynak eser özelliği taşıdığı gibi, Kürtçe okurunun önünde yeni kapılar açıyor.

"Kürt Edebiyatı Antolojisi"nde yer alan yazar ve şairler:

Fuad Temo, Evdırehim Rehmiyê Hekar', Şêx Evdırrahmanê Axtep', Mele Ehmedê Xas', Şêx M'hemed Kerbela, Usman Efend'yo Bab'], Z'var, P'remêrd, Şêx M'hemed Can, Faik Bêkes, Celadet El' Bedirxan, Kamuran El' Bedirxan, Ereb Şemo, Fêr'k Eg't Polatbakov, Şêx Esker', Reş'dê Kurd, C'gerxw'n, Ebdullah Goran, Osman sebr', Em'nê Evdal, Elaed'n Secad', Ehmed Nam', Casimê Cel'l, M.E.Bot', Hesen Hişyar, Heciyê C'nd', Enwer May', Hesenê Qedr'can, Dildar, Fa'k Bucak, Nured'n Zaza, El'yê Evd'lrehman, Hejar, Kemal Badili, Taha Mezher May', Se'dê İbo, Reh'm Qaz', M'kay'lê Reş'd, Sebr' Botan', Semşmm'md Bender, Ahmed Ar'f, Esme Ocak, Abdurrahman Durre, Karlênê Çaçan', Nac' Kutlay, M. Em'n Bozarslan, Emer'kê Serdar, Husên Ar'f, Tor', Yılmaz Güney, Kemal Burkay, Eskerê Boy'k, Tos'nê Reş'd, İhsan Aksoy, Şêrko Bêkes, Rojen Barnas, Deham Ed'lf'tah, Orhan Kotan, Munzur Çem, Let'f Helmet, Mahmut Baks', Ebdullah Pêşew, Ebdulremen Muzûr', Şa'nê Bek'rê Sorekl', Şukru B'lg'ç, Ferhad Şak'l', Babayê Keleş, Husên Hebeş, Koyo Berz, S'warê Êlxan'zade, Kurdo Husên, Hama Sa'd Hesen, A.H'cr' 'zgoren, Ref'k Seb'r, Xel'l D'hoki, Maim'san'], Şerzad Hesen, Mehmet Uzun, Zeynelab'din Zinar, Bavê Nazê, Muhsin Qoçan, Mahfûz May', Rêkeş Amed', Ehmed Peran', Hesenê Metê, Muêyed Tey'b, Aydin Alp, Xebat Ar'f, İdr's Çelk', F'rat Cewerî, Ferhad P'rbal, Derwêş M. Ferho, Dilaverê Zang', Yılmaz Odabaşı, Qadir Reş'd, VavarKux'.

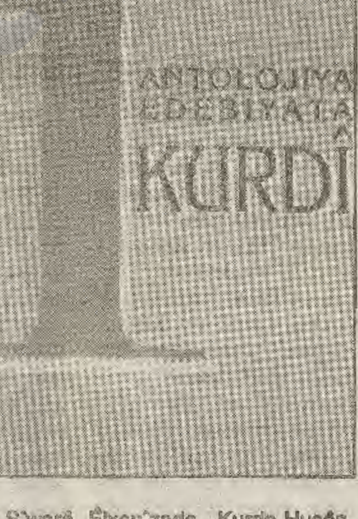

Antolojiya Edebiyata Kurdî
(Kürt Edebiyatı Antolojisi, 2 cilt)
Hazırlayan: Mehmed UZUN
Tümzamanlar Yayıncılık

Bu hamura daha çok su gerekecek

Ahmet ÖNAL

Kürt ulusal edebiyatının tarihine baktığımızda, onun da bir çok ulus gibi köklü bir edebi geçmişe sahip olduğunu görürüz. Kürtler, felsefeyle örülmüş bir edebi tarihe sahip; farklılıkları derinleştiren, sürekliliği ve akıcılığı olan bir edebi tarihtir bu.

Kürtler, uygarlığın beşiği Mezopotamya'nın ortasında yer almış en eski halklardan olmasına karşın, yazılı edebi ürünleri azdır. Bunun nedeni edebi eser vermemiş olmaları değil, yarattıkları değerlerin barbar istilalar sonucunda yitip gitmesi ve yeniden, sıfırdan üretmekle karşı karşıya kalmalarıdır. Yakın tarihimizde de tanık olduk; birçok paha biçilmez değerdeki yazılı esere operasyonlarda el konarak yok edildi.

Ekrem Mayı, tüm ömrünü verdi eserlerine. Ama Mayı'nın geleceğe armağan ettiği divanlar, son yirmibeş yıl içinde yakılarak yokedildi. Benzer ve değişik yöntemlerle yok edilen eserlerin elde kalanlardan daha fazla olduğu, ne yazık ki bir gerçek.

Komşularıyla hep savaş halinde olan, ülkesi sürekli işgal altında tutulan bir halkın edebi eserlerini korumasının zorluğunu, en iyi Kürt aydınları bilir. Bilir bilmesine ancak, elde kalanları yeterince koruyup değerlendirdiği de sanılmamalı. Bu, kendini yeniden yitirmeye bırakmak olmaz mı? Öte yandan bir de, çoğu Kürt aydınının Kürtçe değil de Farsça, Türkçe ve Arapça yazmalarındaki rahatlığı düşündüğümüzde...

Edebiyatımıza yönelik bu çok yönlü saldırıyı nasıl püskürteceğiz?

Okuma fukarasıyız

Sorun, hiç de basit değil. Tüm geri bıraktırılmış halklarda olduğu gibi, Ortadoğu'da, özellikle de Kürtlerde okuma alışkanlığı yok. Yani gerçekliğimizden biri de okuma fukarası bir halk oluşumuz.

1950'li yıllara kadar okuma yazma, çoğunlukla medrese ve camilerde Arap alfabesi üzerinden elit imam kesiminin tekelindeydi. Cami ya da mederese dışından birileri, "okuduğun nedir?" diye sorduğunda, okur bu soruyu "Kur'anı Kerim okuyorum" diye yanıtlardı.

Bu ve benzeri şeyler, çok sayıda Kürt klasik edebi eserinin yitirilmesine, sahiplenilmemesine ve halka yansıtılmamasına neden oldu. Dilden dile anlatılan destanlar, dengbejlerce yaşatılan sözlü edebiyat bir tarafa bırakılırsa, çok sayıda paha biçilmez tarihi ve edebi eser, yazarıyla birlikte böylece kayboldu. Sömürgecilerin elindeki teknoloji ve iletişim araçlarının gelişmesi karşısında giderek yok olmaya yüz tutan sözlü Kürt edebiyatının kıyıda köşede kalanları yazılı edebiyat haline getirilemezse -Celîlê ve Ordixanê Celîl kardeşlerin Destanê Kurdî (Zargotin) adlı çalışmasınıyazılı edebiyata kazandırılmış örnek bir çalışma olarak burada analım,- kalıcılaşamayacak, gelecek kuşaklara ulaşamadan yok olacak.

"Vî hevîrîra gelek av peviste"

Öğrenmeye yönelen Kürt okur ve araştırmacısı, uzun yıllar diğer dillerden okuma ve yazmaya, sömürgeci eğitimin de yönlendirmesiyle adeta teslim oldu. Yine de, tarihimizde çok değerli bilgin, edebiyatçı ve aydın da her zaman vardı ve var olageldi. Ata ve dedelerimiz bizlere altın değerinde sayfalar bıraktı. Özellikle de şiir alanında. Ama biz ve çocuklarımız ne yazık ki o değerli şairlerimizi, bilginlerimizi tanımıyoruz. Çok sayıda Kürt, onların isimini bile duymuş değil. Onları tanıtmak için çok çaba harcamak gerekiyor. Bir Kürt atasözünde de söylendiği gibi "Vî hevîrîra gelek av peviste", yani "Bu hamura daha çok su gerekecek". Roj, bu perspektifle her sayısında Türkçe ya da Kürtçe olarak bu sanatçı ve aydınları tanıtmaya çalışacak.

Kaybolan eser ve yazarları yeniden öğrenmek, tanımak ve tanıtmak, Kürt aydını için yeni bir kıta keşfetmek gibi bir şey olacak...

Evrensel Kültür dergisinde bu ay

Kültür Servisi- Bu ay 46. sayıya ulaşan Evrenel Kültür, inceleme ve eleştiri ağırlıklı. Can Yücel'in "Flaç" adlı şiiri, şairin sürekli zenginleşen imge dağarcığı inceleyenleri heyecanlandıracak. Aydın Çubukçu, bin yıllık Manas Destanı'nın içeriğini sosyo-ekonomik bakımdan inceliyor ve destan içeriğinin bugüne ilişkin çağrışımları üzerinde duruyor.

Sennur Sezer'in Rosa Lüksemburg'u anlatan yazısı, büyük devrimciyi az bilinen yönleriyle inceliyor. "Alyans ve Döpiyes" başlığını taşıyan yazısıyla Yusuf Eradam, bir izlenim ve güncel çağrışımları üzerinde duruyor.

Yakın zamanda kaybettiğimz Bilge Karasu'yu, metinlerindeki temalar bakımından Ayşe Okvuran inceliyor. Alaattin Bilgi, "eski defterler"i karıştırmayı sürdürüyor; bu ayki konusu, "İbni Haldun ve Mukaddime".

Evrensel Kültür'ün yeni kalemlerinden Pınar Eryaşar'ın yazısının başlığı, "Modern İnsan, Baudelaire Senin Aynandır ".

"Dosya" sayfalarında, "Ulusal Kültür" genel başlığı altında incelenen değişik sorunların bu ayki başlığı: "Halk Kültüründe İlerici Demokratik Unsurlar".

Göksel Aymaz "Sinemada Anlam Çözümlemeleri"ni tartışırken, "Dünya Amatör Tiyatroları'nın 3. Etkinliği", Mehmet Esatoğlu'nun kaleminden. Bir başka tiyatro yazısı, Bora Tanyel/Uluç Esen imzasını taşıyor: "Stanislavski ve Oyunculuk Yöntemi I".

Veysel Çolak'ın "Dize" başlıklı yazısı, şiirde dize sorununu inceliyor. Ergin Koparan'ın "Dünyaya Açılan Pencere"sinde Hint şiiri var. Bu ayın kitabını Refika Bezirci tanıtıyor,"Diderot". Bu ayki şiirler, Salvore Quasimodo (Filiz Özden çevirisi), Macit Eren ve Muzaffer Sarıgülün'ün imzasını taşıyor.

Ulusal ve evrensel edebiyat

Ali BİÇER

Feodal ekonomi, yerel ve aynı zamanda kapalıdır. Etkinliği ve açılımı olsa da sınırlıdır. Bir bölgedeki gelişme bir başka bölgeye kolay kolay yansımaz. Bu dar, kendi içine dönük ekonomi, kendi özgün kültürünü de oluşturdu. Öyle ki, arada 15-20 km bir mesafe olmasına karşın bir köyün etik ve estetik değerleri komşu köyünkünden çok farklı olabildi. Bu, köyler ve kentler arasında mutlak bir kopukluk olduğu anlamına gelmez. Belirleyici olan dışa değil, içe dönüklüktür.

Kapitalizmle yerel ekonomiler parçalandı, dünya ile içiçe ulusal ekonomiler oluştu. Kendine yeterlik ortadan kalktı, yeni ihtiyaçlar ortaya çıktı. Yenilikler artık yerel ve ulusal sınırlar içinde kalmayıp, girebildiği her yere girdi.

Marx ve Engels, Manifesto'da bu gelişmeyi şöyle tanımlar: "Eski yerel ve ulusal kapalılık ve kendine yeterlilik yerine her yöne dağılan ilişkileri, ulusların evrensel karşılıklı bağımlılığını görüyoruz. Entellektüel üretim de maddi üretim gibi, tek tek ulusların entellektüel yaratıları şimdi ortak mülkiyet olmuştur. Ulusal tek-yanlılık ve dar-kafalılık gün geçtikçe gerçekleşemez oluyor, sayısız yerel ve ulusal edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor."

Yerel ve ulusal ekonominin parçalanmasıyla, Marx ve Engels'in belirttiği, uluslararası kültür ve sanat alış-verişi de buna paralel olarak devreye girdi. Böylece özellikle sanat ve edebiyatta ulusal olanla evrensel olanın tartışması başlamış oldu.

Goethe, "Şairi anlamak isteyen onun ülkesine gitmelidir" diyerek ulusal olanı, Hegel ise, "İsa ne kadar Yahudiyse, Shakespeare de o kadar İngiliz"dir diyerek evrensel olanı öne çıkarmıştı.

"Avrupa Gerçekçiliği" adlı yapıtında ünlü marksist G. Lukacs, bu iki tanımı birbiriyle kıyaslayarak "... hakikat bu iki uç düşüncenin ortasında değil, ikisinin bileşimindedir. (...) Uluslararası etkiler, ulusal yansımaların bileşimiyle ortaya çıkar, bunlarsa yine bireşimsel olarak yazarların kendilerinin kişisel evriminden doğar. Özel olandan genel olana geçişse, her yerde basit bir toplam değil, bir sıçramadır" diyerek, bir anlamda bu tartışmayı noktaladı.

Günümüzde, sanatçının gerçekçi olabilmesi için, yaşadığı çevreyi ve ulusu tanıması, nabzını elinde tutması yetmiyor; Amerika'daki politik oyunları, Avrupa'daki ekonomik gelişmeleri, hatta Katalonya'daki çobanın yaşamını da asgari olarak bilmesi gerekiyor. İşte bu bilinç ve yaklaşım içinde, nasıl ki sanatçının ulusalı yakalaması, kendi halkının yaşamını estetize etmekten geçiyorsa, evrenseli yakalamanın yolu da ulusalı yakalamaktan geçiyor.

Shakespeare'in oyunlarındaki konu ve kahramanların çoğu başka halklara ait ama, bu Shakespeare'in ulusal yönü olmadığı anlamına gelmez. Konusu ya da kahramanı ne olursa olsun sonuçta Shakespeare, onu İngiliz insanının kültürel ve ruhsal yapısıyla kaleme almıştır. Yazarı kendi toplumsal yapı ve dönemi dışında düşünmek çok güç. Ulusal nitelikler iradi değildir. "Ulusal nitelik'in oluşumu çelişkilerle dolu bir tarihsel süreç"tir. Sanatçı da bu sürecin bir parçası ve sonucudur.

Ulusal olan -kendiliğinden- evrensel olanı içinde barındırır. Nasıl ki bir sanat yapıtının sanat yapıtı olabilmesi için onu yüksek estetik ölçülerle yaratmak yetmeyip, ayrıca algılayıcıya taşımak gerekiyorsa, ulusal bir yapıtın uluslararası olabilmesi için de başka halklara taşımak, onlarla paylaşmak gerekiyor. Edebiyatta bunun biricik yolu çeviridir. Yani ulusal dil sorununu aşmaktır. Ulusal olanın evrensel olanı bağrında taşıyıp taşımadığı ancak böyle ortaya çıkar. Yoksa uluslararası kültür alış-verişi sağlanamaz.

Burada yine gelip dile takılıyoruz. Başka halklara taşınan bir edebiyat yapıtı doğal olarak o halkların dili ile okunacak. O halkları ilgilendiren, o yapıtın hangi dille yazıldığı değil, yapıtın tam ulaştırılması. Sonuçta bir edebiyat yapıtı hangi dile çevrilirse çevrilsin (çeviri iyi yapılmışsa) ulusal içeriğini korur. Hatta bir edebiyat yapıtı, gerçek anlamda, ulusallığını başka dillere çevrilmesinde, başka halklar tarafından okunmasında ele verir, ulusal rengini belli eder. Gerçek bir sanat yapıtı tıpkı bir ırmak gibidir. Mutlaka bir kıyısı vardır. Bu kıyılardan biri ulusal, diğeri de evrenseldir. Bir ırmak gibi iki kıyıyı hem birleştiren, hem de ayıran bir özelliğe sahiptir.

"Siyahların siyahlara dönük olduğu, siyahların kendi aralarında konuştuğu sanılmaktadır... Ama ilkin ırkçıymış gibi görünen bu şiirler, sonradan bir bakıyorsunuz, herkesin türküsü haline gelmiş." (Sartre). İlk çıkışında her sanatsal yapıtta ulusal öge belirgindir. Ama diğer uluslara, halklara açıldıkça evrensel olan öne çıkar. Ve bir süre sonra o sanat yapıtını tek bir ulusa mal etmek oldukça zorlaşır. Örneğin "İtalyan Rönesansı"nın geliştirdiği sanat (resim, mimari), 17 ve 18. yüzyıllarda bütün Avrupa'da kabul görür ve ulusal rengi iyice zayıflar.

Yazımızın başında feodal kültürün de, feodal ekonomi gibi yerel, içe dönük olduğunu belirttik. Ama feodal dönemde Avrupa üzerinde nasıl ki Antik Yunan, Roma ve din kültürü (Hıristiyanlık) evrensel bazı değerler oluşturmuşsa; Mezopotamya, İran, Anadolu vb. bölgelerde yaşanan antik uygarlıklar; Zerdüştlük, Mazdeizm vb. inançlar, Yahudilik ve Hıristiyanlık, en etkilisi olarak da İslamiyet gibi tek tanrılı dinler de Ön-Asya üzerinde "evrensel" değer yargıları ve kültürler oluşturdu. Kapitalizmin yarattığı etki düşünüldüğünde, bu durum oldukça sınırlı ve güdük gözükür.

Guti, Kassit-Kussi, Mittani, Med vb. uygarlıklar kuran; Sümer, Asur, Hitit vb. büyük uygarlıklarla komşu ve zaman zaman da iç içe yaşayan Kürtler, daha Antik çağda oldukça zengin bir kültüre sahipti. Uygarlığın beşiği olarak değerlendirilen Mezopotamya ve Anadolu'daki birçok ilk buluş ve gelişmede Kürtlerin de payı olduğu genelde kabul gören bir tez.

Kürtlerin ilk dini olduğu hemen hemen bütün tarih araştırmacıları tarafından kabul edilen (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi büyük tek tanrılı dinlere de kaynaklık eden) Zerdüştlüğün, Kürt ulusal kültürü üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Kürtlerin yöresellikten evrenselliğe ilk önce Zerdüşt inancı aracılığı ile geçtiğini söyleyebiliriz. Kürtlerin ilk ulusal ve evrensel edebiyat yapıtı ise, kuşkusuz Ehmedê Xanî'nin Mem û Zin'idir. Kürtlerde ulusal bilincin, ulusal kültürün gelişip canlanmasında Sünni kesimde 'dengbej'ler ve 'mele'ler, Alevi kesimdeyse aşıklar ve dedeler ('dada'lar) büyük rol oynamıştır. Geleneksel değerlere bağlı olan Kürt kadınının da Kürt dilinin korunmasında büyük katkısı olmuştur.

"Kürt Rönesansı" diye adlandırılan günümüzde, roman, şiir, öykü ve sinema dallarında çok çeşitli ürünler veriliyor. Sadece Kürtçe ile yazılanlar değil Türkçe, Arapça vb. dillerle yazılan yapıtlarla da Kürt edebiyatı her geçen gün biraz daha güç kazanıyor. Kuşkusuz, Kürt edebiyatı açısından özellikle günümüzde özgün olan özgürlük mücadelesidir. Özgürlük mücadelemizin dünya kamuoyunda yeterince destek almasının bir yolu da ulusal edebiyat ve sanatımızın diğer halklara açılmasından geçiyor.

Uluslararası yazar ve sanatçıların çok yönlü etkileri vardır. Hem kendi ulusal kültürlerini (politik sorun ve amaçlarını) yabancı topraklara taşıyıp orada tanınmasını ve değerlendirilmesini sağlarlar hem de -en önemlisi- alıcı kültürün bir parçası haline gelirler.

İçi boş, soyut enternasyonalizmden, genel bir dünya edebiyatından ya da sanatçılığından sözetmek pek doğru değil. Olsa olsa uygar ulusların ya da hakların edebiyatı üzerinde karşılıklı bir etkiden, bir alış-verişten sözedilebilir.

SÖZ UÇAR YAZI KALIR (Verba volant, seripta menant)

Mustafa KÖZ

EŞİTLİK

Sesini işittiğimiz değirmenden, un da akmalıdır kapımıza. Bu buğdayın sonsuz tarlalarında herkes için gerekli sarı savruluşunun tek isteğidir. Yaşamı eşitleme tutkusu, bir değirmentaşı gibi döner bilincimizde. Doğa da yardım eder buna. Kıyıcı olan insandır.

AŞKIN EYTİŞİMİ

Aşk bir elma kurdudur, kirazın içinde bulunmaz.

YALAN

Kendimizden kaçamadığımız anlarda söylediğimiz yalanlardan çoğunlukla sakınamayız. Belki de bu, bir onarma; varlığımızın güvenliğini parçalama çabasıdır. Oysa gerçekliğimiz ve varlık nedenimiz bütün korkuları, geriye çekilişleri, saplantıları, saldırganlıkları, aldatışları, aldanışları iyileştirmek ve bağışlamak için yeterli bir eylemliliktir.

En iyi yalan bile gerçeğin yerini tutamaz.

NESNE VE GÖLGE

Her şey gölgesiyle vardır. Her şeyin biçim ve renk değiştirdiğini, boyutların ve derinliklerin gölgeleriyle algılandığını bilmek, nesnelerin yazgısına da kaygısına da tanık olmak demektir. Bir kayanın kuma ya da tuza; kumun cama, camın da bir vazoya dönüşmesi hiçbir zaman rastlantı değildir. Bu dünya da bir gün bakır bir tablete dönüşebilir. Ama "bakır, bir gün kendini borazan olarak görmek (de) istiyorsa; bu, bakırın suçu değildir."*

TEKİL

Ayaklarınız üzerinde yalnız kendi gövdenizi taşıyorsanız, yalnızsınız demektir.

AKIŞ

"Mermeri eriten, suyun gücü değil; damlalarının sürekliliğidir."**

ŞAİRE ÖVGÜ

Kendi cenazesinin ardından yürüyen şair, iyi şairdir. Kötü şairler ise bu işi başkalarına gördürürler. Bunların ya ağıtçıları ya da alkışçıları vardır.

*Rimbaud
** Çin atasözü

Güneyli 'işbirlikçilerle' çatışarak uzlaşmak!

Mahmut KİPER

Kendi payıma, görüşü ve düşüncesi ne olursa olsun, her yurtsever Kürt'ün ve Kürt örgütlerinin her düzeydeki işbirliğinden ve uzlaşmasından, ortak paydalarda bir konsensüsün yaratılmasından yanayım. Ama ben aynı zamanda, "işbirlikçi" diye vasıflandırılan güçlerle bir uzlaşma ve ittifaktan hiç yana değilim.

Bir yandan "özgürlük hareketi", öte yandan "işbirlikçilik", "sömürgecilik" ve "emperyalizm" gibi bir ikilem yaratılarak, "özgürlük hareketi" olarak kendini vasıflandırmak ve bu temelde saldırı ve karalamalarına meşru zemin yaratmaya çalışmak ciddi bir haksızlıktır. "Özgürlük hareketi" içinde yer almayan, onun politik hattını beğenmeyen diğer Kürt örgütlerine karşı tutumunu benimsemeyen irili ufaklı bir dizi Kürt örgütü ve şahsiyeti, çok ağır koşullarda bile yurtseverliklerine halel getirmemişlerdir.

"Yurtseverlik" ve "işbirlikçilik" tanımlamalarında objektif normlar kullanılmalıdır. Kavramlar ve değerler üzerinde herkes dilediğince at koşturmamalıdır. Ölçülerde kefiyet bir gün sahibini de vurabilir.

PKK 25 Ağustos'ta 20 ayrı noktadan KDP mevzilerine saldırırken böylesi keyfi ölçüler kullanmaktadır. Ama aynı PKK bizzat başkanı Abdullah Öcalan tarafından MED TV'ye yaptığı açıklamasında, KDP yetkilileri ile üst düzeyde görüşmelerinin olduğunu da ifade etmektedir.

PKK, yirmi ayrı noktada KDP mevzilerine saldırısını da ikinci bir Ağustos hamlesi olarak değerlendirmektedir. Birinci Ağustos hamlesi 1984 de başlatılmış, ikincisi ise KDP mevzilerine karşı Ağustos 1995 de başlamıştır.

Bu "hamle"nin gerekçesi de Dublin de KDP ile YNK nin yaptığı iç savaşı durdurma anlaşmasıdır.

Dublin toplantısından ve onun sonuçlarından PKK niye rahatsız olmaktadır? Güneyli Kürtlerin iç çatışmalara ve kardeş kavgasına son vermesi yanlış mıdır? Bu toplantıda ve öncesinde çok önemli bir rol oynayan ABD ve İngiltere'nin tutumunu dostane olmayan bir politika olarak değerlendirebilir miyiz?

Ülkemizin bir parçasındaki kazanımların çarçur edilmemesi için Kürtlerin anlaşmaktan, 1992 yılında yapılan genel seçimlerin sonuçlarına katılmaktan başka seçenekleri var mıydı? Göreceli demokratik koşullarda yapılan parlamento seçimleri ve onun sonucu olarak kurulan Kürt Federe Parlamentosu'na yeniden bir işlerlik kazandırmak, Kürt hükümeti vasıtası ile kurtarılmış parçayı yönetmek ve buna tüm Kürdistanlıların yardımcı olmasını istemek ve beklemek, herkesin görevi değil midir?

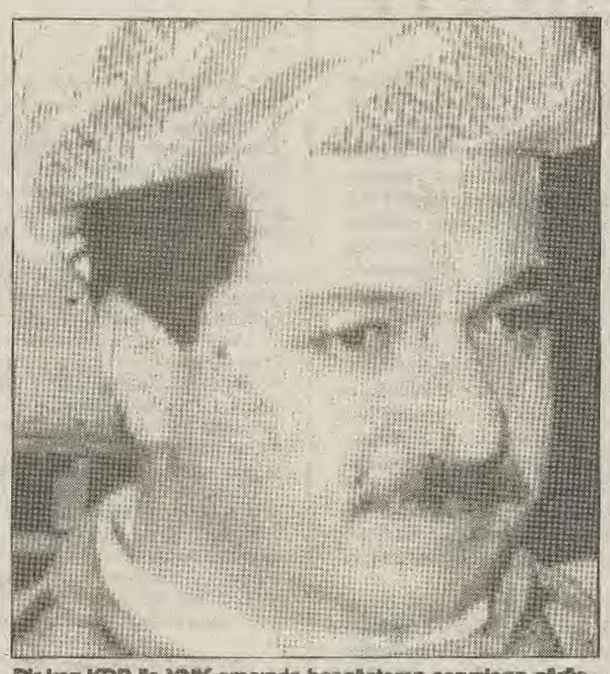

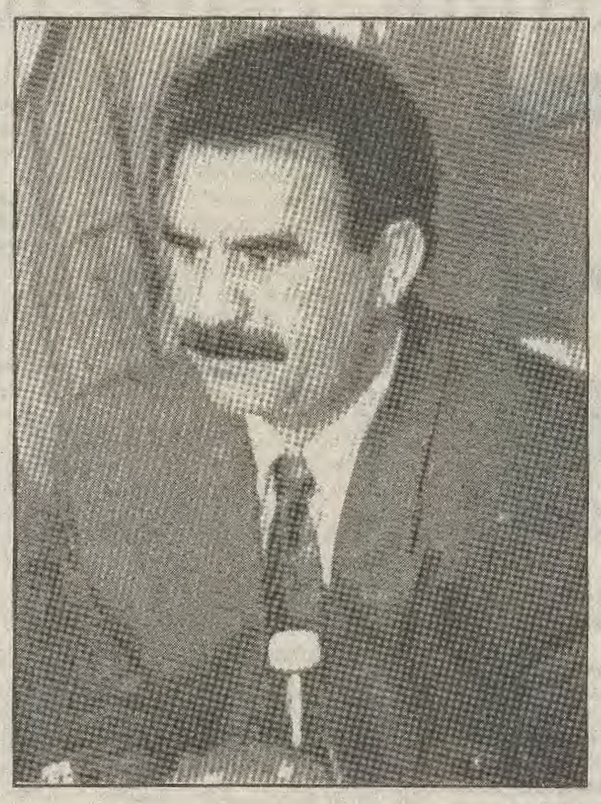

Bir kez KDP ile YNK arasında başgösteren sorunların görüşmeler ve diyalog yolu ile çözülmesi defalarca söylendi, yazıldı. Dublin toplantısı ve onun sonuçlarının mükemmel olmaması, yanlış ve eksiklerin o toplantının sonuç belgelerinde olması, PKK'nın , KDP'ye saldırması ve bunu düşmana yapılan bir "hamle" olarak lanse etmesine hakkı yoktur.

Dublin toplantısı ve onun sonuçlarının mükemmel olmaması, yanlış ve eksiklerin o toplantının sonuç belgelerinde olması, PKK, KDP'ye saldırması ve bunu düşmana yapılan "hamle" olarak lanse etmesine hakkı yoktur. PKK Dublin toplantısını eleştirebilir, yanlış bulabilir, diyalogla sorunların giderilmesinde eldeki tüm olanakları kullanabilmelidir. Ama bunları savaş argümantları olarak sunmasına katılmak akıl karı değildir.

PKK, Dublin toplantısına iki noktadan karşı çıkarak, eleştirmektedir. PKK bu eleştirilerini savaş malzemesi olarak kullanmadığı müddetçe yapmalıdır.

Bir kez KDP ile YNK arasında başgösteren sorunların görüşmeler ve diyalog yolu ile çözülmesi defalarca söylendi , yazıldı ve çizildi. Hatta onlarla yapılan görüşmelerde de bu istem dile getirildi. Ama ne yazık ki, onlar bu çağrılara kulaklarını tıkadılar ve çözümü de savaşarak bulacaklarını sandılar.

Madem iş eninde sonunda masa başında görüşmelerle hallocaktı, o zaman da Kürt örgütlerinin çağrılarına kulaklarını tıkamasalardı, hem iyi hem de yerinde olacaktı. Ama maalesef onlar bu duyarlılığı gösteremediler. Savaşarak yüzlerce Kürt yurtsever kanının akıtılmasına eldeki kazanımların prestij ve saygınlığın heder olmasına sebep oldular.Kürt parti ve örgütlerinin çağrılarına kulaklarını tıkayanlar, ABD, İngiltere ve Türkiye'nin de görüşmelerde yer aldığı Dublin'de bir araya gelerek, anlaştılar. Türkiye, ABD ve İngiltere'ye şantajlarda bulunarak, Dublin'de gözlemci olarak yer almayı başardı.

KDP ve YNK Kürt parti ve örgütlerinin çağrılarına önem verseydi ve onların denetiminde bir araya gelebilseydi, Türkiye'nin gözlemciliğine fırsat verilmemiş olurdu. Bu noktadaki eleştirilere hem katılmak lazım, hem de bunu taraflara her fırsatta iletmek gerekir.

Dublin toplantısı sonucu eleştirilen ikinci bir konu; Kürt tarafının, Türkiye'nin sınırlarını koruma vaadidir. Böylesi bir belirlemenin o anlaşma metnine nasıl sokulduğu hakkında yeterli bilgimiz yok. Toplantıya katılan taraflar da kamuoyuna bu konuda aydınlatıcı bir bilgi sunmuş değiller.

Elbette Kürt tarafı, Türk yetkilileri, herkes kendi sınırlarını korumakla görevlidir; Kürtler kendi sınırlarını, Türkler de kendi sınırlarını korusunlar diyebilirdi. Uluslararası hukuk da bu yöndedir.

Örneğin Türkiye, Bulgaristan'ın veya Yunanistan'ın sınırlarını ne kadar korumak ve kollamakla yetkili ise Kürtler de o ölçüde Türkiye sınırlarını korumakla görevlidirler.

Bunun böyle olduğu ve öyle olması gerektiğini herkes bilmektedir. Ama Türkiye Güneyli Kürtleri böylesi bir yükümlülük altına sokmayı başarmıştır.

Madalyonun başka bir yüzü daha vardır. Biraz da ona bakmak lazım. Güney Kürdistan'da iç çatışmalar öncesi yönetim Güneyli Kürtlerin elindeydi. Orda halkın rızası ile oluşmuş bir parlamento ve o parlamentodan çıkan bir federal hükümet görev başındaydı. İç çatışmalar süresinde hükümet iş yapamaz duruma gelse bile gerçek öyleydi. Dublin toplantısı yeniden bir iç barışı ve diyalog sürecini başlattı.

Parlamento, hükümet ve tüm diğer kurumlar da yeniden görev başına gelecekti. Parlamentoda çoğunluğu elde eden iki büyük parti vardır. KDP ve YNK. Hükümet bu iki partinin koalisyonu sonucu kurulmuştur.

Bu iki parti, Kürdistan'da iktidar ve hükümet olacaksa, bu iki parti, parlamento ve hükümet Güney Kürdistan'da seçimlerde halkın da desteğini aldığı için tek meşru temsilcidirler. Bunlara yönelik eleştirilerimiz bu işin özünü ortadan kaldıramaz. Bu yukarıda anlatmaya çalıştığım nedenlerden ötürü de Türkiye gibi herkes bu tarafları muhatap olarak görmekte , onlarla bir dizi sorunu ve anlaşmazlığı çözmek zorundadır.

Türkiye, onlarda madem ki Güney Kürdistan'ın yönetimi sizin elinizde, sınırlarınızı korumak, sınırlarınızdan bize yönelik saldırıları durdurmak zorundasınız diyor.Uluslararası ilişkide ve hukukta da bu böyledir. Hiçbir devlet kendi denetimindeki topraklardan ve sınırlardan başka bir devlete, operasyonlar yapılmasına müsaade etmez. Böylesi durumlarda da savaş hali olur. Bu gerçekleri bilmeyen yok. Ama ona rağmen bizler gerçekleri ters yüz etmekte ustayız.

Dublin toplantısın başka bir yanı sürekli gözardı edilmeye çalışarak, gerçekler çarpıtılmak istenmektedir.

Bir kere Dublin toplantısı KDP ile Türkiye arasında gerçekleşerek sonuçlanan bir toplantı değil. Bu bilinmelidir. Dublin toplantısı ABD ve İngiltere'nin çabaları sonucu KDP ile YNK arasında süren iç çatışmaların sona ermesi için yapılmış bir toplantıdır. Bu toplantıya Türkiye gözlemci olarak katılmıştır.

Dublin toplatısında varılan anlaşma çerçevesi KDP ile YNK arasıdaki savaşı durdurmak isteyen bir prensip anlaşmasıdır.

Yani eğer ortada bir "ihanet" varsa bir KDP ile YNK ortak günahıdır. YNK bu anlaşmada bir taraftır, sorumluluğu ve yetkileri ve günahı KDP kadardır. PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan başta olmak üzere tüm PKK yetkilileri, yayın organları, MED TV yorumcuları olayı KDP boyutuna indirgeyerek, bu aşamada YNK'yı bu anlaşmanın dışında bırakma çabaları dikkate değerdir. PKK iddialarında ve suçlamalarında YNK'ya karşı daha yumuşak bir dil kullanıyor. Burda kastım PKK'nın YNK'ya karşı da savaşması değil YNK'ya karşı kullandığı o yumuşak üslubunu KDP'ye karşı da kullanmasıdır.

ileri sürüldüğü gibi bu ikinci Ağustos hamlesi, Güney'e devrimi taşıma, aşiretçi, feodal ve işbirlikçi güçlere karşı bir saldırıdan ziyade, ordaki kazanımları ciddi bir biçimde tehlikeye sokan KDP-YNK iç çatışması kadar vahim sonuçlar yaratabilir. Mustafa Barzani'nin İran Kürdistanı'nda, Mahabat Kürt Cumhuriyet'inin kurulması çalışmalarına katılarak, önemli fonksiyonlar üstlenmesi ile hiçbir benzerliği maalesef yoktur. PKK iddia edidiği gibi öylesine bir rol üstlenmiş olsaydı, Kürt halkının büyük destek ve sempatisini kazanmış olurdu. PKK, Mustafa Barzani gibi bir rol oynamak istiyorsa önce saldırı ve çatışmaları durdursun, gücünü ve olanaklarını ordaki kazanımların kalıcılaşmasını sağlamak için mobilize edebilsin. Biliniyor, M. Barzani İran KDP'sinin rızası ve onayı ile Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin çalışmalarına katıldı. Onlara rağmen, onlarla savaşarak, onları ihanetçi, aşiretçi ve feodal güçler olarak tamımlayarak değil.

Ulusal Kongre tartışma ve çağrılarının yeniden aktüelleştiği bir dönemde böylesi bir çatışmanın, herşey bir tarafa zamanlamasının bile doğru yapılmadığını göstermektedir. Ulusal Kongre'ye başkalarını zorlamak, "aşiretçi, işbirlikçi, feodal güçlerle savaşarak her çatışma bir uzlaşmayı doğurur" mantığı ile ulusal kongre gerçekleşebilir mi? "İşbirlikçi" güçlerle böylesi bir birlik yaratılsa bile doğru olur mu?

PKK, KDP'ye ikinci Ağustos hamlesini başlattığı günlerde, ulusal kongre için kendi ikinci toplantısında karar alan PKDW 'nın tutumu merakla bekleniyordu.

Çünkü onlara Ulusal Kongre'sinin aynı zamanda Kürtler arasındaki çatışma ve problemlere de müdahale edebileceğini, ulusumuzun bağrında derin yaralar bırakan bu tür çatışmaların önlenebileceğini, bu konuda kendilerinin her türlü katkıda bulunmaya hazır olduklarını söylüyorlardı. Hatta Kürt Federe Hükümeti'nin geleceğini tehdit eden KDP,YNK çatışmalarının durması için karar olarak taraflara iletmişlerdi.

Ulusal Kongre için karar alarak, girişimlerde bulunan PKDW, PKK'nin KDP'ye saldırılarını, devrimin Güney'e taşınması, bu hamlenin işbirlikçi, feodal ve aşiretçi güçlere karşı olduğunu, PKDW Başkanı Yaşar Kaya tarafından MED-TV ye yapılan bir açıklama ile savaşı desteklediğini belirtmiş oldu.

Ulusal Kongre için girişimlerde bulunan PKDW, PKK'nın ikinci Ağustos hamlesinin yanında yer alarak, savaşı ve iç çatışmaları destekleyen ve körükleyen bir konuma kendini sokmuş oldu. Oysa bu bir fırsattı. Bu saldırıya karşı bir konum olarak daha farklı bir yerlere gelebilirlerdi. Bu tutum PKK yı da etkileyebilir, kendi tutumunu belki yeniden gözden geçirmesine olarak sağlayabilirdi. Kürtlerin diyalogdan, işbirliğinden ve karşılıklı yardımlardan başka alternatifi yoktur.

12 eylülde yapılacak ikinci Dublin toplantısının, bu diyalog ve işbirliğinin kilometre taşı olması dileğiyle.

Ulusal irade ve istem gücü

Hasan ASGAR

Eğer, yalnızca Kürt ulusunun ülkesiyle birlikte parçalanmış olmasının yarattığı olumsuzlukları düşünseydik, buna, her yandan kuşatılmışlığı içindeki bir büyük yalnızlığını ve daha da vahim bir durum olarak bugün gerçek bir kuşatılmışlık içinde tümden yok edilmek istendiğini ekleseydik sadece bu kadarıyla kalsaydık, kimbilir ne iflah olmaz kötümserler olurduk. Aynı zamanda, insanı düşünsel ve eylemsel olarak kötürümleştiren bu bakış açısı kimbilir daha kaç zaman sömürgeciliğin kahredici, ezici ve tek sözcükle insanlıktan çıkarıcı şartları altında sürüp giderdi.

Aslında, daha derinlemesine bir bakışla, sömürgeciliğin, özünde Kürtler'in varoluşunda şüphe yaratmak ve asla bir geleceklerinin olamayacağı düşüncesini hakim kılma ile özdeş olduğunu saptayabiliriz. Ama sadece bu kadar değil, daha çok tam da bu temelde üretilen yanılsamalar eşliğinde Kürtler'de insan gibi isteme gücünü ve iradesini tümden yok etme ve herşeye rağmen ortaya çıktığında da hemen bir şekilde kırmak olarak da algılamak gerekir. Kürt özgürlük mücadelesinin ulaştığı bu devasa boyutlar ve bizzat sorunun kazanmış olduğu uluslararası çapı ortadayken sömürgeciliğin hala ve ısrarla bu tutumunda direnmesi, aslında onu etkisizleştirecek kaldıraçların da ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Sömürgeciler bitmez ve tükenmez çabalarını, Kürtler'i bu kuşatılmışlıkları içinde mahkum etmiş bulunduğu bir büyük yalnızlığı içinde boğma için sürdürmektedir. Zaman zaman yaydığı hayallerle, Kürtler yararına olabilecek en küçük bir değişim umutlarını bile hemen parçalatarak aslında yine bu hedeflere yönelmekte, onun insan gibi isteme gücünü ve iradesini felç etmeyi amaçlamaktadır. Ama, bunda şaşılacak bir yan da görmemek gerekir, çünkü sistem olarak sömürgecilikten Kürtler yararına herhangi birşey beklemek aslında sistemin doğasıyla uyuşmamaktadır. Bu bakımdan, insan gibi istemesini bilmeyenlerin, bu yolda sonuna kadar kırılamaz bir irade ortaya koyamayanların ve hele Kürtler gibi varlıkları inkar edilmiş uluslarda herhangi bir gelecek umudu taşımayacaklarını en iyi onlar bilmekte ve buna göre davranmaktadırlar.

Eğer TC uygulamalarına tarihsel bir temelde bakılacak olursa, onun sömürgeciliğinin özünün asli olarak burada ortaya çıktığı görülür. Bu nedenle, bütün ve her yönlü saldırılarının hedefi Kürtler'i iradesiz ve isteme gücünden bile yoksun adsız bir kütle olarak göstermek ve döne döne bunu Kürt insanının bilincine kazımak olmuştur. Belli bir iradenin ortaya konulduğu ve bunun gerçekten görkemli bir isteme gücünün ifadesi olarak isyanlar biçiminde doruk noktalarına ulaştırıldığı her defasında yaptıklarının bütün özeti de buydu. Bugün de, öncekilere göre Kürtler'in en anlamlı ve çağın içeriğine en uygun isyanı karşısındaki tutumu da budur; Kürtler'in iradesini kırmak, örgütlü isteme güçlerini sıfırlayarak asla birşey isteyemez duruma sokmak en belirgin tutumu olmaktadır.

Dış dünyanın bir yanıyla çok iyi anlayıp desteklediği, bir yanıyla da evrensel insanlığın vicdanıyla uyuşmadığı için kınadığı bu yıllanmış inkar politikasının özü budur. Yeniden birşey isteyemez ve insan olmanın vazgeçilmez değerlerini dayatamayacak bir duruma düşürülmüş Kürtler'e dönüp de birşeyler vermenin gereksizleşeceği nokta tam da burasıdır. Ama burada sorun, artık Kürtler'in kanıtlamış olduğu şekilde imkansız olduğu görülebilse de, yine de bunu gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceklerini sorununda düğümlenmektedir, çünkü buna verilecek yanıtlar Kürtler'in insan ve ulus olarak geleceklerini belirleyecek içerikte olacaktır.

Eğer, sömürgeciliğin bütün insandışılaştırıcı özelliklerinin Kürtler'de hep kalıcı olacağını ve ne olursa olsun bu kuşatılmışlıklarını aşamayacaklarını düşünen iflah olmaz kötümserler olsaydık, bunu olumlar ve bir yerde de Kürtler'in tarihine son vermiş olurduk. Aynı zamanda bu, birey olarak Kürdün, insan ve ulus olarak Kürdün, örgüt veya parti olarak Kürt örgüt veya partilerinin de bizzat kendi tarihlerine son vermeleri ve böylece şekilsiz birer nesne olmaları olurdu. Oysa, her ne pahasına olursa olsun hiçbir Kürdün böyle düşünmemesi ve kötürümleşmemesi gerekir.

Her ne pahasına olursa olsun belki de bu sözler, korkunç bir kararlılık ve irade göstergeleri olarak en çok Kürtler için kullanılmalıdır. Çünkü, belki de en iyi bu sözlerle tanımlanabilecek şekilde, nereden bakılırsa bakılsın, Kürtler'in akamete uğratılmalarının artık imkansız olduğu anlaşılabilir. Ne pahasına olursa olsun denilerek ulaşılan bu gerçeğin kanıtlarını tarihten de çıkarabiliriz, ancak daha çok da Kürt ulusal hareketinin ortaya koyduğu iradi güçte, ve tam ve tartışmasız olmasa da, Kürt insanına yakışanı isteme ve böylece bir gelecek kurma gücünden çıkarabiliriz. TC'nin Kürdistan sorununda "vurarak" kurtulmasının ve bir kez daha eski koşulları yaratmasının imkansız kılındığı nokta da burasıdır.

Bu nedenle Kürtler, sadece gitgide büyümekte olan nüfusu nedeniyle değil, aslında sömürgeci şiddeti ve yanılsamalar üretmesine karşı kendilerini bir yerde yeniden insanlaştıran karşı şiddeti ve gerçeklerin gücünü kullanmakta olduğu için bitirilemezler. Artık çağdaş dünyanın vicdanında bir depremler kuşağı yaratacak kadar ulusal bilinç ve bunun doğal uzantısı olarak eylemiyle yüklü oldukları için hep bu kuşatılmışlıkları içinde tutulamazlar. İnsanca isteme gücü bu bakımdan ulusal bilinçte yoğunlaştığı ve bu da ulusal talepler peşinde şiddetlenen bir istem gücü yarattığı ve böylece lanetli tarihsel kesitte olduğu gibi, bu taleplerini hiçbir sömürgeci güç lehine geri çekmeyeceklerini bildikleri için yok edilemezler. Dolayısıyla burada bütün sorun, ulusal iradenin sınırsız güçlendirilmesi ve ne eksik ne fazla, çağdaş insan toplulukları her ne istemişler ve kopararak almışlarsa onlarla Kürdün istem gücünün zenginleştirilmesidir.

Savaş raporlarında Kürtler

Gerçek dışı veriler küçük öğrencilerin ve de Türk kardeşlerimizin beynine ve bilincine yerleştiriliyor. Hem de resmi kanaldan. Bu veriler 'Kürtler Türktür' propagandası yapıyor.

Şemsettin MURAT

Ne zaman Kürtlerden söz edilse o zaman ırkçıların kulakları dikleşir, gözleri fır döner, dişleri birbirine değer ve hamküm horlarlar: "Kürt diye bir şey yoktur. Kürtler Türktür"

Bunların içinde ırkçı yazarlar da vardır. Onlarda oflayarak poflayarak oturup hayal kurarlar, gerçekleri çarpıtarak Kürtlerin varlığını inkar eden kitaplar yazarlar. Bunlardan biri Nazmi Sevgen'dir.

Nazmi Sevgen'in "Osmanlı Belgeleriyle Kürt Türkleri Tarihi" adlı kitabı 1982 yılında Ankara'da Türk kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları arasında çıktı. Bu kitap milli eğitim bakanlığınca bilimsel bir kaynak olarak okul ve il kütüphanelerine gönderildi. Oysa, gerçekleri tersyüz eden, düzmece ve aynı zamanda içi çelişkilerle dolu bir kitaptır bu.

Şöyle ki, kitabını yazarı Em. J.Alb. Nazmi Sevgen, kitapta diyor ki "Kürt" sözü, Türkçe "çığ, kar yığını" anlamına geliyor. Ve ekliyor, "Bizde Kürt ismi Kuzeyde horto olarak söylenir." (s.5-6)

Nazmi Sevgen burada "horto sözcüğü ile "Kürt" sözcüğünü anlamdaş olarak ortaya koyuyor. Yani bu iki sözcüğün aynı anlama geldiğini ileri sürüyor. Halbuki, bu iki sözcük aynı anlama gelmez.

Çünkü "horto" Kürtçe bir sözcüktür. Ve Türkçe karşılığı "delikanlı" dır. Demek ki yazar bunu çarpıtmış. Şimdi desek ki "delikanlı" ile "Türk" aynı anlama geliyor, yalan olmaz mı? Yalan olur. Sadece yalan değil, aynı zamanda gülünç olur.

Böyle bir kitabın, yasal olarak belilenmiş Milli Eğitimin eğitim politikasına da ters düşer, diyeceksiniz. Ne yasası kardeşim, Adamlar, yasa masa mı dinler. Yasayı çıkaranlar onlar değil mi? Öyleyse sus beni dinle. Çünkü ben, onların yalanlarını suratlarına vuruyorum bu yazımda.

Osmanlı belgelerine dayanılarak bu kitabın hazırlandığı söylenmiş. Yalan! Osmanlıların savunduğum falan yok ama bu konuda Osmanlıların haksızlık etmeleyim. Çünkü bakıyoruz, Osmanlı padişahlarından, beylerinden, sultanlarından hiçbiri "Kürt, Kürdistan" sözcüklerini böylesine tersyüz edip Kürtlerin varlığını inkara kalkışmamışlardır. Tersine, Kürtlerin varlığını ve gücünü resmi olarak kabul etmişlerdir. Örnek mi?

Vereyim, üstelik aynı kitaptan vereceğim. Kitabın 36. sayfasına bakıyoruz, bir savaşr aporu göze çarpıyor, Mayıs 1516 tarihinde Padişah Yavuz Sultan Selim'e sunulmuş bir savaş raporu:

"Çok kritik bir anda bendeniz fırsattan istifade ederek Şeref Bey'i ve Otağı Ahmet Bey'i düşman üzerine yürümeye teşvik ettim. Ve böyle kritik bir durum nasıl olmuştu ki, eğer onların hücumu bir an gecikse idi ordumuz tamamen yenilecekti. Fakta öylesine bu üç cangavar kahramanca savaştılar ki, kızılbaşları yenilgiye mahkume ettiler. Otağ hakimi Ali Han ve Kazım Bey'i öldürerek onların mühürlerini ordu kumandanını önüne getirdiler. Bu harb sırasında Dulkadir askerlerinin ihmal ve kusurlarından dolayı İslam ordusunun önden gelenlerinden birçoğu şehit oldu. Kürtlerden birçok kişi şehit oldu. Öyle ki, Şeref Bey'in askerlerinden birinin vücudunda sekiz yara olduğu halde savaştı. Ve en nihayet yardım görmediği için öldü. Velhasıl ordumuzun sol kanadında çarpışan Kürtler öylesine çarpıştılar ki emirleri bilhassa Ahmet Bey, onların fedakarlıklarını teyid ettiler."

Raporda görüldüğü gibi Kürtlerin varlığı, kahramanlığı, özveriliğin Osmanlı yetkilileri tarafından inkar edilmemiştir.

Kitaptaki bu içeriğine baktığımız vakit, yazarın kendi kendisiyle çelişkiye düştüğünü de görüyoruz. Ama yazar yine de yoluna devam ediyor. Gerçekleri yorumlamaya cesaret etmiyor. Ya ne yapıyor? Elbette ki kolayını seçerek bilimsel gerçekleri tersyüz ediyor. Kürtler, Harzem Türklerden mi? İrani bir kavim mi? Nemrut sülalesinden mi? Arap neslinden mi? Orta Asya'dan göçmüş turani bir ırktan mı? Şeytan'ın insanla birleşmesinden oluşan bir kavim mi?.. Hangisinden? yoksa, yoksa cin sülalesinden mi? Oğuz Türklerden mi? Hangisinden? Hangisinden? derken nihayet bir karar varıyor: Kürtler Türktür.

İşte böyle gerçek dışı veriler küçük öğrencilerin ve de Türk kardeşlerimizin beynine ve bilincine yerleştiriliyor. Hem de resmi kanaldan.

Oysa şimdi Türkiye Cumhuriyeti (haydi "TC" demeyelim, ki tansiyonları yükselmesin) yetkilileri de Kürtlerin varlığını kabul etmiş görünüyorlar.

Şimdi çocuklara sorsanız:

-Yalancının mumu ne zaman kadar yanar?

Hep bir ağızdan bağırırlar:

-Yatsıya kadaaaaar.

Evet, yalan günışığına çıkmıştır. Şimdi sıra şu soruya geliyor:

-Ne işlevi var böyle kitapların okul ve il kütüphanelerinde?

PARODİ... PARODİ... PARODİ... PARODİ... PARODİ... PARODİ... PARODİ...

OYUN

Dilbilimci: Mezarsız! gel seninle oyun oynayalım.

Mezarsız: Kime oyun oynayacağız ki! Ana karındaki cenin'e bile oyun oynanmış.

Dilbilimci: Öyle değil canım. Oyun, oyun.

Mezarsız: Yani pişpirik demek istiyorsun. Cebim delik malesef, Madam hanım, donumu bile aldı.

Dilbilimci: Yahu oyun diyorsun. O-yun.

Mezarsız: Sen çok geç kaldın. Badem bıyıklı eski bakan, oyarım dedi! oydu. Ama bu arada kendisi de oyuldu.

Dilbilimci: Beynin sulandı herhalde.

Mezarsız: Ece, dil sulanınca, beyin de ıslanır herhalde.

Dilbilimci: Oyun diyorum.

Mezarsız: Oy! ha. Sen kafayı üşüttün valla. Ben reyimi, şeylerinin içine sıkarım da, sandığın içine sokmam.

Dibilimci: Nasıl anlatayım bilmem ki!

Mezarsız: Evcilik oyunu diyorsan, CHP ile git oyna. Anayasacılık oyunu ise merakın onu da en iyi ANAP bilir. Birdirbir ise aradığın, Madam'la o gocaman, en iyisini bilirler.

Dilbilimci: Çocuk olma lütfen!

Mezarsız: Haa! Çocuk oyunu. Heyhat! gitti gider. Mili Eğitim'in dehası çocuk oyunlarını öldürdü gitti. Oyun bilen tek çocuk bile kalmadı.

Dilbilimci: vaz geçtim unut gitsin.

Mezarsız: Bak ne diyeceğim.

Dilbilimci: Ne!

Mezarsız: Gel seninle oyun oynayalım.

Dibiimci: Tanrım sen aklımı koru! çıldıracağım.

Mezarsız: Yani kafa karıştıralım. Halkın kafasını kesip, yerine meclisin kafasını takalım. Böylece kıyameti kopartıp dünyanın sonuna getirelim.

ANKET

Anketçi: Sayın Mezarsız, Kürt sinemacıları kimlerdir?

Mezarsız: Tarık Akan, Kadir İnanır, Hülya Koçyiğit, ... Daha sayayım mı?

Anketçi: Onlar Kürt mü?

Mezarsız: Elbette Kürt'türler. Mem û Zîn'i de onlar oynadı. Xecê ile Sıyabend'i de. Kaçakçıyı da, ağayı da, göçü de onlar oynadı ve de oynuyorlar. Avrupa ve dünya, Kürdü, onların tipinde tanımıyor mu ki!?

Anketçi: Peki şarkıcıları sayarmısın?

Mezarsız: İşte onları sayamam. Çünkü yok.

Anketçi: Nası yok !?

Mezarsız: Mıhemed Arif, Hesen Cizrevi, Kawus Ağa filan diyorsun kaydları silindi. Şıvan diyorsun, uzay a gönderildi. Yeni meni diyorsan kasetleri kendi kasalarında kilitli.

Anketçi: Peki yazarlarınızı söyler misin?

Mezarsız: İsmail Beşikçi, Fikret Başkaya, Yalçın Küçük.

Anketçi: Anladım. Neden bu böyle peki?

Mezarsız: İhtiyacımız yok da ondan. Ufak iş bunlar. Yazarlık, mazarlık boş gezenin boş kalfası bir şeydir.

Anketçi: Kültüre, sanat'a ihtiyacınız yok yani.

Mezarsız: Başkalarınki bize yeter. Biz çok çalıştık, çok yorulduk. Birazda başkaları bize çalışsın. Sonra, daha möhim şeyler var.

Anketçi: Ressamlarınız...

Mezarsız: Hööt! Günahtır ve de ayıptır, Kim ki Kürtlerden, ben ressam olacağım derse, kaydı görüle. Ya da akıl hastahanesine kapatıla.

Anketçi: Ya Şairleriniz...

Mezarsız: Var. Hem de çok.

Anketçi: Ne yapıyorlar?

Mezarsız: Şimdilik perilerle cinlerle uğraşıyorlar. Ve de uzaylıların dilini öğreniyorlar.

Anketçi: Pekala! Kültür, sanat politikalarınız yok mu? Estetik argomanlarınız falan.

Mezarsız: Olacak ama, yavaş yavaş. Yani biri bitecek, sonra sıra gelecek.

Anketçi: Siz mi bunu söylüyorsunuz?

Mezarsız: Siyaset-çilerimiz böle diyo-llar.

Anketçi: Demek böyle! peki sıra ne zaman gelecek.

Mezarsız: Eh! belki çıkmaz ayın başında!

Savaş kronikleşecek mi?

● Baştarafı 1. sayfada

'Kronik savaş'ta savaşı dar bir bölgeye hapsetme, bu yolla Kürt coğrafyasını bir tür 'küçültme' ve daraltılmış bir alanda savaşı diri tutma, stratejinin temel noktaları olarak belirtiliyor. Bunun 'Kısmi çözüm'le çelişmediği de özellikle ifade ediliyor. Bir yandan kültürel bazda kimi 'hak' gösterişleri sürdürülür veya bu tür umutlar hep diri tutulmaya çalışılırken, diğer yandan, "Kronik bir savaşı sürdürmek için ihtiyaç duyulan 'düşman'ı hiç bir şekilde tanımamak ve olası barış ataklarını provoke etmek" yöneliminin atbaşı gitmesi ihtimalinden bahsediliyor.

Bu görüşe göre, "Devlet, ne PKK'yi, ne de halk nezdinde itibarı olan veya olabilecek herhangi bir Kürt gücünü tanımayacak. Çünkü böyle bir tutum, savaşı anlamsız hale getirebilir. Oysa devlet, bir çok nedenden dolayı, savaşsız yapamaz noktaya gelmektedir." Nedenler bahsinde akla öncelikle, 'Milli birlik ve bütünlük ihtiyacı' demogojisini süreklileştirerek, bunu bir yönetim manivelası olarak kullanma taktiği geliyor.

Bu yolla, bir yandan 'Pahalı demokrasi'den kaçma, bozuk ekonominin patlama noktasına getirebileceği kitleleri elemine etme amaçlanırken, bir yandan da 'Yeri geldiğinde her tür baskıcı tedbiri, darbe yapmaksızın alabilme' imkanı, alanı ve bahanesi yaratılmış olacak.

Konu ile ilgili çevreler, kronikleşmiş bir savaşa en yakın örnek olarak İran Kürdistanı'nı gösteriyorlar. Peşmergelerle İran ordu birlikleri arasında yıllardır süren savaşın, en azından bugüne kadar kronik bir hal aldığına ve "Bölgeye dair kimi planlar gündeme gelinceye dek" kanıksandığına dikkat çekiliyor.

Öte yandan, Türk yönetiminin savaşı tercih etmesinin iç nedenlerinin yanı sıra, böylesi lokal gerginlik ve savaş gidişatını bir dünya politikası olarak sürdüren ABD'nin tercihlerine de değiniliyor ve bu noktada, en azından ABD'nin bölge düzleminde ciddi değişiklik ihtiyacı duymasına değin, TC ile ABD'nin savaşın kronikleşmesi konusunda hem fikir oldukları ifade ediliyor.

'Savaş ekonomiyi yıkıyor' mu?

Türk yönetiminin savaşı kronikleştirme yönelimi konusunda ortaya atılan fikirler, savaşın ekonomiye getirdiği yük ve sermaye kesiminin rahatsızlığı gibi konuların da yeni bir açıdan sorgulanması ihtiyacını yaratıyor. Kürt ve Türk toplumunu kronik bir savaşın saracağını ifade edenler, savaşın Türk ekonomisine ağır bir yük getirdiği ve bu nedenle sermaye kesiminin bir an önce savaşın bitmesinden yana olduğu şeklindeki görüşleri gerçekçi bulmuyorlar ve 'Emperyalistler Türkiye'yi çözüm için sıkıştırıyor' yaklaşımlarına benzeyen, "Derin araştırmalardan uzak" böylesi tezlerin, Kürt toplumunu 'Çözüm'leri "Bekleyen" hale getireceğini ve pasifize ettiğini vurguluyorlar.

'Savaşın ekonomiye yükü' konusunda, yaygın görüşlerin aksine, "Militarize hale getirilmiş ekonomi açısından savaş, yapısal bunalımdan yer yer çıkışlar yapabilme imkanı olarak ele alınabiliyor" deniliyor. Bir başka deyişle, sermayenin militarize kanallarda gittikçe etkin bir yer edindiği ve çok cidddi bir sermaye dolanımının savaş ve savaşla ilintili alanlarda gerçekleştirildiği ifade ediliyor.

Bu noktanın, sermayenin savaşa ilişkin tutumuyla doğrudan bir ilgisi olduğu belirtilerek, "Büyük sermayenin savaşa karşı çıktığını söylemek mümkün değil. Türk sermayesinin duayeni Koç grubunun tutumu, bunu yeterince açıklıyor. Büyüklük ve belirleyicilik bakımından Koç'tan sonra gelen Sabancı grubu da pek güvercin sayılmaz. Savaştan rahatsız olan kesim, militarize sanayi dışında kalan sektörlerde yer alanlar sermayedir ve ekonomik bakımdan fazla önemli değiller" deniliyor.

Bütün bunların toplamı olarak, Güney işgali sırasında M. Ali Birand'ın açıkça dile getirdiği formülasyonun, Kuzey için bir devlet stratejisi haline getirildiği vurgulanıyor ve devletin şu noktaya açıkça kaydığı ifade ediliyor: "En iyi çözüm, çözümsüzlüktür."

Kronik savaşta kronik sorunlar

Devletin topyekün hazırlığını yaptığı ve hatta yol kaydettiği belirtilen kronikleştirilmiş savaş stratejisinin, bir dizi politik ve sosyal yansımalar ve yeni sorgulama noktaları yaratacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Sorunların başında, "Kürt toplumunun savaş iradesinin azaltılması taktiği"ne karşı nelerin yapılabileceği geliyor. Çünkü 'Kronikleşmiş savaş' teorisini dile getirenler, devletin bu staretejiyi, 'Kapıda bir tür çözüm var' beklentisi eşliğinde yürüteceğini söylüyorlar ve devletin savaşı, "Mecalsiz bırakacağı bir toplum düzleminde yürüteceğini" ifade ediyorlar. Yani bir yandan savaş, öte yandan 'Çözüm' seklentisi, kronik bir hal alacak ve ikinci kronik durum, savaş azminde ciddi erozyonlar yaratabilecek.

Bir başka yansıma ya da sorun, 'Kronikleşmiş savaş' teorisinin önemli bir saç ayağı olan "Savaşı dar bir alana sıkıştırma" görüşünün gerçeklik kazanması sonunda, özellikle kentsel alanların ve "Kuzeyi'in derinliğindeki dar bir alan dışında kalan geniş bir coğrafya ve nüfusun" savaş dinamiği ile yalıtılması problemi. Devletin bunu uzun süredir gözettiğine dikkat çeken ilgili çevreler, "Bunun da kronikleşmesi halinde, hem yeni tarz mücadele yöntemleri, hem yeni dinamikler, hem de yeni moral noktaları ortaya koyabilmek, devrimci kadroların en önemli problemi olacaktır" diyor ve "Aksi takdirde devlet, razı olabileceği çap ve derinlikte bir savaşla, bölgedeki daha büyük savaşlar için adeta bir antreman çalışmasına girişmiş olacaktır" uyarısını yapıyorlar.

Öte yandan konu, PKK'nin son dönem artan 'Barışçıl çözüm' yaklaşımlarıyla da ilişkilendiriliyor ve "Zaman zaman, PKK'nin ateşkes ve barış çağrıları nicelik bakımından güçsüzleşme belirtisi olarak yorumlanıyor. Oysa PKK, devletin savaşı kronikleştirme planını anlamış ve bu planı etkisizleştirme için bu çağrı ve girişimleri sıklaştırmış olabilir" yorumları yapılıyor ve PKK'nin 'ABD'ye karşı Avrupa gücünü değerlendirme' arayışlarına dikkat çekilerek, TC ile savaşı kronikleştirme konusunda uyumlu ABD dışında, planı etkisizleştirecek güçler arayışının gündeme alındığı izleniminin edinildiği ifade ediliyor. Ancak bu 'Arayış'ın bir ucunun, 'Çözüm' gücü olarak dünya burjuvazinin "Halksız minderi"ne güvenme noktasına da açık olduğu, ciddi bir endişe olarak dile getiriliyor.

Henüz 'sessiz' biçimlerde ifadelendirilen ve yansımaları hesap edilmeye çalışılan bu boyutların, Kürt toplumunda ve kadrolarında yeterince tartışılmaması ve tersi beklentilerin hakim oluşu ise, "Tehlikeli ve devletin istediği bir duygu ortamı" sözleriyle nitelendiriliyor.

'Eğitim sistemi halkın yararına göre düzenlenmeli'

● Baştarafı 1. sayfada

Öğretmen Dünyası Yayın Yönetmeni Zeki Saruhan ile eğitim-öğretim konusunda yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.

Türkiye'deki eğitim sistemini nasıl değerlendiriyorusunuz?

- Türkiye eğitim sistemi cumhuriyetle birlikte laik temeller üzerine oturtulmuş, bağımsızlıkçı, aydınlatıcı bir eğitimdi. Ancak bu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemli ölçüde tahribata uğradı ve önce laik özelliği zedelendi. Sonra, giderek özel okul, paralı eğitim yaygınlaştı. Bugün geldiği nokta, cumhuriyetin kazanımlarını reddederek, onun yerine parası olanın daha iyi eğitim alması esasına dayanan, laiklikten uzaklaşmış, teknolojik olarak kendini yenileyemeyen bir eğitimdir. Ancak son zamanlarda buna eklenen bir sorun daha göze çarpıyor, o da Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) reform çalışmalarında kendini gösteriyor. Bu çalışmaların önümüzdeki 15. Şurâ'da ele alınacağını öğreniyoruz. Reform çalışmaları metnini incelendiğimizde, Türkiye eğitiminin uluslararası sermayenin bir vidası olarak, daha çok üreten, daha çok ucuz üreten ve bunları pazarlamayı bilen, teknik olarak da, daha iyi yetiştirilmiş bir topluluk hedeflediğini görüyoruz. Türkiye işbirlikçi burjuvazisinin ihtiyaçlarına cevap veren bir eğitim hedeflenmiş durumda. Buna şiddetle karşı çıkıyoruz.

Peki sizce nasıl bir eğitim sistemi olmalı?

- Eğitim sistemi tamamen halkın yararına göre düzenlenmiş olmalıdır. Bu, eğitim programlamasından geçer. Bu programların bilimsel olması gerekir. Aynı zamanda, eğitimin yaygın ve parasız olması gerekir ki, ancak o zaman bütün halk kitlelerinin ihtiyaçları giderilebilsin. Eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme sorunumuz var. Bu, öğretmen okulları, eğitim enstitüleri yoluyla yapılıyordu. Şimdi de yüksekokullar yoluyla yapılıyor. Dolayısıyla, öğretmenlik herhangi bir meslek durumuna getirilmiş. Eğitimde yönetim de başlı başına bir sorun. Eğitim yöneticilerinin eğitimciler, öğrenci temsilcileri ve okullarda çalışan diğer personel ve veli temsilcileri tarafından seçilmesini istiyoruz. Ancak bu yolla okullarda verimi arttıracak, demokratik bir düzeni kuracak, eğitimci yöneticilere sahip olacağız. Oysa bugünkü MEB, partizan atamalar yapmaktadır. Dolayısıyla eğitim, eğitimden anlamayanların elinde perişan olmaktadır. Bu insanların etik sorumluluğu iktidara karşıdır. Karşı olduğumuz ve düzeltilmesi gereken noktalardan biri de budur. Bir şey daha belirteyim, teknolojik olarak da eğitimin iyileştirilmesi gerekiyor. Öğretmen maaşlarının iyileştirilmesi ve bütçede eğitime daha fazla payın ayrılması gerekiyor. Öğretmenler okullarda huzursuz. Mesleği yapmamaları için adeta her şey yapılıyor. Baskılar uygulanıyor, düşünceleri engelleniyor, öğrencilerle yaratıcı bir bütünleşmenin yaratılması engelleniyor. Eline verilen bir programı uygulaması isteniyor. Bakanlıkla öğretmenler arasında büyük bir çatışma var. Bu çatışmanın nedenlerinden biri öğretmenlerin ekonomik durumları ve özlük hakları ise, diğeri de eğitimin durumudur. Öğretmenler Türkiye'de halkçı bir eğitim istiyor, bakanlık ise burjuvazinin ihtiyaçlarına cevap veren bir eğitim istiyor. Bu çatışma da kolay kolay duracağa benzemiyor.

Tam bu noktada bir sormak istiyorum. Türkiye'deki eğitimin bozukluğu sistemden mi kaynaklanıyor, yoksa bilimsel yetersizlikten mi?

- Türkiye'de eğitimin temel sorunu, eğitimin Türkiye hakim sınıfları tarafından belirlenmesi ve o yolda zorlanmasıdır. Bilimsellikten uzaktır, çünkü bugün Türkiye hakim sınıfları bilimsellik istemiyor, felsefe istemiyor, sosyal bilimlerde araştırma istemiyor. Bu sorun bütün birimlerde var. Burjuvazinin menfaatleri doğrultusunda bir ideoloji oluşmuş ve bu ideolojide ısrar ediliyor. Türkiye'deki eğitim Türk milliyetçiliği üzerine kurulmuştur. Bunun Türkiye halklarını barıştıracak, kardeş yapacak, onların eğitim ihtiyacını karşılayacak bir düzeye getirilmesi gerekirken bu noktada adımlar atılmadığını görüyoruz. Bunlardan bir de anadilde eğitimdir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de herkes anadilinde eğitim yapma hakkına sahiptir. Bunun Türkiye'yi böleceği kanısında değilim. Aksine Türkiye'de yaşayan halklar arasında bütünleştirici bir unsur olacağına inanıyorum. Dünyadaki her ülkede topluluklar kendi anadillerinde eğitim görüyorlar ve görmekteler. Türkiye'deki hakim sınıfların milliyetçi duyguları şimdiye kadar buna engel oldu. Umuyoruz çok geçmeden bu hak kabul edilecek ve Türkiye'de de başta Kürtler olmak üzere isteyenler kendi dillerinde eğitim yapabilecekler.

Bundan önceki yıllarda kredili sistem uygulandı, bu yıl ise 'Türk Modeli' olarak ifade edilen bir sistemin uygulanacağı belirtiliyor. Bir öğretmen olarak öğrencilerin ruh hali de gözönünde bulundurulduğunda, bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Her eğitim sisteminin ölçme ve değerlendirmede bir arayış içinde bulunması ve zaman zaman bazı yeniliklerin yapılması normaldir. Fakat Türkiye'deki eğitim sistemi her zaman bir arayış içinde, her bakan veya iktidar, kendi döneminde yeni bir uygulama getiriyor. Sonra da bunu değiştiriyor. Hiçbir incelemeye alınmadan, hangisi uymuş, neresi uymamış bunlar üzerinde fazla düşünülmeden ve getirilecek sistemde eğitimcilere danışılmadan getirildiği için herkes Türkiye'de eğitimden yakınıyor ve bizde yakınıyoruz. Bundan önceki kredili sistemin daha önce Amerika'da uygulandığı üzerinde eğitimciler fikir yürütüyorlardı. Bunun fazla düşünülmeden, alt yapısı hazırlanmadan uygulandığı yönünde eleştiriler vardı. Şimdi getirilen ise bu tip eleştiriler almamak için Türk modeli diye takdim edildi. Bu sistem sınıf geçme sistemiyle, kredili sistemin karışımı gibi görünüyor. Esas tartışılması gereken bu değil, nasıl öğreteceğimizi tartışmalıyız. Bizim eğitim sisteminde bütün çaba sınıf geçme üzerine kurulmuş. Bana göre Türkiye'de sınıfı geçme politikası tamamen terk edilmelidir. Bir öğrenci ilkokulda beş, orta ve lisede üçer yıl okumalıdır. Bu öğrenci için yeterlidir. Önemli olan burada ona iyi bir eğitimin verme yollarını araştırmaktır.

Van'da genç olmak suç

● Baştarafı 1. sayfada

Birçok gruba ayrılan resmi ve sivil kıyafetli polisler özellikle mahallelere giden yolları kontrol altına alırken, cadde ve sokaklarda da sabah saat 8'den itibaren arama faaliyetleri başlatıyor. Yaklaşık bir aydır her gün en az bir kez yürütülen bu arama faaliyetleri sırasında özellikle 15-25 yaş grubundaki gençler üzerinde duruluyor. Polis bu yaştaki gençlerin önce kimliklerine bakıyor, ardından tesadüfen ya da her hangi bir nedenle üzerinde kimliği olmayanla, kendilerine göre 'şüpheli' gördüklerini gözaltına alıyor. Üzerinde kimliği olmayanın kimliği ailesi tarafından emniyete götürülmediği sürece o kişi serbest bırakılmıyor. Bir kişi gözatına alındığında ise polis tarafından ailesine bildirilmiyor. Herkes çocuğunun ya da yakınının gözaltına alındığını bir başkasından ya da tesadüf sonucu öğreniyor. Bu nedenle bazı gençler kimlik yüzünden bazen bir hafta gözaltında kalabiliyor

Polisçe gözaltına alındıktan sonra suçsuz görülerek serbest bırakılan gençlerin verdiği bilgiye göre, gözaltına alınanlar Terörle Mücadelesi Şubesi'ne götürülerek gözleri bandajlanıyor. Daha sonra teker teker sorgu odasına alınarak sözlü ifadeleri alınıyor. Sorgucu polis, sorduğu her soruya küfürle giriyor. "Ulan o... çocuğu bu ne biçim bıyık, komünist misin? Ulan şerefsiz Van'da ne işin var? Burayı da karıştırmaya mı geldin? Burda gezeceğinize dağa çıkın. Size fırsat mı vereceğiz o... çocukları" gibi hakaretlerde bulunuluyor. Ayrıca, gözaltındakiler eğer Van ve çevresindense özellikle soyadlarına bakılıyor. 'Sabıkalı' bir soyadına sahipse onun sorgusu daha çok önem kazanıyor ve 'şüpheli ' kişi diye savcılıktan bu kişi için gözaltı süresi bile alınabiliyor. Bu kişiler ayrıca ağır işkencelere maruz kalıyor. Serbest bırakılanlara ajanlık teklifi de yapılıyor. Polis serbest bıraktığı kişiye ' madem terörist değisiniz o zaman bize teröristlerle ilgili bilgi getirin, bu sizin görevinizdir' diyor.

Keyfi gözaltılara tepki

Van'da son bir ayda gerçekleştirilen operasyonlada gözaltına alınanların yakınları, keyfi gözaltıların sindirme amacını güttüğünü belirterek, gözaltılara tepki gösteriyorlar. Gözaltına alınanların yakınları ' bu normal bir davranış değildir. Sokakta yürüyen, kahvede oturan herkese 'şüpheli' gözüyle bakılıyor. İnsanlar suçsuz yere gözaltına alınıyor. Bunun önüne geçilmelidir' şeklinde görüş belirtiyorlar.

Dublin'de yine toplantı

ANKARA/Roj- Dublin görüşmelerinin ikinci turu 12 Eylül günü başladı. ABD'nin öncülüğünde gerçekleşen toplantıya YNK,KDP temsilcilerinin yanısıra Türkiye ve İngiltere gözlemci olarak katıldılar.

Son anda gözlemci olarak İngiltere'nin toplatıya çağrılması ve katılması Türkiye 'de rahatsızlık yarattı İngiltere'nin toplantıya gözlemci olarak katılması ,olası gelişmelere yeni-boyut getirirken, bölgedeki sorun konusunda da önem taşıdığı siyasi çevrelerce belirliyor.

Bilindiği gibi bu toplantıdan önce gerçekleşen birinci Dublin toplantısına İngiltere ve Fransa katılmazken, bölgede söz sahibi olma çabaları öne çıkmıştı.

Söz konusu iki ülkede ABD'nin Türkiye ile oluşturmak istediği politikada rahatsızlık duymuşlardı. Giderek ABD denetiminde bölgede Türkiye'li bir çözüm aranması, bölge üzerinde Türkiye'nin insiyatifinin geliştirilmsine rahatsızlık duyduklarını belirtmiş ve Türkiye'nin istediği zaman bölgeye girmesini engelleyici tutumlar alınmasında etkili olmuştu.

İngiltere'nin gözlemci olarak katıldığı ikinci Dublin toplantısına üç gün boyunca Güney Kürdistan üzerine bazı kulis çalışmaları yürüteceği belitiliyor. Fransa ise Irak'ın toprak bütünlüğü ve Saddam'ın içişlerine karışmama ilkesini daha önce belirtmişti.

Türkiye'nin rahatsızlığına yol açan İngiltere'nin gözlemci statüsü İngiltere kendisini ABD'nin çağırdığını belirtti. Buna karşılık ABD İngiltere'nin kendisinin zorla çağırdığını belirtti.

İkinci tur toplantıya bu gelişmelerle başlanırken, zirvede Erbil'in silahlandırılması, mali geliri bağımsız bir kasada toplanarak adil dağılımı, yerel hükümetin işlerlik kazanması ve tarafların üye oldukları INC statüsü konuları görüşüleceği belirtiliyor. Açılış sırasında gündem maddeleri okunurken, Irak'ın toprak bütünlüğü ilkesi karar altına alındı. Ankara'nın isteği doğrultusunda gündemin giriş maddesine konulan görüşe göre, Irak'ın üniter devlet yapısının korunmasına ve Türkiye'nin PKK'nin yolaçtığı güvenlik kaygılarının mutlaka dikkate alınması gerektiği de yer alıyor.

Bu gündem maddeleri ile geçilen toplantıda ilk iki gün üzerinde durulan konu Erbil'in silahsızlandırılması ve Gümrek'te elde edilen gelirlerin dağılımıdır.

Erbil'in silahsızlandırılması konusunda KDP tarafandan sunulan 15 maddelik ön şart YNK tarafından red edildi. YNK Önkoşulsuz bir anlaşmanın yapılması istiyor. Türkiye'deki siyasi çevreler ve Dünya bu gelişmeleri yakından izlerken Kürt siyasi çevreleri de gelişmeleri yakın takipe almışlar.

Eğitimin mali portresi bozuk

Ekonomi Servisi- Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH), 1994 sonu itibariyle 3.9 katrilyonu aşıyor. 1995 yılı için bu rakamın 7-7.5 katrilyon olacağı tahmin ediliyor. Ancak, ilginç olan bunun sadece yüzde 3.12'nin eğitime ayrılmış olması. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, okul sayısı 5 bin 142'den, 75 bin 200'e, öğrenci sayısı 364 bin 428'den 14 milyon 253 bine, öğretmen sayısı ise 14 bin 753'den 518 bin 450'ye ulaşıyor. 1995'de yaklaşık 14 milyon öğrenciye, 75 bin 200 okul biriminde hizmet veriliyor. Bunun için de 518 bin 450 öğretmen istihdam ediliyor.

Eğitime ayrılan bütçe ile eğitim giderleri arasında oransızlık var. Toplam bütçeden eğitime ayrılan pay, diğer kalemlerle karşılaştırıldığında çok düşük. Örneğin savunmaya ayrılan pay 400 ila 450 trilyon iken, GSMH'nın ancak yüzde 3.12 (135 TrilyonT.L) eğitime ayrılıyor.

Bütçeden ayrılan pay düşüyor

Mili Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesinin GSMH içindeki payı, 1992'de yüzde 3.80, 1993'de 4.12, 1994'de 3.23 iken 1995'te bu oran 3.12'ye düşüyor. Nüfusun yaklaşık 25 milyonunu oluşturan 0-17 yaş arasındaki çocukların 10 milyonu eğitimden yoksun. İlkokula devam edemeyen çocuk sayısı 2 milyonun üzerinde. Batı'da zorunlu eğitim ortalama 11-12 yıl iken, Türkiye'de 8 yıl. Bu durumuyla Türkiye, dünyadaki 172 ülke arasında zorunlu eğitimin 5 yıl olduğu 7 Afrika ülkesiyle aynı statüyü paylaşıyor. MEB'in 1995 yılı bütçesi 135 trilyon ve bu kuruma bağlı yaklaşık 15 milyon öğrenci var. Bu rakamlara göre 1995'te öğrenci başına düşen para 10 milyon.

Özel okullarda okuyan öğrenci sayısı 166 bin 48. Bu oran toplam öğrencilerin yüzde 1.4'ünü oluşturuyor. Aynı oran ilkokulda 0.7 iken, lisede 3.8'e çıkıyor. Özel okul sayısı bin 153. Tüm okullara oranı ise yüzde 1.6. Özel okul öğrencilerinin oranı yüzde 1.4 iken, özel okul öğretmenlerinin tüm öğretmenlere oranı yüzde 2.3.

Eğitimde Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) harcamalarının GSMH'ya oranı İsrail'de yüzde 3.10, Japonya'da 2.98, ABD'de 2.78 iken, bu oran Türkiye'de yüzde 0.33. Öte yandan, Türkiye'de eğitim sisteminde araştırıcı-buldurucu yöntemler yerine aktarıcı-bildiri yöntemler uygulanarak, yorumlayıcı ve sentezci değil, ezberci öğrenciler yetiştiriliyor.

Yoksulun hali yaman

Toplumun ezici kesiminin dar gelirli, hatta işsiz olduğu bir ülkede, eğitim-öğretim harcamaları ailelerin belini büküyor.

İlkokula başlamanın maaliyeti; giyim ve kırtasiye giderleri 5 milyon olup, bu rakam 1994'e göre yüzde 98'lik bir artış gösteriyor. Orta ve lise giyim maaliyeti 8 milyon. Katkı payı, ulaşım ve diğer giderler de ilave edildiğinde ortaya büyük bir maaliyet çıkıyor. Ortalama 8-8.5 aymı okulda geçiren bir öğrencinin yıllık harcaması yaklaşık 50-60 milyon civarında. Bu durum milyonlarca öğrenci ailesinin bütçesinde her öğretim yılı başında açık vermesine yol açıyor. Dolayısıyla eğitim-öğretim sorunlarının önemli bir kısmı ekonomik.

Öte yandan, eğitim ve öğretime yeterli ödenek ayrılmadığından alt yapı sorunlarının önemli bölümü çözülemiyor. Eğitim emekçilerinin maaş ve diğer özlük haklarında da iyileştirmeler yapılamıyor. Ayrıca, savaşın sürmesi, kamu çalışanlarının grevli, toplu-iş sözleşmeli sendika hakkından yoksun olmaları nedeniyle ücret ve maaşlar çok düşük.

CHP kurultayından notlar

Şerif KAPLAN

CHP'nin 27. Olağan Kurultayında, sol bir kimlikte ve sosyal demokratlıkta umutlarını kesen delegeler, sosyal demokrat değil ama 'demokrat' olduğuna inandıkları bir adayı liderliğe taşıdılar. Günler öncesinde, hatta önceki kurultayda sonucu belli olan bir formaliteyi yerine getirdiler.Kurultay salonunuda dikkat çeken en önemli gelişme, genel grevde olan Tarım İş Sendikasına bağlı bazı işçilerin içeri girip, delegeler ve izleyicilerin "Baykal" sloganlarına karşılık, "İşçiyiz, haklıyız, kazanacağız" "Susma sustukça sıra sana gelecek", " Hükümet istifa, Tansu Amerika'ya" sloganlarını atmasıydı. Bir ara işçilerin sloganlarını "yuh" sesleriyle karşılayan delegeler, işçilerin "destek" istekleri karşısında sustular. Bir sosyal demokrat parti iddiasında olan kurultay salonunda işçiler dinlenmediği gibi, işçiler, yuhalanmalarına biraz da şaşkın bakıyorlardı.

Kurultayda Deniz Baykal büyük bir gövde gösterisi yaptı. Öyleki Karayalçın salona girdiği zaman bile " Baykal" sloganıyla karşılandı. Kendilerini "Yenilikçi sol kanat" olarak tanımlayan ekip önce Mümtaz Soysal, ardından Zülfü Livaneli'nin adaylıktan çekilmesinin ardından parti meclisine girebilmek için yogun bir çaba harcadı. Kurultay delegelerini şaşırtan, onursal başkan İnönü'nün Karayalçın'ı desteklemesi oldu. İnönü de yaptığı açıklamanın yanlışlığını kurultay salonuna girerken anlamıştı. İnönü, kurultay salonundaki Baykal havasını koklayınca oldukça şaşkına döndü.

CHP kurultayının özünü ve partinin iç yüzünü ortaya koyan en önemli gelişme ise sosyal demokrat partinin rantlarını bölüşemeyen belediye başkanları ve ilçe başkanlarının küfürlü ve sopalı bir şekilde birbirlerine girmeleriydi. İstanbul il kurultayında başlayan tartışmalar büyük kurultayda da devam etti. Daha önce Ermenistan'daki Ermeni şehitliğine giderek saygı duruşunda bulunan ve dikkatleri üzerine çeken Esenyurt Belediye Başkanı Gürbüz Çapan, Fatih İlçe Başkanı Çetin Soysal'ın saldırısına uğradı. İlkin laflarla sataşan CHP'li yöneticiler daha sonra yumruklaştılar. Kendisine yanıt veren Çapan'ın tutumunu beğenmeyen Soysal 10 adamıyla birlikte Çapan'a saldırdı. Baykal'cı olarak bilinen Soysal, Çapan'a saldırırken "Kahrolsun Komünizm", "Komünistler Moskova'ya" diye bağırdı. Oldukça dayak yiyen ve üstündeki gömleği parçalanan Çapan'ın imdadına sol kanat ve kavgayı istemeyen delegeler yetiştiler. Çapan'ı savunan delegeler ise" Kahrolsun Faşizm" diyerek Soysal ekibini protesto ettiler. Bu kavgada önemli yan, CHP ve Baykal'ın iç yüzünün ortaya çıkmasıydı. Baykal'ın "Sünni ve Türk bir aday İstanbul il başkanlığını kazandı" sözleri gözönünde bulundurulduğunda, kendisini destekleyenlerin "Kahrolsun Komünizm" demeleri, CHP ve Baykal'ı bulunduğu yeri gösterme açısında önemlidir.

Kurultayın en ilginç ortaklarından biri de medyaydı. CHP'nin hızla eridiğini gören devlet, mevcut resmi solu elinden bırakmak istemiyordu. Bunun için emrinde olan medyayı çok iyi kullandı. Yaklaşık sekizyüz gazetecinin izlediği kurultay, CHP için yeniden yaratılmanın başlangıcı oldu. Uzun süre medyada böylesine ilgi görmeyen CHP'liler bile şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı. Evet birileri CHP'nin erimesini istemedi ve medya, kurtarma operasyonuna girdi.

Koruculara ait köyler de yakıldı

HAKKARİ/Roj- Şırnak'ın Beytüşebab ilçesi sınırları içinde yer alan Feraşin bölgesinde bir kısmı geçen yıl boşaltılan 8 köy devlet güçlerince yakıldı. Yakılan köylerin, Kanimasi köyü korucularına ait olduğu bildirildi. Köylerle birlikte, biçilen çok sayıda otun da yakıldığı gelen haberler arasında. Bir süre önce Van ve Hakkari'de de çok sayıda köy devlet güçlerince yakılmıştı.

Feraşin bölgesinde yer alan ve geçen yıl gerillara yardım ve yataklık yaptıkları gerekçesiyle devlet güçlerince boşaltılan Tangaxana, Kanişkêr ve Kendala köyü ile Haziran ayında boşaltılan Hindirunıs, Henık Giregarkelan, Bereres, Xrabelyaz köyleri Van ve Hakkari'den giden özel tim birliği tarafından 28 Ağustos günü yakıldı. Yakılan köylerin devlet güçlerince göçertildikten sonra 'merkez köy' olarak kurulan Beytuşşebap'ın Kanimasi köyüne yerleştirilen koruculara ait olduğu öğrenilirken, korucuların tüm ısrarlarına rağmen köylerin özel tim tarafından yakıldığı belirtildi.

Yerel kaynakların verdiği bilgilere göre, korucuların gündelik olarak 750 bin liraya işçi tutarak hayvanları için kışlık yiyecek olarak biçtirdikleri yaklaşık 500 bin bağ ot Gevdan aşiret lideri Abdurrahman Aslan'ın itirazlarına rağmen özel timler tarafından yakıldı, otlarla birlikte meyve ağaçları ve yöredeki geniş bir ormanlık alan da yandı. Özel timler tarafından yakılmak istenen Mamhuran aşiretine bağlı koruculara ait Evrek köyününse korucubaşı Hüsnü Timur'un müdahalesi sonucu yakılmadığı öğrenildi.

Bir süre önce Van'ın Gürpınar ilçesi ile Hakkari'ye bağlı toplam 20 köy özel timler tarafından yakılmıştı. Van'ın Gürpınar ilçesi Nordız, Yalınca bölgesinde Giravyan aşiretine ait Mure, Şelpeping, Xatyan, Dudan, Kurtek, Sililan, Sofyan, Biban , Şapkat, Çılgır, Koğan ve Vişi köyleri Bolu'dan gelen özel timler tarafından 14 Ağustos günü yakılmış, Kurtek köyünde bir ahırda bulunan 30 koyun telef olurken, evlerle birlikte köylülere ait çok sayıda eşya da yanmıştı. Hakkari'nin Bervar mıntıkasında da yine Giravyan aşiretine bağlı koruculara ait Kutrenga, Urite, Sevin, Gundjuri, Babanış ve Guranıs köyleri ile bu köylerde bulunan ağaçlarla biçilmemiş otlar Hakkkari Dağ Komando Tugayı'na bağlı askerlerce 25 Ağustos günü yakılmıştı.

Roj

Nûjen Basın Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına:
İmtiyaz Sahibi: Adıgüzel İNCESU
Genel Koordinatör: Yakup KARADEMİR

Genel Yayın Yönetmeni: Mehmet MUTLU
Sorumlu Yazışleri Müdürü: O. Erdal KURT
Hukuk Müşavirleri: Ercan SEZGİN, Dilek İNCESU, Doğan ZENGİN

Yönetim Yeri: Çakırağa Mah. Çakırağa Camii Sok. Utku Apt. No: 18/7 Aksaray-İST Tel: 530 65 24 - 530 64 73 Fax: 530 65 56

Yurtiçi Temsilcilikleri:
Diyarbakır: Şair Sırrı Hanım Sok. Maruf Apt. Kat: 1 Ofis-Diyarbakır Tel-Fax: (412) 221 80 74
Ankara: Konur Sk. 9/13 Kızılay Tel: 417 75 54
Antep: Karagöz Cad. Gören İşhanı Kat: 4 No: 45 Tel-Fax: (342) 234 59 31
İzmir: 859. Sok. Saray İşhanı Kat: 2 No: 3/203 B. Blok Konak Tel-Fax: (232) 445 46 50
Adana: Cemal Gürsel Cad. Vakıf İşhanı Kat: 4 No: 407 Tel-Fax: (322) 352 05 20
Mersin: Gökçay İşmerkezi Kat: 2 No: 15 Tel-Fax: 0 324-237 04 77

Yurtdışı Temsilcilikleri:
Avrupa Temsilciliği:
Box: 15 216
161 15 Bromma/Sweden Tel: 0046-8 803135
Fax: 0046-8 801825
Danimarka:
Adnan AGACANOĞLU-D.Kültür evi- Nansens gade 32 st. tv. 1366 Kobenhavn/K. Danimarka- Tel-Fax: 004533338565.
İsviçre:
Halil KINALI
Kehrgasse 10 3018 Bern
Tel : 00 41 31992 26 50
İsveç:
Rojda ÇELİKEL Box: 15 216 161 15
Bromma/Sweden Tel: 0046-8 803135
Fax: 0046-8 801825
Almanya:
Kasım ARAS - Bahnhof str. 110 44629 Herne
Tel-Fax: 0049 232313304
Hollanda:
Ferhat AMEDİ - PB 1092 68 01 BB ARNHEM Tel: 0031 85 23 26 95 fax: 003185 21 91 16
Fransa:
Paris Tel: 0033 1-48 24 17 95
Avusturya:
Postfac 58 1022 Wien
Belçika:
N. Bişeng SÜSLER
st. Gummarus str. 56 2060 Antwerpen.
İngiltere:
Seyda ALPŞEN Tel/Fax: 0044 171 61 30699
Yunanistan:
Süleyman ŞAHAN Tel: 0030 182 51487

Baskı: BASMAT
Dağıtım: YAY-SAT

Kadın Konferansı'na katılan İsveç Kürdistan Kadınlar Birliği (YJK-S) Başkanı Boyne Cegerxwin'le görüştük

Pekin'de Kürt kadınları da vardı

Kısa bir süre önce Pekin'de, hükümetler dışı örgütler (NGO-non- goverment organisations) tarafından gerçekleştirilen Dünya Kadınlar Konferansı'dan dönen Kürdistan Kadınlar Birliği Başkanı Boyne Cegerxwin ile görüştük. Cegerxwin, İsveç'te bulunan Kürdistan Kadınlar Birliği (YJK-S), Kürt kadınlarının sorunları ve Pekin Konferansı ile ilgili açıklamalarda bulundu.

Rojda ÇELİKEL

İSVEÇ- Çin Halk Cumhuriyeti'nin başkenti Pekin'de gerçekleştirilen Uluslararası Kadın Konferansı, dünya kamuoyunda büyük ilgi gördü. İsveç'ten de iki Kürt kadın, Boyne Cegerxwin ve Lorin Nasberi, Kürdistan Kadınlar Birliği (YJK-S) adına konferansa katıldılar. Başkanı Boyne Cegerxwin, YJK-S adına ilk defa böyle kasamlı bir konferansa katıldıklarını, ekonomik sıkıntılardan dolayı da sadece iki kişi ile katılabildiklerini söyledi. Cegerxwin, her şeye rağmen kendi katılımlarının çok yararlı olduğunu ve başarılı geçtiğini belirtti. Cegerxwin amaçlarının Kürt kadınlarının sesini ve isteklerini dünya kadınlarına ulaştırmak olduğunu belirterek, "Ulaşabildiğimiz kadınlar, Kürt sorunu ve ona bağlı olarak Kürt kadının sorunlarının çözümü için kendi hükümetlerine baskı yapacaklarını belittiler. Umutluyum" dedi.

Böyle bir konferansa katılıp, dünya kadınlarını tanımakla büyük bir heyecan ve sevinç duyduğunu belirten Cegerxwin, "Orada bazı sorunların tüm dünya kadınların ilgilendirdiğini daha iyi gördük. Kadınlar üzerindeki şiddet, kötü muamele vb gibi konular geniş kadın kitleleri tarafından tartışılıyor. Kürt kadınların konferansta bulunması ve kendilerine özgü sorunları dile getirmesi, büyük bir ilgi gördü" dedi.

Yedi maddelik bildiri

Katıldıkları konferansın hükümetler dışı örgütler tarafından düzenlendiğini söyleyen Cegerxwin, şöyle devam etti: "Tartışılan konular arasında, kadınların basın-yayın hayatındaki önemi, askerlerin kadınlar üzerindeki zorbalıkları ve kadınların özgürlüğünün ön şartı olan 'ekonomik özgürlük' gibi konular da vardı. Askeriyenin hüküm sürdüğü bazı ülkelerden gelen kadınlar, başlarından geçen olayları anlattılar. Biz de dağıttığımız bildiri ve broşürlerde Kürt kadınının içinde bulunduğu gerçeği anlatmaya çalıştık."

İsteklere yer verildi

Konferans sırasında BM ve Dünya Barış Örgütü gibi örgütlerle ilişki kurduklarını söyleyen Cegerxwin, Pekin'de bulundukları süre zarfında düzenlenen panelleri, Kürt giysi ve müzik tanıtımını, YJK-S ve Kürdistan ile ilgili aydınlatıcı broşür ve filmleri de yapılan çalışmalar arasında gösterdi. Ayrıca YJK-S"in talep ve isteklerini içeren bir bildiri de BM temsilcilerine, Nordisk Forum'u temsilen katılan,İsveç siyasi hayatının seçkin isimlerinden Mona Sahlin'e ve diğer katılımcılara dağıtıldı. 7 maddeden oluşun bildiride şu isteklere yer verildi:

1- Kürt ulusal haklarına dair siyasi değişiklikler gerçekleştirilmeden, Kürt kadınının sorunlarının çözülmesi kolay olmayacaktır. Bu yüzden Kürt sorununun barışçıl çözümü,Kürt kadınının özgürlüğünün temel öğesini oluşturuyor.

2-BM, Konferansın hedeflerinden olan ve Kürt kadınını da ilgilendiren Eşitilik, Gelişme ve Barış için daha aktif bir rol üstlenmelidir.

3- Merkezi yönetimin insan hakları ihlalleri; özellikle kadınlara tecavüz ve işkence durdurulmalı ve cezalandırılmalıdırlar.

4- Ulusal kurtuluş mücadelesinde eşlerini kaybeden kadınların sorunlarına ilişkin özel projeler hayata geçirilmelidir.

5-En temel insan haklarından olan Kürdistan'da anadilini kullanma hakkı anayasallaşmalıdır.

6- Kürt kadınının yaşam şartları düzeltilmelidir.

7- Dünyanın Güney Kürdistan'daki demokratik Kürt yönetimini korumaya devam etmesi, Kürt insanının güvenliği açısından önemli bir adımdır.

'Kadınlar; kendi gözlerinizle dünyaya bakın'

Konferans sırasında birçok Kürt ile karşılaştıklarını belirten Cegerxwin, "örnegin ABD, Fransa ve hatta İskoçya gibi ülkelerden de kürtler vardı. Ayrıca Kürdistan'dan gelen Kürt kadınları ile de tanıştık. Bu çok sevindirici bir olaydı" dedi.

Pekin'de tanıştığı Kürt kadınlarıyla sıkı bir dayanışmaya girdiklerini belirten Cegerxwin, Konferans sırasında bir komite kurduklarını ve etkinlikeri ortaklaşa yürüttüklerini söyledi. Komite tarafından seminer, müzik, film ve folklor gösterilerinin yapıldığını belirten Cegerxwin, amaçlarının bu komite aracılığıyla ilişkileri sistematikleştirmek ve gelecekte bir Ulusal Kadın Kongresi'ni hayata geçirmek olduğunu söyledi.

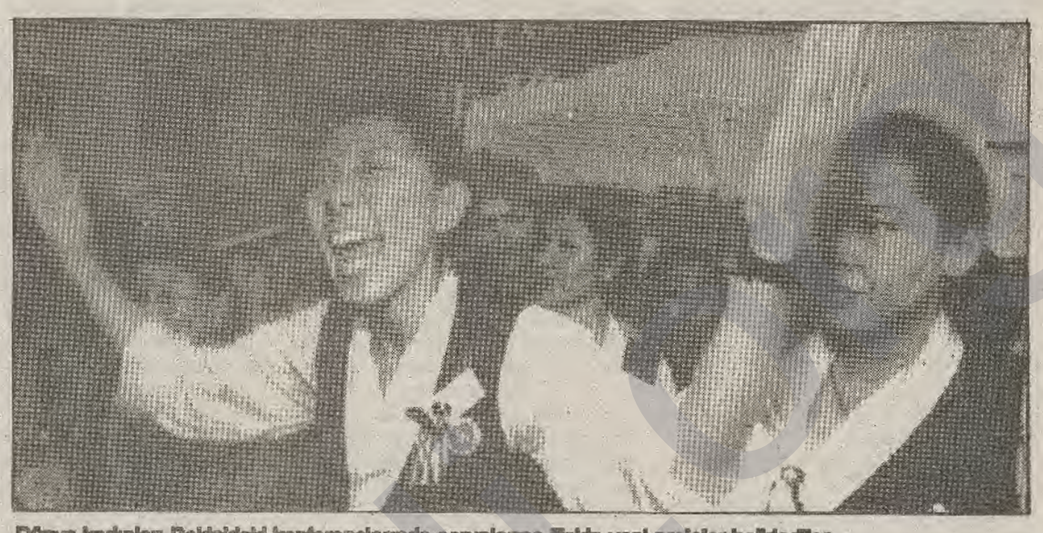

Dünya kadınları Pekin'deki konferanslarında sorunlarına ilişkin yeni projeler belirtiediler.

Kürt kadınlarına da seslenen Boyne Cegerxwin, Kürt kadınının kendine moral vermesini, cesaretli olmasını ve kendi sorunlarıyla ilgilenmesini istedi: "Çünkü toplum bize muhtaçtır. Konferansı'ta kullanılan en yaygın slogan 'Kadınlar; kendi gözlerinizle dünyaya bakın' idi. Kürt kadını da kendi gözleriyle dünyaya bakmasını öğrenmelidir. Kürdistan'da kadınlar çok yönlü sömürülüyorlar. Zincirleri kırmak için ilk adımları atmak lazım. Elbette ki Kürt kadınının kurtuluşu, Kürt halkının kurtuluşuna bağlıdır. Ama Kürt halkının özgür oluşu, Kürt kadınının özgürlüğü anlamına gelmiyor. Bu sebepten dolayı kadının özgürlük mücadelesini ihmal etmemek gerekiyor."

YJK-S, 1992'de kuruldu

Kürdistan Kadınlar Birliği (YJK-S) 1992 yılında kuruldu. Avrupa'nın hiçbir ülkesinde, Kürdistan'ın dört bir yanından Kürt kadınlarını kapsayan böyle bir kurumlaşmaya gidilmemiştir. Birlik, oluşum olarak Kürdistan Dernekler Federasyonu'a bağlı, ama karar alma ve yürütme süresinde bağımsız olarak çalışıyor. Ayrıca birliğin, federasyonun yürütme komitesinde daimi üyeliği mevcut. Birliğin 7 asil ve 2 yedek üyeden oluşan bir Yönetim Komitesi var. YJK-S tüm İsveç'e yayılan bir dernek ağına sahip olup, federasyona bağlı kadın birimlerinden oluşuyor. Merkezi Stockholm'de bulunan birliğin yaklaşık 500 üyesi bulunmaktadır. Ayrıca birlik, Jin adlı bir dergi yayımlıyor.

Kürt kadınlarıyla ilişki

Neden böyle bir birlik kurma ihtiyacı duyuldu? Boyne Cegerxwin kuruluş amacını şöyle açıklıyor.:

"Siyasi hareketlere bağlı örgütler içinde, kadınlara özgü sorunlara pek fazla ilgi gösterilmediği bir gerçektir. Özel olarak kadın sorunlarıyla ilgilenip çözüm arayışlarında bulunmak için, Kürdistan'ın dört parçasından kadınların temsil edileceği böyle bir kurumlaşmaya gidilmesi gerekirdi."

Ayrıca, birliğin diğer bir amacının da İsveç toplumu ve Kürt kadınları arasında bir köprü işlevini görmek.

Kürdistan'daki Kürt kadınlarıyla ilişkiye de önem verdiklerini belirten Cegerxwin, bir süre önce kendilerinin İskandinavya'yı kapsayan Nordisk Forum tarafından gerçekleştirilen bir konferansta, halen tutuklu olan DEP milletvekili Leyla Zana için bir imza kampanyası başlattıklarını söyledi. Güney Kürdistan'daki Yekitiya Winen Kurdistan ve Yekitiya Afretane Kurdistan gibi kadın örgütleriyle de ilişki içinde olduklarını söyleyen Cegerxwin, gelecekte bu türlü ilişkilerin daha da sıklaştırılması gerektiğini belirtti.

Ekonomik sıkıntılara da değinen Cegerxwin, mevcut şartların, her istenileni yapmaya el vermediğini söyledi. Bu konuda federasyondan da fazla yardım alamamaktan yakınan Cegerxwin, birçok şeyin ekonomik imkanlara bağlı olduğunu vurguladı.

Cegerxwin şöyle devam etti: "Tüm sıkıntılarımıza rağmen, birliğimizin çalışmaları gelişme gösteriyor. Daha önceleri Stockholm mıntıkasıyla sınırlı olan etkinliklerimiz, şu anda tüm İsveç'i kapsıyor. Amacımız, İsveç'in en ucra köşesinde yaşayan her Kürt kadınına ulaşmaktır."

Av. Keskin için acil eylem çağrısı

Pekin'de düzenlenen 4. Dünya Kadınlar Konferansı'nda, cezaevinde tutuklu bulunan Av. Eren Keskin ve DEP milletvekili Leyla Zana şahsında tüm siyasi tutsakların serbest bırakılması talep edildi. Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) Eren Keskin için acil eylem çağrısında bulunurken, kongreye katılan Kürdistan Kadınlar Birliği Delegasyonu, Keskin'in derhal serbest bırakılması için girişimlerde bulunulmasını istedi.

Kürdistan Kadınlar Birliği Delegasyonu'ndan Novin Hersan, "Cezaevlerindeki siyasi Kürt kadın tutsakların durumu" üzerine bir konuşma yaptı. Konuşmasında, cezaevlerindeki Kürt kadınlarının sorunlarını irdeleyen Hersan, kongreden insan hakları savunuculuğu yaptığı için tutuklanan Eren Keskin'in derhal serbet bırakılması için girişimlerin yapılmasını istedi. Keskin'in suçunun ezilen halkla dayanışmak olduğunu söyleyen Hersan, başta Leyla Zana ve Eren Keskin olmak üzere tüm siyasi tutsakların serbest bırakılması ve kirli savaşın durdurularak, Kürt sorununa siyasi çözüm için girişimlerde bulunulması gerektiğini ifade etti.

Uluslararası Af Örgütü ise Kongrede, Keskin'in serbest bırakılması için beş ayrı dilde bildiri dağıttı. Dağıtılan bildiride, acil eylem çağrısı yapıldı. Kongreye katılan herkesten, Başbakan Tansu Çiller'e mektup yazması istenen bildiride, Keskin'in suçlu olmadığı ve derhal serbest bırakılması gerektiği söylendi.

Anadilde eğitim sorunu yeni eğitim-öğretim yılında da gündemi işgal ediyor

Anadilini konuşamayanların çocukluk yılları kayıp

Yazar Muhsin Kızılkaya: Benim Kürtçe yazabildiğim şeyleri, başkalarına okutabilme gibi bir lüksümün olmaması, 'Ben hala annemin dilini kullanamıyorum' ifadesini ortaya çıkardı. Annemin dilini kullanamamak sadece benimle ilgili bir sorun değil. Benim gibi Kürt olarak doğup, Türkiye'deki okullarda okumuş ve kurumlarda çalışmış tüm insanların sorunu olarak ortaya çıkıyor.

Aysel SAĞIR

İSTANBUL- Anadilde eğitim sorunu, tarihsel bir olguya dikkat çekiyor. Kişinin anadilini konuşamaması ve eğitimini görememesi en çok duyguların ifadesinde kendini gösteriyor. Kişinin aldığı eğitim çok uzun yıllara dayansa da, sevindiğinde, korktuğunda ve birçok serzenişinde, doğduğu toprağın rengine göre davranıyor. İlkokuldan itibaren zorla ve dayakla belli bir dili konuşmak zorunda bırakılan insanlar, psikologların-pedegogların deyişiyle kişilik yarılması yaşıyor. Tepkili oluyor, ezik oluyor. En önemlisi de çocukluk yıllarının büyük bir bölümü kayıp sayılıyor. Böylelikle anadilde eğitim, insanlık sorunlarından biri olarak karşımıza çıkıyor.

'Ben hâlâ annemin dilini kullanamıyorum'

"Siz hâlâ annenizin margarinini mi kullanıyorsunuz!?" Bu bir reklâm sloganı. Bir zamanlar insanların diline yapışan bu slogan "ben hâlâ annemin dilini kullanamıyorum" şeklinde ifade edildiğinde etkisi nasıl olurdu acaba? Ama bu bir kitap ismi. Hâlâ anadilini kullanamayanlara ithaf edilmiş bir kitap ismi üstelik. Bu kitabın içeriği adıyla bağdaşmasa da, kitabın ismi anadilini kullanamayanlara gönderme yapıyor.

Kitabın yazarı Muhsin Kızılkaya. Bir Kürt. "Siz hâlâ annenizin margarinini mi kullanıyorsunuz" sloganının çağrışımıyla yakaladığı "Ben hâlâ annemin dilini kullanamıyorum" çarpıcılığının yöneldiği gerçeklik hakkında Kızılkaya şöyle diyor: "Asıl neden, yazılarımın geneli ve daha sonra yazdıklarımın tümünün, Kürtçe düşünülüp, Türkçe yazılmış olmalarıdır. Aslında dille düşünce birbirinden ayrılmaz şeyler. Yazdıklarımın tümü, çocukluğumda bende kalmış, belli imgelerin, izdüşümlerin, kokuların, tadların ve renklerin, bugünkü düşünce şeklinde, bugün içinde bulunduğum toplumsal ortamda yeniden düşünülüp, üretilmesinin sonucudur. Kürtçe düşünmek, geriye dönüp baktığımda özellikle anadilimde bir tarafa takılıp kalmış olan şeylerin nüksetme biçimi. Kürtçe düşünüp, Türkçe konuşmak ya da yazmak, konuştuğun dilin kuralları açısından baktığın zaman, bunlar o dilin kurallarına pek uymuyor. İki dille kurduğun akrabalık ilişkisinden bir sentez ortaya çıkıyor. Belki de bu düşüncenin çevirisi oluyor. Kürtçe yazabildiğim şeyleri, başkalarına okutabilme gibi bir lüksümün olmaması, 'Ben hâlâ annemin dilini kullanamıyorum' ifadesini ortaya çıkardı. Annemin dilini kullanamamak sadece benimle ilgili bir sorun değil. Benim gibi Kürt olarak doğup, Türkiye'deki okullarda okumuş ve kurumlarda çalışmış tüm insanların sorunu. Dolayısıyle, her iki ulus ve halkın ortak bir sorunu olarak ortaya çıkıyor. Yani her iki taraf birbirinin dilini çok iyi bilmiyor. Aynı hayat tarzını yaşıyorlar ama, birbirlerinin dillerini anlamakta zorluk çekiyorlar. 15 yıl okula gidip, lise ve üniversiteyi bitiren her Kürt çocuğunun Türkçe'yle problemi var. Şöyle bir dram var; Türkçe'yi öğrenememek. Asıl dram olarak nitelendirdiğim şey ise, birçok Türk bilim adamının taa gidip Madagastar'ın dilini öğrenmesi, Güney Afrika'daki halkları araştırırken, yanı başındaki Kürtlerin dilini öğrenmekten aciz oluşudur. Yani en azından birlikte yaşamanın gerekliliği açısından sembolik bile olsa çaba sarfetmeliler. Bütün bunlar açısından 'ben hâlâ annemin dilini kullanamıyorum' dedim."

'Defterim çırdı öğretmenim'

Kızılkaya, anadilde eğitim görememeyi iki dil arasında kalmayı 'defterim çırdı öğretmenim' ifadesiyle açıklıyor. İlkokul birinci sınıftan itibaren zorunlu dil öğrenmeye yöneltilen Kürt çocukları için şöyle diyor: "Bir Kürt çocuğu ilkokuldan itibaren zorunlu olarak başka bir dili öğrenmeye başladığında iki dili karıştırmaya başlıyor. Örneğin, defterim yırtıldı diyemiyor, 'defterim çırdı' diyor. Bu çok şeyi anlatıyor sanırım. Ben ilkokulu yatılı okudum. Buradaki uygulamalar dayanılmazdı. Öğretmen kadrosu özellikle faşistlerden seçilmişti. Bu öğretmenler bizi, Türkçe'yi konuşamadığımızda kelepçe zincirleriyle döverdi." Çözüme gelince şunları söylüyor: "Alternatif eğitim kurumları oluşturarak anadilde eğitimi sağlamak biraz zor. Anadilde eğitim, anadilde düşünmekten farklı bir şey değildir. Bana göre anadilde eğitim, Kürt sorununun barışçıl bir yoldan çözülmesinden geçer."

Muhsin Kızılkaya: Anadilde eğitimin yolu, barışçıl çözümden geçiyor.

'Neji derê ra, neji mizgefterâ dibe'

Sosyal Bilgiler öğretmeni Serdar Çelik ise, bir Kürt olarak öğrencilik döneminden öğretmen oluşuna değin yaşadığı ve saptadığı şeyleri şöyle anlatıyor: "Ben bir eğitimci olarak olaylara pedagojik yönden bakıyorum daha çok. Örneğin, anadiliyle eğitim almayan kişide kişilik bozulmaları ve çatışmaları meydana gelebilmekte. Buna denk düşen bir Kürt atasözü, 'Neji derê ra, neji mizgefterâ dibe' (Ne kiliseye, ne camiye yarar) der. Kürt çocuklarının büyük bir bölümü, kişilik çatışması meydana geldiği için, iki dil ve iki kültür arasında kalmakta, bunu aşabilmek için, ek çaba harcamaktadır. Hatta konuştuğu Türkçe'nin bozuk olması sebebiyle yer yer komplekslere kapılmakta. Ben okula gittiğim dönemlerde Türkçenin T'sini bilmiyordum. Diyarbakır'a bağlı bir köyde ilkokula başladığımda başımdan çok ilginç olaylar geçti. Öğretmen okulda, çevrede hep Türkçe konuşmamızı istiyor, köyde, evde, sokakta Kürtçe konuşan öğrencilere cezalar veriyordu. Kürt öğrencileri birbirinin ajanı yapmıştı. Daha sonraki yıllarda anladım ki, bu sistemli olarak geliştirilen bir uygulamaydı. Amaç, Kürtçe konuşmayı engellemek, aile ve sosyal çevreden koparmaktı." Kürt çocuklarının, anadilde eğitim yapamayıp güçlükle öğrendiği Türkçe'yle anadili Türkçe olan Türk çocuklarıyla eşit olmayan bir yarışa sokulduklarını vurgulayan Çelik, "Kürt çocukları Türkçe bilmediği ve öğrenemediği için, Türkçe düşünemez, yazamaz, çözemez, dersi kavrama ve onu anlatabilme, sorulara cevap verme olanağı ortadan kalkar. Bunun sanat ve kültür yanı da var; bu alanlarda başarılı olmak için, anadiliyle düşünmesi ve eğitim almak şart. Bu yıl Hakkâri'deki liselerden mezun olan öğrencilerin hemen hemen tamamı hiçbir üniversiteyi kazanamadı." diyor.

Türkçe'yi iyi bilen Kürtler

Diyarbakır merkeze bağlı Kuşlukbağı köyünde ilkokula başlayan N.Ç, okulda Kürtçe konuşma yasağından dolayı yaşadıklarını şöyle anlatıyor: "Öğretmen sınıfta Türkçeyi daha iyi bilen Kürt öğrencilerden bir kaçına görev vermiş, Kürtçe konuşanları kendisine bildirmemiz için beni ve birkaç kişiyi görevlendirmişti. Bana verilen bu ajanlık görevini yerine getirmediğim için, öğretmene bildirildim ve dayak yedim."

Başka bir olay ise A.C tarafından şöyle anlatılıyor: "İlkokula başladığımda, okulda Kürtçe konuşma yasağı vardı ve öğretmen, bunu öğrenciler arasından seçtiği kişilerle denetliyordu. İşin ilginç yanı da ailelerin hiçbirinin Türkçe bilmiyor oluşuydu. Yine de evde ve okul çevresinde Kürtçe konuşan öğrenciler öğretmene bildiriliyordu. Öğretmenin değişik ceza yöntemleri vardı. Cezalı öğrenciyi tahtaya kaldırıp diğer öğrencilerin onun yüzüne tükürmesini istiyordu. Bir diğer yöntem de, dövmek ve notlarını düşürmekti. Hiç unutmam, karne zamanıydı. Karneleri aldığımızda, okulun en başarılı öğrencisi olarak bana verilen mükafat, Kürtçe konuştuğum öğretmene bildirildiği için ellerime 17 sopa vurulmasıydı."

'Analar burada katiller nerede?'

Gözaltında kaybolanların bulunması ve sorumluların yargılanması için eylemler sürüyor. İstanbul İHD , kayıplar için "İnsanlar Nerdesiniz?" adlı bir gece düzenledi. Geceye katılan kayıp yakınları, sorumluların cezalandırılmasını ve yakınlarının bulunmasını istedi.

Haber Merkezi - Gözaltında kayıplar gündemden düşmüyor. Her cumartesi Galatasaray'da yapılan oturma eylemi ve her çarşamba Kadıköy'deki mum yakma eylemi sürerken, İnsan Hakları Derneği (İHD) İstanbul Şubesi de gözaltında kayıplar için, "İnsanlar Nerdesiniz?" adlı bir gece düzenledi. 10 Eylül'de Harbiye Açık Hava Tiyatrosu'nda düzenlenen geceye, Hasan Ocak, Hüseyin Toraman, Hasan Gülünay, Hayrettin Eren, Kenan Bilgin gibi kayıp yakınları ve yaklaşık 4000 izleyici katıldı.

Gözaltında kaybolanlar için bir dakikalık saygı duruşuyla başlayan gecenin açılış konuşmasını İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar yaptı. Kanar, kayıpların sorumluları yargı önüne çıkana kadar mücadeye devam edeceklerini söyledi. Salon ve sahne kayıplar için yakılan mumlarla aydınlanırken, sahneye sırasıyla, Zuğaşi Berepe, Piya Kültürevi, Yunanlı şarkıcı Nena, Mim gösteri grubu, Bulutsuzluk Özlemi, Koma Amed ve Ferhat Tunç çıktı. Ayrıca, kayıplarla ilgili dia gösterisi yapıldı.

Geceye çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlardan mesaj akarken, Fransa eski Cumhurbaşkanı'nın eşi Daniela Mitterand'ın gönderdiği mesaj da ayakta alkışlandı.

'Uçan kuşlara bile sordum'

Gecede sahneye çıkan kayıp yakınları, katillerin bir an önce bulunmasını istediler. Hüseyin Toraman'ın annesi Hatice Toraman çocuğunu uçan kuşa bile sorduğunu, bulamadığını, her şeye rağmen aramaya devam edeceğini söyledi. Kenan Bilgin'in kardeşi İrfan Bilgin, "Sesimizi çıkartmazsak daha çok Kenan'lar kaybedilir" derken, Hasan Ocak'ın babası Baba Ocak, geceye katılan kalabalığa, "Ben Hasan'ımı kaybettim, sizler sağ olun" dedi. Gecede sık sık, "Yaşasın Halkların Kardeşliği", "Susma Sustukça Sıra Sana Gelecek" şeklinde slogan atılırken, bazı gruplar tarafından atılan sloganlar, kayıp yakınları tarafından tüzüntüyle izlendi. Kayıp yakınları çoğu kez, bu sloganlara karşı "Analar burada, katiller nerede" şeklinde slogan atarak, tüm katılanları ortak sloganlara çağırdı.

Safyettin Tepe'yi İstanbul'da tanıdım

Ali ACAR

Aydınlıktan korkan yarasalar Yeni Politika gazetesi Batman muhabiri Safyettin Tepe'yi Bitlis Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nin karanlık hücrelerinde boğdu. 'İntihar etti' dediler. Ama benim tanıdığım Safyettin canı sıkıldı diye iç çamaşırını boynuna geçirip intihar edecek biri değildi. Hele yarasalardan hiç mi hiç korkusu yoktu. Az mı gözaltılar yaşadı, işkence seanslarından geçti. Amcasının oğlu Ferhat Tepe yanıbaşında katledildi. Çalıştığı gazetenin merkez bürosu devlet tarafından bombalandı. Hiçbirinde Safyettin yılmadı ve kaçmadı. O, intiharı düşünecek kadar zayıf ve korkak biri değildi. Saffet, intihar etmedi. Yarasaların Safyettin'in intihar ettiği iddiası ancak onların 'adil' savcı ve hakimlerini inandırmaya yöneliktir. Yoksa kimsenin bu hikayeye inanmayacaklarını zaten biliyorlar.

"Bitlis'te alınırsam sağ çıkmam"

Safyettin'i istanbul'da tanıdım ilk önce. Bir süre sonra TC başbakanı Tansu Çiller'in 'bertaraf edin' emriyle bombalanacak olan Özgür ülke gazetesinin Kumkapı'daki merkez bürosunda bilgisayarı başında haber yazarken bir iki laf etmiştik. Daha sonra kantinde birlikte çay içmiştik. Ertesi gün biraz da büro dışında gezmeye karar verirken Aysel Malkaç'ın kontralar tarafından kaçırıldığı Kumkapı Polis Karakolu ile merkez büro arasında yer alan Kumkapı Çocuk Parkı'nda oturmuştuk. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Safyettin'i en son Temmuz ayında, Van'da gördüm. Van Gölü'nün yükselmesine ilişkin haber yapmak için gelmişti Van'a. O gün Belediye Parkı'ndaki kısacık sohbetimizde Adnan Işık'ı da anmıştık. Safyettin, Bitlis polisine ilişkin kaygılarını da bu sohbetimiz sırasında dile getirmişti; "Geri dönerken Bitlis'ten nasıl geçeceğimi düşünüyorum. Daha önce orada gözaltına alınmıştım. Serbest bırakıldığım zaman bir daha ellerine geçersem polis beni öldüreceğine yemin etmişti. Bitlis'te bir daha gözaltına alınırsam sağ çıkmam." Safyettin'in bu şekilde kesin konuşmasını onun önyargılı biri olabileceğine bağlamıştım. Ancak Safyettin'in Bitlis zindanlarında yarasalar tarafından boğulduğunu duyunca kaygılarında ne kadar haklı olduğunu acı da olsa öğrenmiş oldum. Ama ışık sönmedi, aydınlık kararmış değil. Yarasaları ürküten de budur. 'Siz hiç tükenmez misiniz' derken kendilerine karanlık bir dünya yaratamamanın aczini yaşadıklarını gösteriyorlar.